

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

ŠVIETIMO AKADEMIJA ŠVIETIMO VADYBOS IR POLITIKOS KATEDRA

Gintarė Bladžinauskienė

IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOSE DIRBANČIŲ PEDAGOGŲ PATIRTYS ĮGYVENDINANT INOVATYVŲ „LEGO EDUCATION“ UGDYMO TURINĮ IR METODIKĄ

EXPERIENCES OF TEACHERS WORKING AT PRE – SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS IN IMPLEMENTING INNOVATIVE “LEGO EDUCATION” CURRICULUM AND METHODOLOGY

Magistro baigiamasis darbas

Švietimo vadybos studijų programa, valstybinis kodas 6211MX022

Edukologijos studijų kryptis

Vadovas (-ė) Doc. Dr. Birutė Autukevičienė _____
(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė) (Parašas) (Data)

Apginta prof. dr. Lina Kaminskienė _____
Švietimo akademijos kancleris (Parašas) (Data)

Vilnius, 2021

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
ŠVIETIMO AKADEMIJA
ŠVIETIMO VADYBOS IR POLITIKOS UGDYMO KATEDRA

Švietimo vadybos studijų programa

Gintarė Bladžinauskienė

PARENGUSIO MAGISTRO BAIGIAMĄJĮ DARBĄ
IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOSE DIRBANČIŲ PEDAGOGŲ
PATIRTYS ĮGYVENDINANT INOVATYVŲ „LEGO EDUCATION“ UGDYMO
TURINĮ IR METODIKĄ

DEKLARACIJA

2021-05-17

(data)

Garantuoju, kad baigiamąjį darbą parengiau savarankiškai, nepažeisdamas(-a) kitų asmenų autorinių teisių.

Baigiamajame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų autorių mintys yra pažymėtos, pateikiant nuorodas į šaltinius.

Garantuoju, kad darbe nėra neskelbtinos informacijos arba informacijos, kuriai būtų taikomi teisės aktuose numatyti skelbimo apribojimai.

Baigiamojo darbo lietuvių ir anglų kalba yra taisyklinga. Baigiamąjį darbą tikrino

lietuvių k. specialistas,
(vardas, pavardė, pareigos, institucija)

anglų k. specialistas
(vardas, pavardė, pareigos, institucija)

Studentas
(parašas)

.....Gintarė Bladžinauskienė.....
(vardas, pavardė)

TURINYS

SANTRAUKA.....	5
SUMMARY.....	6
PAGRINDINIŲ DARBO SĄVOKŲ IR TERMINŲ ŽODYNĖLIS.....	8
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	9
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	10
IVADAS.....	11
1. INOVACIJŲ KŪRIMO IR ĮGYVENDINIMO VAIKŲ DARŽELYJE TEORINIS PAGRINDIMAS.....	14
1.1. Inovacijų samprata	14
1.2. Edukacinių inovacijų teorinės charakteristikos.....	16
1.3. Inovacinės veiklos plėtojimo vaikų darželyje teorinės prielaidos.....	21
1.4. Inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos plėtojimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose.....	25
2. TYRIMO METODOLOGIJA.....	31
3. TYRIMO REZULTATAI.....	42
3.1. Išgyvenamas laikas	42
3.1.1. Pradžių pradžia.....	43
3.1.2. Gąsdinantis laikas.....	45
3.1.3. Patirčių kaita laiko tėkmėje.....	46
3.1.4. Pabaigos momentas.....	47
3.2. Išgyvenami santykiai.....	50
3.2.1. Profesinį tobulėjimą skatinantys santykiai.....	50
3.2.2. Pavydo išgyvenimas.....	52
3.2.3. Lūkesčiai dėl pagalbos.....	54
3.3. Išgyvenama erdvė.....	56
3.3.1. Slegianti aplinka.....	56
3.3.2. Erdvė išnykstanti veikloje.....	57
3.3.3. Erdvės stoka.....	58
3.4. Išgyvenamas kūnas.....	59
3.4.1. Iškalbingos vaikų akys	60

3.4.2. Nušvitimas.....	61
4. MOKSLINĖ TEORINĖ DISKUSIJA.....	64
4.1. Rekomendacijos tolimesniems tyrimams	65
IŠVADOS.....	66
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	69
PRIEDAI.....	76

SANTRAUKA

Gintarė Bladžinauskienė. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ PATIRTYS ĮGYVENDINANT INOVATYVŲ „LEGO EDUCATION“ UGDYMO TURINĮ IR METODIKĄ: Švietimo vadybos studijų programos baigiamasis darbas / Darbo vadovas doc.dr. Birutė Autukevičienė / Vytauto Didžiojo universitetas, Švietimo akademija, Švietimo vadybos ir politikos katedra. – Vilnius, 2021. – 76 p.

Tyrimo problema: mokslinėje literatūroje gana plačiai analizuojamos inovacijos plačiąja prasme, tačiau atlikta mažai tyrimų, apie pedagogų patirtis bei lūkesčius įgyvendinant inovatyvų ugdymo turinį ir metodiką ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Tyrimo klausimai: 1) Kokios pedagogų patirtys ir išgyvenimai įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, su kokiais iššūkiais susiduriama realybėje? 2) Kokie pedagogų lūkesčiai dėl pagalbos sėkmingai realizuoti inovatyvų ugdymo turinį?

Tyrimo objektas: inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką ikimokyklinio ugdymo įstaigose įgyvendinančių pedagogų patirtys ir išgyvenimai.

Tyrimo tikslas: atskleisti, aprašyti ir išanalizuoti pedagogų, įgyvendinančių inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką vaikų darželyje, patirčių ir išgyvenimų fenomeno esmę.

Tyrimui pasirinktas **kokybinis tyrimo metodas**. Duomenys rinkti **giluminio interviu** būdu bei pasitelkiant pedagogų **refleksijas**. Duomenų analizė atlikta remiantis M. Van Manen (2014) **fenomenologinės analizės** principais. Tyrime dalyvavo 10 pedagogų iš Vilniaus, Panevėžio ir Telšių, kurie tyrimui buvo atrinkti kriterinės atrankos būdu.

Duomenų analizė atskleidė keturias fenomenologiniams tyrimams būdingas temas: 1) *Išgyvenamas laikas*; 2) *Išgyvenami santykiai*; 3) *Išgyvenama erdvė*; 4) *Išgyvenamas kūnas*. Atskleistos pedagogų patirtys pradedant įgyvendinti inovatyvų ugdymo turinį ir metodiką bei patirčių kaita laiko tėkmėje. Išryškėjo profesinį tobulėjimą skatinantys santykiai – pedagogai inovatyvaus ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo ėmėsi paskatinti vadovų. Lūkesčiai dėl pagalbos sietini su bendradarbiavimu su kolegomis, įgyvendinančiais inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką kituose vaikų darželiuose bei poreikiu turėti mentorių. Erdvė įgyvendinant įvairias veiklas gali slėgti, pranykti veikloje arba išgyvenama jos stoka. Pastebėta, kad išgyvenama sėkmė sukelia ne tik emocinius, bet ir kūniškus potyrius.

Raktiniai žodžiai: ikimokyklinio ugdymo įstaiga, fenomenologinė analizė, inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinys ir metodika, pedagogų patirtys.

SUMMARY

Gintarė Bladžinauskienė. EXPERIENCES OF TEACHERS WORKING AT PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS IN IMPLEMENTING INNOVATIVE “LEGO EDUCATION” CURRICULUM AND METHODOLOGY: Study Program Education Management Final Thesis / Supervisor Assoc. Prof. Dr Birutė Autukevičienė / Vytautas Magnus University, Academy of Education, Department of Educational Management and Policy. - Vilnius, 2021. - 76 p.

Research problem: Innovations in a broad sense are analyzed quite extensively in the scientific literature, but little research has been done on the experience and expectations of teachers in implementing innovative educational content in pre-school educational institutions.

Research questions: 1) What are the experiences and feelings of educators about implementing the innovative content and methodology of “LEGO EDUCATION”, what challenges are encountered in reality? 2) What are the expectations of educators regarding the help to successfully implementation of innovative educational content?

The object of the research: the experiences and feelings of educators implementing the innovative content and methodology of “LEGO EDUCATION” curriculum in pre-school educational institutions.

The aim of the research: to reveal, describe and analyze the essence of the phenomenon of experiences and feelings of educators implementing the innovative content and methodology of “LEGO EDUCATION” in kindergarten.

A qualitative research method was chosen for the study. Data were collected through **in-depth interviews** and teachers' **reflections**. Data analysis was performed based on the principles of M. Van Manen (2014) **phenomenological analysis**. 10 pedagogues from Vilnius, Panevėžys, and Telšiai participated in the research, who were selected for the research by the method of criterion selection.

Data analysis revealed four themes typical of phenomenological research: 1) *lived time*; 2) *lived relation*; 3) *lived space*; 4) *lived body*. Over time teachers' experiences of starting to implement innovative curriculum and methodologies have been revealed as well as changes in their experiences. Relationships that promote professional development have emerged - educators have begun to encourage pedagogues to implement innovative curriculum and methodologies. Expectations of help and the need to have a mentor are related to cooperation with colleagues implementing innovative “LEGO EDUCATION” curriculum and methodology in other kindergartens. Space in the implementation of

innovative activities can be overwhelmed, lost in the activity, or its lack of experience. It has been observed that the experienced success can cause not only emotional but also bodily experiences.

Keywords: pre-school education institution, phenomenological analysis, innovative “LEGO EDUCATION” curriculum and methodology, teachers' experience.

PAGRINDINIŲ DARBO SĄVOKŲ IR TERMINŲ ŽODYNĖLIS

Ikimokyklinio ugdymo įstaiga - universali šiuolaikinė švietimo ir šeimos socialinės pagalbos institucija, taip pat naujosios edukacinės politikos strategijos grandis, demokratinės gyvensenos principų plėtros institucija, atvira pasaulio ir nacionalinės kultūros tradicijoms (Juodaitytė, 2000).

Inovacija (1) - naujas ar patobulinas produktas ar procesas, kuris ženkliai skiriasi nuo ankstesnio produkto ar proceso, kurie buvo prieinami potencialiems vartotojams (OECD/ Eurostat (2018) (cit. Lancrin ir kt., 2019)).

Inovacija (2) - atnaujinimas arba naujo pavidalo suteikimas senam daiktui (Jakubavičius, Jucevičius, R., Jucevičius, G., Kriaučionienė, Keršys, 2008).

Edukacinė inovacija (1) - nauja pedagoginė teorija, metodologinis požiūris, mokymo technika ar priemonė, mokymosi procesas ar institucinė struktūra, kurią įgyvendinus reikšmingai pakis mokymo ir mokymosi procesas, kuris lems kokybiškesnį ugdytinių mokymąsi (Serdyukov, 2017).

Edukacinė inovacija (2) - būdai, kaip surasti alternatyvą užtikrinti asmenų elgesio pokyčius, jei/kada dabartinis būdas (mokymosi teorija / mokymosi užduotis / mokymo metodas / mokymosi metodas, kt.) neveikia efektyviai (Fındıkoğlu ir İlhan, 2016).

STEAM ugdymas – inovatyvaus ugdymo turinio veiklos, kur S reiškia angl. Science – gamtos mokslai, T – angl. Technologie – technologijos, A – angl. Art – menai, E – angl. Engineering – inžinerija, M – angl. Math – matematika (Doniger ir Sydow, 2016).

Inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinys ir metodika – tai holistinė LEGO® konstrukciniais elementais grindžiama mokymo proceso sistema, skirta STEAM gebėjimų mokymui bet kurio amžiaus besimokantiems (A System for Learning, 2014).

Patirtys – patyrimas, patyrimo rezultatas (Dabartinės Lietuvių kalbos žodynas, 2012).

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Lentelės numeris	Lentelės pavadinimas	Puslapis
1 lentelė	Inovacijų, pokyčių ir reformų sąvokų teorinės charakteristikos	18
2 lentelė	Tyrimo dalyvių charakteristika	36

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Paveikslų numeris	Paveikslų pavadinimas	Puslapis
1 pav.	Edukacinių inovacijų samprata	17
2 pav.	Inovacijos, tiesiogiai paveikusios švietimo sistemą	20
3 pav.	XXI amžiaus kompetencijos	24
4 pav.	STEAM trumpinio samprata	26
5 pav.	LEGO sistema pagal Ackermann, Gauntlett, Wolbers, Weckstrom (2009)	27
6 pav.	Inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos „Keturių C“ procesas	28
7 pav.	Tyrimo dizainas	38
8 pav.	Fenomenologinės analizės metu suformuotos temos	42
9 pav.	Fenomenologinės analizės metu suformuotos temos ir potemės	63

IVADAS

Temos aktualumas. XXI amžiaus antrasis dešimtmetis, pasižymintis itin sparčia technologijų kaita, paliečia visas gyvenimo sritis, neaplenkdamas ir švietimo. Pastaruoju metu novatoriškais stengiasi būti visi: vieni patys diegia kuria ir diegia inovacijas, kiti – skatina diegti inovacijas kitus. Jiang (2015) kalbėdamas apie inovacijų svarbą šiame laikmetyje pabrėžė, kad inovacijos – tai gyvenimo tobulinimo procesas ir visai nesvarbu - ar kalbame apie visai nedidelį patobulinimą, ar visuomenės proveržį, atkakliai klausiantį „O kas toliau?“.

Asmeniui, tautai ir žmonijai išlikti ir progresuoti – evoliucija yra būtina. Švietimas būdamas lyg visuomenės poreikius tenkinančia socialine įstaiga, yra tiesiog būtinas norint, kad visuomenė augtų ir klestėtų. Išsilavinę piliečiai esti būtina sąlyga tobulinant daugelį kitų visuomeninių aspektų (Jiang, 2015). Inovacijos švietime yra ypač svarbios, nes švietimas vaidina lemiamą vaidmenį kuriant tvarią ateitį (Serdyukov, 2017). Švietimo kokybei ir tvarumui ateityje, didžiulį poveikį, pasak UNESCO „Guidelines and Recommendations for Reorienting Teacher Education to Address Sustainability“ (2005) turi efektyvus ugdymas visuose švietimo lygiuose – ypač ikimokykliniame ugdyme.

Technologijų ir permainų laikmečiu, kada būti novatoriškais darosi savotiška prievole ir išlikimo kaina, švietimo sektorius taip pat nestovi vietoje. Šis laikmetis švietimo įstaigoms atneša itin daug permainų, tačiau labai mažai stabilumo (Šukienė, 2009). Nūdienų aktualijos vis dažniau verčia švietimo tyrėjus susimąstyti, koks yra tikrasis švietimo tikslas ir galimybės, kurios dar nebuvo išnaudotos (UNESCO, 2015 cit. Kovacs, 2017). Nors švietimas neturi tokių stebuklingų galių, kad galėtų išspręsti visas socialines problemas pasaulyje, tačiau tik nuo šiuolaikinio švietimo priklauso ateities kartų pasaulėžiūra (Kovacs, 2017). Anot Serdyukov (2017) švietimas turi būti ne tik patrauklus ir tvarus, bet ir nuolat kisti bei tobulėti, kad atitiktų greitai augančius ir nenusipėjamus globalizacijos iššūkius. Autorius taip pat priduria, kad ši raida turėtų būti sisteminga ir nuosekli.

Inovacijos įvairiuose sektoriuose lietuvių ir užsienio autorių tyrinėtos nemažai. Inovacijų indeksą Lietuvoje analizavo Vitkauskaitė (2010). Inovacijų kūrimo veiksnius išstudijavo Lenktienė (2013). Edukacinių inovacijų vadybą bendrojo lavinimo mokykloje analizavo Matusevičius (2014). Inovacijų svarbą švietimui savo darbuose akcentavo Serdyukov (2017). Švietimo sistemos tobulinimą inovacijų pagalba savo darbuose aptarė Lancrin ir kt. (2019). Inovacijas darželyje nagrinėjo Braslauskienė (2010). Apie novacinės veiklos skatinimo galimybes ikimokyklinio ugdymo įstaigoje savo moksliniame darbe kalbėjo Plaušienė (2013). Norkutė (2013) tyrinėjo inovacijų kūrimo ir įgyvendinimo ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ypatumus. Inovacijų diegimo ypatumus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje tyrinėjo

Mačionienė (2014). LEGO „STEAM Park“ rinkinių naudojimo naudą, ugdant gamtos mokslų, inžinerijos bei matematikos, tyrinėjo Marsh (2018). LEGO kaladėlių panaudojimą reprezentatyviam ir kūrybiškam istorijų perteikimui, o ne tik žaidimui analizavo Moyles (2015). Autoriai (Bers, Seddighin, & Sullivan, 2013; DeJarnette, 2018) pripažįsta, kad siekiant geresnių STEAM ugdymo(si) rezultatų, reikia jas integruoti jau ikimokykliniame ugdyme. Šis lygmuo teikia didžiausią grąžą individo motyvacijos ir gebėjimų plėtotei bei užtikrina tvarią tolesnę jo raidą. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas turėtų būti praturtintas šių mokslo sričių inovatyviu turiniu, nes tai padeda užtikrinti tvarų vaikų požiūrį į STEAM dalykus bei nuoseklų jų gebėjimų auginimą (Ata Aktürk & Demircan, 2017). Ankstyvojo amžiaus vaikas natūraliai domisi jį supančiu pasauliu, aktyviai veikia, tyrinėja, kuria, bando, tikrina, mokosi žaidžiant ir bendradarbiaujant.

Pedagogų patirtys įgyvendinant inovatyvų ugdymo turinį ikimokyklinio ugdymo įstaigose lietuvių autorių pastarąjį penkmetį buvo mažai tyrinėtos. Inovatyvaus ugdymo turinio, naudojant „LEGO EDUCATION“ metodiką ir „STEAM Park“ priemones įgyvendinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose lietuvių autorių, apart metodikos kūrėjų grupės, nebuvo analizuotas visai, kas leidžia daryti prielaidas apie temos aktualumą.

Tyrimo problema. Šiuo laikmečiu itin didelis dėmesys skiriamas švietimo kokybės gerinimui nuo pat ankstyvojo ugdymo. Inovatyvaus turinio veiklos ikimokyklinio ugdymo įstaigose įgauna vis didesnį populiarumą ir yra itin palankiai vertinamos bei skatinamos šalies strateginio planavimo lygmenyje. Mokslinėje literatūroje gana plačiai analizuojamos inovacijos plačiąja prasme, tačiau atlikta mažai tyrimų, apie pedagogų patirtis bei lūkesčius įgyvendinant inovatyvų ugdymo turinį ir metodiką ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Tyrimo objektas. Inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką ikimokyklinio ugdymo įstaigose įgyvendinančių pedagogų patirtys ir išgyvenimai.

Tyrimo klausimai: Kokios pedagogų patirtys ir išgyvenimai įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, su kokiais iššūkiais susiduriama realybėje? Kokie pedagogų lūkesčiai dėl pagalbos sėkmingai realizuoti inovatyvų ugdymo turinį?

Tyrimo tikslas. Atskleisti ir išanalizuoti pedagogų, įgyvendinančių inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką vaikų darželyje, patirčių ir išgyvenimų fenomeno esmę.

Uždaviniai:

1. Atskleisti inovacijų kūrimo ir įgyvendinimo vaikų darželyje teorinius pagrindus.

2. Išsiaiškinti kaip pedagogai patiria ir suvokia inovatyvų ugdymo turinį, naudojant „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką bei kokie pedagogų lūkesčiai dėl pagalbos jį realizuojant.

Tyrimo metodai:

- ✓ Mokslinės literatūros analizė inovacijų tematika;
- ✓ Giluminis interviu su pedagogais įgyvendinančiais inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką;
- ✓ Pedagogų refleksijos įgyvendinant inovatyvų ugdymo turinį.
- ✓ Gautų duomenų fenomenologinė analizė.

Tyrimo etapai:

1. 2020 metų sausio – birželio mėnesiai. Mokslinės literatūros inovacijų, edukacinių inovacijų bei inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos tematika paieška ir analizė, siekiant įsigilinti į išsikeltą būsimo tyrimo problemos teorinį pagrindą.
2. 2020 m. rugsėjo – gruodžio mėnesiai. Tyrimo instrumento (ų), metodikos sudarymas. Bandomojo tyrimo atlikimas, siekiant išbandyti tyrimo instrumentą (us).
3. 2021 m. vasario – balandžio mėnesiais atliktas pagrindinis tyrimas.
4. 2021 m. balandžio – gegužės mėnesiais surinktų duomenų apdorojimas bei analizė, taip pat parengtos išvados bei rekomendacijos.

1. INOVACIJŲ KŪRIMO IR ĮGYVENDINIMO VAIKŲ DARŽELYJE TEORINIS PAGRINDIMAS

„Inovacijos primena mutaciją – biologinį procesą, palaikantį rūšių vystymąsi, kad jos galėtų geriau konkuruoti dėl išgyvenimo.“

(Hoffman ir Holzhuter, 2012 cit. Serdyukov, 2016)

Daugelis klaidingai mano, kad inovacijos yra susijusios tik su technologijų naudojimu ir naujais išradimais. Siekdami efektyviau suvokti inovacijas bei su jomis susijusius procesus, turėtume šiek tiek nukrypti nuo švietimo ir pasinerti į tas sritis, kur inovacijos jau padarė didžiulį poveikį - tai mokslas, pramonė bei technologijos. Šios sritys minimos bene dažniausiai, kai kalbama apie inovacijas, kas neginčijamai liudija apie tai, kad inovacijos neretai glaudžiai siejasi su išradimais, tyrimais bei ekonomine plėtra (Kovacs, 2017).

Taigi, norėdami kalbėti apie inovacijas švietimo sektoriuje, pirmiausia turime suvokti inovacinius procesus plačiąja prasme.

1.1. Inovacijų samprata

Mokslinėje literatūroje sąvoka *inovacija* neturi vienintelio ir paties tiksliausio apibrėžimo, kurį griežtai galėtume taikyti visose srityse, kurios vienaip ar kitaip yra susijusios su inovacijomis. Tai painus terminas, dėl kurio tikslaus apibūdinimo šiai dienai dar nėra sutarta. Jei šią minutę svetainės www.google.com paieškos langelyje įvestume sąvoką *inovacija* - sistema mums pateiktų daugiau nei 300 milijonų rezultatų su tūkstančiais skirtingų apibrėžimų. Priklausomai nuo to, apie kokią sritį (verslas, švietimas, pramonė ir t.t.) kalbėsime, sąvoką *inovacija* galima interpretuoti skirtingai.

Pirmasis mokslinėje literatūroje sąvoka *inovacija* pradėjo naudoti Schumpeteris dar ketvirtajame XX a. dešimtmetyje (Kirstukas, Rakštys, Serva, Vaznonis, 2013). Minėtas mokslininkas teigė, kad *„Inovacija nusako įdedamas pastangas, reikalingas jau išrasto elemento išsivystymui iki praktinio – komercinio panaudojimo ir į rinką įvedamo elemento pripažinimui“* (Schumpeter, 1934 cit. Kirstukas ir kt., 2013).

Sąvoka *inovacija* kildinama iš lotynų kalbos, kurioje žodis „nova“ reiškia „naujas“ (Stripeikis ir Ramanauskas, 2011). Šio termino ištakomis daugelyje mokslinių šaltinių taip pat laikoma XV a.

Vidurio Prancūzija, kurioje imta vartoti žodį „*inovacyon*“, kuris reiškė atnaujinimą arba naujo pavidalo suteikimą senam daiktui (Jakubavičius ir kt., 2008).

Kanados tyrinėtojas Beinot Godin 2015 metais savo veikale „*Innovation: A Conceptual History of an Anonymous Concept*“ kalbėdamas apie inovacijas grįžo į Antikos laikus, kada šis terminas nebuvo toks patrauklus ir neužėmė vicuomenėje tokių aukštų pozicijų. Autoriaus teigimu, Antikos laikais - puritonams esant valdžioje, *inovacija* buvo laikoma įrankiu prieš Anglijos bažnyčią, kuris privertė šį terminą susieti su politinėmis revoliucijomis bei smurtu. Tik po Prancūzijos revoliucijos terminas *inovacija* įgavo kiek garbingesnę poziciją, o per pastaruosius 50 metų buvo paverstas ideologija, nes *inovacijos*, be išimties, yra vertinamos visose srityse ir tai yra ne individualus reikalas, o kolektyvinis procesas (Godin, 2015).

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (2012) *inovacija* apibūdinama kaip „*naujas dalykas*“. Lietuvos inovacijų 2010 – 2020 m. strategijoje aptinkami tokie inovacijų apibūdinimai: „*inovacija – procesas, kai atsiliepiama į visuomeninius ir ekonominius poreikius ir kuriami nauji produktai, paslaugos ir verslo ar organizaciniai modeliai kurie sėkmingai pateikiami į esamas rinkas arba geba sukurti naujas rinkas; inovacijų sistema – tarpusavyje susijusių organizacijų, jų sąveikos ryšių ir priemonių visuma*“.

Hoffman ir Holzhuter (2012) (cit. Serdyukov, 2016) kalbėdami, apie *inovacijų* ir mutacijos panašumus, akcentavo, kad *inovacijos* turėtų būti traktuojamos kaip būtinų, teigiamų pokyčių instrumentai, nes bet kokiai žmogaus veiklai reikia nuolat atsinaujinti, kad šioji išliktų tvari.

Jiang (2015) teigimu, *inovacijos* sukuria poslinkio efektą mūsų gyvenime, kuris paveikia daugelį gyvenimo aspektų, taip pakeisdamos mūsų požiūrį į pasaulį. Kaip pavyzdį mokslininkas pateikia pokyčius, kai pasaulyje atsirado geležinkelio bėgiai, lėktuvai, radijo imtuvai, televizoriai, internetas ir pan. bei kaip šitų technologijų pagalba pasikeitė žmonijos keliavimo, bendravimo, mokymosi ypatumai bei mąstymo būdai.

Kiti autoriai inovacijas traktuoja ne vien tik kaip galutinį rezultatą, bet kaip ištisinį procesą. (Valentinavičius, 2006). OEDC/ Eurostat (2018) (cit. Lancrin ir kt., 2019) *inovacijas* apibūdina kaip naują ar patobuliną produktą ar procesą, kuris ženkliai skiriasi nuo ankstesnio produkto ar proceso, kurie anksčiau buvo prieinami potencialiems vartotojams. O'Sullivan (2008) siekdamas kuo tiksliau apibrėžti *inovacijas* teigė, kad tai: „*didelių, mažų, radikalių ir naujų produktų, procesų ir paslaugų pokyčių procesas, kurio metu organizacijoje atsiranda kažkas naujo, kas kuria pridėtinę vertę, pritraukia naujus klientus prisideda prie organizacijos žinių išsaugojimo*“. *Inovacijos* kaip procesas apima tyrimą, rengimą, valdymą ir stabilų funkcionavimą, siekiant gauti tam tikrą efektą (Jakubavičius, Strazdas, Gečas, 2003). *Inovacijas* kaip procesą tyrinėjantis mokslininkas Harkema (2003) teigia, kad: „*inovacijos*

– tai procesas, kuriame yra įgyjamos žinios, jomis yra dalinamasi ir jos yra įsisavinamos, siekiant sukurti naujas žinias, kurios yra naudojamos kuriant naujus produktus bei paslaugas“. Inovacijas kaip procesą, kuriame atliekant tyrimus gautos žinios transformuojamos į naujus produktus ir paslaugas, siūlo vertinti ir Europos Sąjungos mokslinių tyrimų ir plėtros programa EUREKA (Stepanovas, Ostašenkovaitė, 2013).

Prieš pradedant kalbėti apie inovacijas buvo paminėta, kad vieningo sąvokos apibrėžimo mokslinėje literatūroje nesurasime. Mokslinės literatūros analizė inovacijų tematika - tai tik įrodo. Kiekvienas mokslininkas į inovacijas žvelgia iš savo perspektyvos. Tačiau lygiai tokia pati nenuginčijama tiesa yra ir tai, kad inovacijos vienokais ar kitokiais ryšiais visada yra susaistytos su naujovėmis, ar kalbėtume apie naujus daiktus, ar jų kūrimo procesą.

Šiuolaikiniame, sparčiai besivystančių technologijų pasaulyje inovacijos yra itin paplitęs ir populiarus reiškinys, tad kiekvienas, nors ir skirtingas, sąvokos apibrėžimas papildo vienas kitą ir leidžia susipažinti su naujais, dar neatskleistais inovacijų bruožais.

1.2. Edukacinių inovacijų teorinės charakteristikos

Mintys apie edukacines inovacijas mus gali nukelti toli, kažkur, kur Silicio slėnis arba į svajas apie dramatiškas idėjas, kaip išspręsti visas, jau dešimtmečius įsišaknijusias švietimo problemas. Tačiau šioje naujovių eroje svarbu nelyginti *edukacinių inovacijų* su išradimais ar kažkuo visiškai nauju. Tiesa - inovacijos yra gyvybiškai svarbi įvairių pramonės šakų pažangos dalis. Švietimas – taip pat nėra išimtis. Deja, mokslinėse diskusijose apie *inovacijų* kūrimą ir įgyvenimą, švietimo sektorius neretai, tarsi, nublanksta, lyg jame nieko inovatyvaus nevyksta arba vyksta itin vangiai, nors tuo pačiu šis sektorius nuolat susiduria su produktyvumo krize (OECD, 2016).

Šiandien, o juolab rytoj, pasauliui bus reikalingi asmenys, gebantys manipuluoti kritinio ir kūrybinio mąstymo įgūdžiais bei gebėtų problemas spręsti kaip komanda (Findikoğlu ir İlhan, 2016). Ir čia iškyla itin svarbus klausimas, ar švietimas yra pajėgus „kurti“, ugdyti kūrybingus mąstytojus, gebančius patenkinti šiandienos ir rytojaus socialinius bei ekonominius pasaulio poreikius?

Švietimo sistemos esti sudėtingos, tad *inovacijos* švietime gali būti įvairių formų. Mokslinėje literatūroje, Kovacs (2017) teigimu, edukacinės inovacijos nagrinėjamos dviem aspektais. Pirmasis – inovacijų bei edukacinių koncepcijų įsiskverbimo į švietimą aspektas, t.y. kaip inovacijos, atkeliavusios iš kitų sektorių, įsilieja į švietimo sektorių, taip pagerindamos rezultatus. Kaip pavyzdys pateikiamas

technologijų, konkrečiai interneto, indėlis išsilavinimo kokybei. Antrasis – į inovacijas žvelgiama iš rezultatų pusės, t.y. kokios inovacijos reikalingos švietime, ką reikia pakeisti švietimo sistemoje, kaip bus ugdomos naujos kartos, sutelkiamas dėmesys į novatoriškų pedagogų ruošimą.

Tačiau *inovacijos* švietime yra daug daugiau nei technologijos. Tai gali būti nauja pedagoginė teorija, metodologinis požiūris, mokymo technika ar priemonė, mokymosi procesas ar institucinė struktūra, kurią įgyvendinus reikšmingai pakis mokymo ir mokymosi procesas, kuris lems kokybiškesnį ugdytinių mokymąsi (Serdyukov, 2016). Janiūnaitė ir kt. (2013) analizuodami *edukacines inovacijas* taip pat pabrėžia, kad pastarosios gali būti diegiamos didaktinės (pedagoginės) sistemos, mokyklos bei švietimo sistemos lygmenyse, kai kiekvienas bendruomenės narys (moksleiviai, mokytojai, vadovai, moksleivių tėvai, techninis personalas ar kt.) gali inicijuoti diegti inovacijas.

Taip kaip terminui *inovacija*, taip ir *edukacinės inovacijos* edukologijoje vieno apibrėžimo nėra. Remiantis Janiūnaite (2000) galima pateikti keletą plačiausiai mokslinėje literatūroje vartojamų edukacinių inovacijų apibrėžimų (1 paveikslas).

1 pav. Edukacinių inovacijų samprata

Sudarytas autorės, remiantis Janiūnaitė (2000)

Inovacijų supratimas ir gebėjimas jas kurti yra esminis dalykas tobulinant švietimo sistemą (Lancrin, Urgel, Kar ir Jacotin, 2019). Švietimo sistemos ir būtent mokymo programos turi būti pertvarkytos taip, kad jos pritrauktų kūrybingus mąstytojus, kurie gebės įnešti savo indėlį į sumanią/ žinių visuomenę. Žinių kaupimas, problemų sprendimas ir inovacijos, kvalifikuotas bendravimas, bendradarbiavimas, savireguliacija ir technologijų naudojimas yra patys svarbiausi XXI amžiaus mokymosi rezultatai. Švietimo inovacijos, kaip jau rodo pats pavadinimas, turi paversti ugdytinius iš „žinių vartotojų“ į „žinių kūrėjus“. (Findikoğlu ir İlhan, 2016). Minėti autoriai švietimo inovacijas apibūdina kaip „būdus, kaip surasti alternatyvą užtikrinti asmenų elgesio pokyčius, jei/kada dabartinis būdas (mokymosi teorija / mokymosi užduotis / mokymo metodas / mokymosi metodas, kt.) neveikia efektyviai“.

Švietimo sektoriuje neretai šalia sąvokos *inovacija* sinonimiškai vartojamos ir tokios sąvokos kaip *pokyčiai* ir *reformos* (King ir Anderson, 2002). Tačiau klaidinga manyti, kad tarp šių sąvokų galima dėti lygybės ženklą. *Inovacijos, pokyčiai* ir *reformos* iš esmės skiriasi, mat pastarieji du nebūtinai reiškia taikymą kažko naujo, naujų idėjų generavimą (King ir Anderson, 2002). *Reformas* Melcho (2008) apibūdina tik kaip vieną iš pokyčių skatinimo būdų. Cerna (2014) savo moksliniame darbe pateikia sąvokų *inovacijos, pokyčiai* ir *reformos* palyginimą (1 lentelė) pagal tris charakteristikas, kurios iš esmės atskleidžia pastarųjų skirtumus bei leidžia efektyviai jas atskirti.

1 lentelė. Inovacijų, pokyčių ir reformų sąvokų teorinės charakteristikos

	Inovacijos	Pokyčiai	Reformas
Apibrėžimas	Patobulintų žinių, idėjų ir praktikos įgyvendinimas.	Transformacija ar pasikeitimas. Taip pat gali būti numatytas ar nenumatytas reiškinys.	Struktūrizuotas ir sąmoningas pokyčių kūrimo procesas.
Pagrindinės charakteristikos	Visada reiškia naujovę ir atneša naudos (duoda grąžą).	Yra istoriniais, kontekstiniais ir procesiniais.	Sukuria pokyčius (nors kai kuriais atvejais jų būna labai mažai arba nėra visai).
Tipai	a) Proceso, produkto, rinkodaros ir organizacinės.	Diferencijuojami pagal tempą – epizodiniais arba nenutrūkstantys bei taikymo sitis – radikalūs arba konvergentiški.	Radikalios, laipsniškos arba sisteminės.

b) Laipsniškos,
radikalios,
sisteminės.

Pastaba: lentelė sudaryta autorės, remiantis Cerna (2014).

DiFranza (2019) teigia, kad *inovacijos* švietimo srityje yra tiesiogiai nukreiptos į teigiamų pokyčių įgyvendinimą ir tie pokyčiai turi būti tiesiogiai naudingi klasei, mokyklai, universitetui ar net organizacijos mokymo ar mokymosi praktikai.

Niujorko Universiteto filosofijos mokslų profesorė Karen Reiss Medwed (2019, cit. DiFranza, 2019) pabrėžia, kad *inovacijos* švietime apima tris pagrindinius žingsnius:

1. Išnagrinėti esamą situaciją. Tai turėtų apimti patirties patikrinimą, kai sau užduodami klausimai, lemiantys proceso vyksmą: „Kokia yra problema?“, „Kaip galima išspręsti šią problemą, kad ji taptų mažiau opi?“, „Kokias turime priemones šiai problemai spręsti?“;
2. Atlikti nedidelio masto pakeitimus. Išnagrinėję anksčiau minėtus klausimus ir atsakę sau juos, turėtumėte pabandyti padaryti pokyčius nedideliu mastu savo pačių pasaulyje;
3. Išplėsti požiūrį, sutikti su atsiliepimais bei kritika. Išanalizuoti eksperimento rezultatus ir nustatyti, kokios papildomos paramos bei priemonių reikia idėjai pagilinti arba ją pertvarkyti.

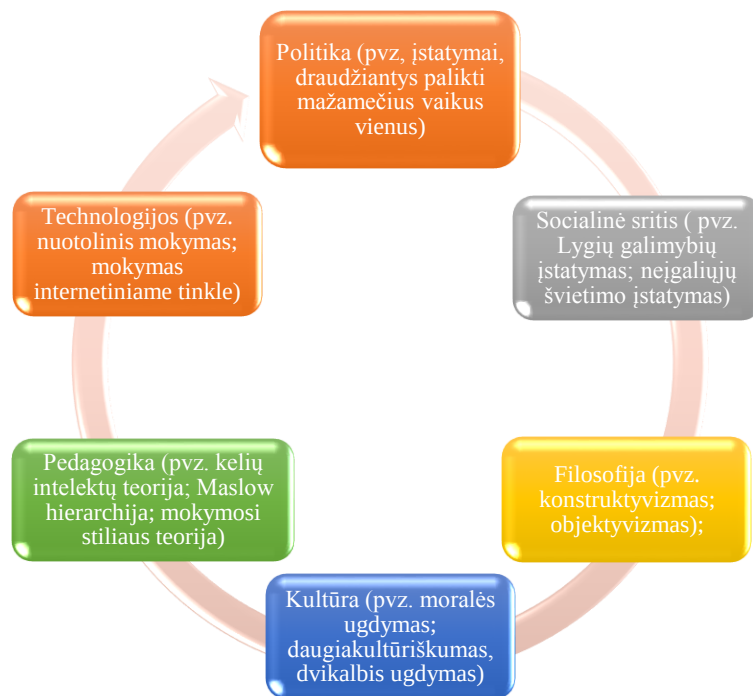
Paskutinis žingsnis yra, bene, svarbiausias ir pareikalausiantis daugiausiai pastangų. Šiame etape dėmesį į praeities artefaktus, atliktus tyrimus, pokalbius su tais, kurie buvo novatoriais šioje srityje (būtent panašioje problematikoje) prieš jus bei, vienas svarbiausių momentų, interesų grupių identifikavimas (Reiss Medwed, 2019 cit. DiFranza, 2019).

Inovacijos gali būti įvairių procesų rezultatas, ypač, kai tai vyksta klasėje (Lancrin ir kt., 2019). Šie mokslininkai išskiria keletą *inovacijų* švietime varomųjų jėgų:

- Žmogiškieji ištekliai: programos dalyvių įgūdžiai ir atvirumas naujovėms švietimo sektoriuje;
- Besimokančios organizacijos: naujovės ir tobulėjimas yra glaudžiai susiję su tuo, kaip organizuojamas darbas ir ar sugeba švietimo įstaigos bei specialistai įsisavinti, generuoti naujas žinias ir praktiką;
- Technologijos: bendrosios paskirties technologijų taikymas švietimo sektoriuje, o ypač skaitmeninių technologijų, yra pagrindinis *inovacijų* šaltinis;

- Reguliavimas ir sistemos organizavimas: inovacijos ir tobulinimas klesti tik ten, kur galima įgyvendinti geras idėjas, kurios nėra slepiamos per daug vengiant rizikos dėl mokymo programos vertinimo ir kt. Tai taip pat priklauso nuo: dalyvių verslumas, paskatos ir turimų lėšos *edukacinėms inovacijoms* diegti;
- Švietimo tyrimai: investicijos į mokslinius tyrimus ir jų vertinimas, panaudojimas yra pagrindiniai *edukacinių inovacijų* ekosistemos elementai;
- Švietimo plėtra: kaip ir kituose sektoriuose, švietimo sektorius turėtų plėtoti novatoriškas priemones, organizacijas bei jose vykstančius procesus tobulinti ir keisti praktikinėmis priemonėmis.

Švietimo sistemai kiekvienoje šalyje taip pat jaučiamas savitas istorinis, politinis, socialinis, kultūrinis, bei ekonominis poveikis. Serdyukov (2016) pateikia keletą pavyzdžių, kai inovacijos kituose sektoriuose tiesiogiai paveikė ir švietimo sistemą (2 paveikslas).

2 pav. Inovacijos, tiesiogiai paveikusių švietimo sistemą

Sudarytas autorės, remiantis Serdyukov (2016)

Edukacinės inovacijos vaikų darželiuose siejamos su nuolatinėmis paieškomis, siekiu įgyvendinti kylančias idėjas kaip suteikti ugdymo procesui naujumo taip pat nebijojimo klysti. Inovacijų ikimokyklinio ugdymo įstaigose kūrimo ir įgyvendinimo kryptis tiesiogiai priklauso nuo požiūrio į vaiką ypatumų (Pearson, Degotardi, 2016; Janiūnaitė, 2010). Autoriai pabrėžia pakitusį požiūrį į ugdymo sistemą, kai dėmesio centre atsiduria vaikas.

Apibendrinant galima teigti, kad švietimui - šiuo pokyčių ir spartaus technologijų tobulėjimo laikmečiu, skiriama itin svarbi misija. Švietimas būdamas visuomenės socialinius poreikius tenkinančia institucija privalo keistis ir atliepti sparčiai kintančius žinių ištroškusios visuomenės poreikius bei ugdyti asmenybes, pasižyminčias kūrybingo bei kritinio mąstymo gebėjimais, kad pastarosios vėliau identifikuotų save sumanios/ žinių visuomenės dalimi ir prisidėtų prie pastarosios pridėtinės vertės kūrimo. Tad inovacijų kūrimas ir įgyvendinimas ugdymo įstaigose (nuo pat ankstyvojo ugdymo) tampa prioritetu.

Mokslinės literatūros analizė atskleidžia, kad inovacijos švietime – nėra vien tik informacinių kompiuterinių technologijų panaudojimas ugdymo procese. Edukacinės inovacijos labai tampriai susietos su žmogiškuoju faktoriumi – pedagogu, kurio noras įgyvendinti naujas idėjas ir ugdymo procesą pateikti kūrybiškiau, siekiant sužadinti vaikų norą tyrinėti, atmetant visas vidines savo baimes/principus, yra viena iš kertinių inovacijų diegimo ir plėtojimo ugdymo įstaigoje sudedamųjų dalių.

1.3. Inovacinės veiklos plėtojimo vaikų darželyje teorinės prielaidos

Z kartos vaikai auga pasaulyje, kuriame viska „išmanu“ ir novatoriška. Daugelį metų taikomos ugdymo programos bei metodai nebeprikausto šios kartos vaikų dėmesio, nebesužadina jų smalsumo. Ugdymo institucijoms tenka ieškoti vis naujų būdų kaip įtraukti vaikus į ugdomasias veiklas, bei atliepti ne tik šiuolaikinių tėvų, bet ir valstybės strateginius lūkesčius, kurie, kaip jau buvo minėta, akcentuoja vaikų kūrybiškumo, kritinio mąstymo ir emocinio intelekto lavinimą. Inovatyvų ugdymo turinį diegiančios ikimokyklinio ugdymo įstaigos, be abejo, tampa daug labiau patrauklios, apie tokias įstaigas palankiai atsiliepia ugdytinių tėvai.

Mokslinėje literatūroje aptinkama įvairių prielaidų, kas lemia inovacijas ugdymo įstaigose. Plumb ir Kautz (2015) pateiktoje mokslinės literatūros apžvalgoje išskiriamos trys perspektyvos, paaiškinančias prielaidas inovatyvios veiklos kūrimui:

- *Individualistinė perspektyva* inovacijų atsiradimą įstaigoje siejanti su darbuotojų asmenybės bruožais bei veiksmais. Ši perspektyva į darbuotojus žvelgia kaip į išorinių faktorių nevaržomas asmenybes, kurios atkakliai siekia užsibrėžtų tikslų. Amžius, lytis, išsilavinimas yra svarbūs tik tuo atveju, jei daro tiesioginę įtaką novatoriškai veiklai.
- *Struktūralistinėje perspektyvoje* daromos prielaidos, kad inovacijos tiesiogiai priklauso nuo įstaigos dydžio ir užduoties struktūros. Ši perspektyva pabrėžia ryšį tarp įstaigos ir ją supančios aplinkos (tokios kaip suinteresuotos šalys, politika) įtakos inovacijų atsiradimui.
- *Interaktyviojo proceso perspektyvoje* inovacijos vertinamos kaip dinamiškas ir tęstinis pokyčių reiškinys, dėl laiku bėgant atsirandančios nuolatinės individų ir išorės struktūrų įtakos. Ši perspektyva yra visiškai priešinga pirmosioms dviem. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad novatoriškų asmenų veiklos negalima visiškai atskirti nuo kitų kolektyve esančių asmenų veiklos bei organizacijos struktūros, kuriose jie dirba.

Šaltinių analizė atskleidė, kad inovaciniai veiksniai dažniausiai skirstomi į išorinius ir vidinius (Jakubavičius ir kt. 2008). Prieš plėtojant inovatyvų ugdymo turinį ugdymo įstaigoje, būtina atkreipti dėmesį į tai, kokie inovaciniai veiksniai gali turėti įtakos būsimų inovacijų kūrimui ir plėtojimui. Lašakováa, Bajžíkováa ir Dedzeb 2017 metais atliktas tyrimas atskleidžia, kad labiausiai inovacijas skatinantys veiksniai ugdymo įstaigose yra skirstomi į du pogrupius:

- Laisve ir atvirumu grindžiama organizacijos kultūra, kuri grindžiama atviros komunikacijos, laisvės ir konstruktyvios kritikos vertybėmis. Šiam pogrupiui taip pat priskiriamas intensyvus bendradarbiavimas su suinteresuotomis išorinėmis šalimis.
- Sąmoningas inovacijų valdymas. Išsamus, sąmoningas strateginis planavimas, kai ugdymo įstaigos dėmesio centre yra inovatyvumas, o strateginiai tikslai tiesiogiai susiję su inovacijomis. Šiam pogrupiui taip pat priskiriamos: profesionali įstaigos vadyba, naujos organizacinės struktūros nustatymas bei skaidrus ir orientuotas į inovacijas žmogiškųjų išteklių valdymas.

Orientuotas į inovacijas žmogiškųjų išteklių valdymas byloja apie tai, kad sėkmingai inovatyvaus ugdymo turinio plėtotei nenuginčijamai svarbus yra pedagogų indėlis. Todėl labai svarbus novatoriškas pedagogų rengimas, kad pedagogai gebėtų ir norėtų kurti bei taikyti inovatyvaus turinio priemonės ugdymo procese. Griffin, McGaw ir Care (2012) akcentuoja, kad pedagogų gebėjimai kurti inovatyvias priemones bei aplinkas, tiesiogiai priklauso nuo to, ar jie turi įgiję XXI amžiaus kompetencijas (3 paveikslas).

3 pav. XXI amžiaus kompetencijos

Sudarytas autorės, remiantis Griffin, McGaw ir Care (2012)

Apie svarbų pedagogų indėlį inovacijų įgyvendinimo procese byloja ir tyrimai, kurių pagrindinis objektas yra kliūtys diegti *edukacines inovacijas*. Kirkland ir Sutch (2009) (cit. Pearson, Degotardi, 2016) savo moksliniame darbe akcentuoja, kad sėkmingam inovacijų kūrimui ir įgyvendinimui būdingas ryšys tarp novatoriaus ir aplinkos, kurioje įgyvendinama inovacija. Tyrėjai taip pat pabrėžia, kad tam savo ruožtu įtakos turės ir novatoriaus nusistatymo ypatybės, įgūdžiai, taip pat mikro/makro veiksniai, esantys inovacijos įgyvendinimo aplinkoje. Sėkmingos inovacijos įvyks tik ten, kur jas įgyvendinantys darbuotojai jas traktuos kaip teigiamas. Bakkenes, Vermunt ir Wubbels (2010) (cit. Fındıkoğlu*, İlhan, 2016) inovacijų įgyvendinimo procese itin svarbiu laiko pedagogų indėlį, nes būtent jie uždega žalią šviesą inovacijų kūrimui ir diegimui ugdymo įstaigose. Cerna (2014) savo mokslinėse įžvalgose pabrėžia, kad novatoriška veikla vykdoma ugdymo įstaigose, kuriose kūrybingi įstaigų vadovai skatina ugdymo inovacijas. Vadovai, kūrybingai žvelgiantys ne tik į vadovavimo, bet ir į ugdymo procesą - gali motyvuoti ir skatinti visą pedagogų kolektyvą arba pavienius pedagogus, turinčius potencialą žvelgti ugdymą kitaip.

Microsoft Partners in Learning (2011) atlikti tyrimai rodo, kad pedagogai labiau linkę užsiimti novatoriška veikla aplinkoje, kurioje vyrauja bendradarbiavimas ir gerosios patirties sklaida. Prie inovacijoms palankios aplinkos kūrimo itin prisideda inovacijas palaikanti organizacijos kultūra bei

galimybės pedagogams ne tik sužinoti apie inovatyvius ugdymo metodus, bet ir nuosekliai integruoti juos į ugdymo procesą taip suteikiant vaikams galimybes tyrinėti, atrasti, pažinti.

Braslauskienė (2010) savo įžvalgose apie inovacijas vaikų darželiuose išskyrė keturis faktorius, darančius didžiausią įtaką inovacijų kūrimui ir plėtrai ikimokyklinio ugdymo įstaigose:

- Pedagogo kūrybiškumas (žvelgimas į problemą iš skirtingų pozicijų, idėjų branda, problemų identifikavimas);
- Inovatyvi vadyba (naujų žinių sklaida, strategijos lankstumas, kūrybinio proceso fazių realizavimas);
- Palanki organizacinė terpė (iniciatyvų skatinimas, profesionalų komanda, gebėjimas panaudoti sėkmę lemiančius veiksnius);
- Kokybiškai egzistuojančios inovacijos (tinkama standartų, kontrolės ir įvertinimų sistema, pakankami ištekliai, lanksti ugdymo programa).

Šalia žmogiškųjų išteklių nemažiau svarbų vaidmenį plėtojant inovatyvią veiklą ugdymo įstaigoje vaidina ir įstaigoje formuojama inovacinė kultūra, kuri ryškinama akcentuojant esmines jos dedamąsias dalis: pozityvią emocinę aplinką, žinių vadybą, kūrybiškumą ir pokyčių valdymą (Sukackaitė R., Atkočiūnienė Z.O., 2016). Remiantis užsienio autoriais, inovacijoms diegti palankia kultūra organizacijose galėtų būti tokia, kurioje: siekiama naujovių, vertinamos darbuotojų skirtybės, itin vertinamas tvirtas ryšys tarp organizacijos darbuotojų, nes tik esant tvirtiems ryšiams darbuotojai nebijo atskleisti savo geriausių savybių, o tai skatina inovacijų kūrimą (Townend, 2008, cit. Atkočiūnienė, Z.O., 2016). Autoriai Davies ir Buisine (2018) inovacijų kultūrą apibūdina kaip ypatingą konfigūraciją, kuri „naujovišką“ mąstymą daro natūraliu, savaime suprantamu visuose darbuotojų lygmenyse - pradedant vadovais ir baigiant eiliniaisiais darbuotojais. Anot autorių inovacinė kultūra turi penkias dedamąsias dalis: novatoriški lyderiai ir vadybininkai, novatoriškos komandos, novatoriški asmenys, inovacijas skatinantis organizacijos kontekstas, daugialypiai ir natūralūs ryšiai su organizacijos išorės partneriais.

Inovatyvaus ugdymo turinio svarba ankstyvajame ikimokykliniame ugdyme jau seniai neabejojama. Pastaruoju metu stebimas vis didesnis pedagogų susidomėjimas kaip į ugdymo procesą įnešti „naujų vėjų“, sužadinti ugdytinių smalsumą ir ugdyti pilnaverčius sumanios/žinių visuomenės narius.

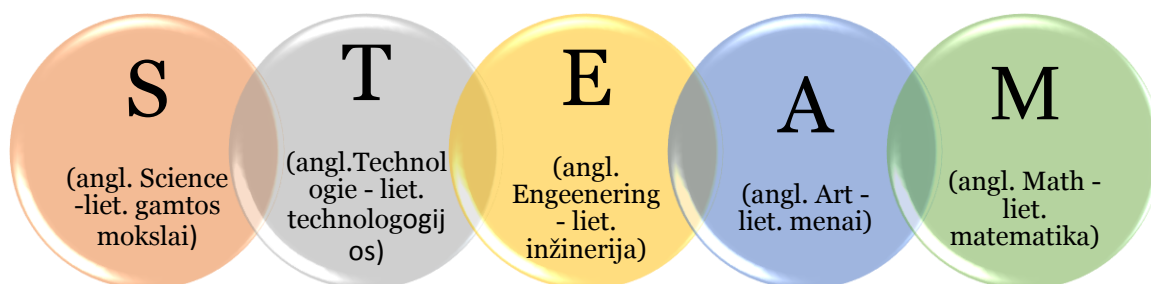
Mokslinių šaltinių analizė atskleidė įvairių inovatyvaus ugdymo turinio plėtotės klasifikacijų (pogrūpiai, perspektyvos, prielaidos), kurios viena kitą papildydamos leido susidaryti aiškesnę viziją, kokiose organizacijose inovacinė veikla plėtojama dažiau. Bene dažniausiai kartojosi žmogiškojo faktoriaus (kūrybiško, inovacijas plėtoti linkusio vadovo bei pedagogų, kurie išlavinę savo XXI amžiui

būtiną kompetencijas tampa kertine inovacijų plėtotė ugdymo įstaigose plėtotės dalimi), inovacijoms palankios aplinkos (kurioje skatinamas bendradarbiavimas ir gerosios patirties sklaida) bei inovacinės organizacijos kultūros (kur tvirti ryšiai tarp darbuotojų bei inovacijas skatinantis ir motyvuojantis jas kurti vadovas uždega žalią šviesą inovatyvios veiklos plėtojei) įtaka inovacijų diegimui vaikų darželiuose. Ugdymo įstaigose, kuriose minėti veiksniai persipina/ papildo vieni kitus turi tvirtus pamatus plėtoti inovatyvią veiklą.

1.4. Inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos plėtojimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose

Lietuvoje - kaip ir visame pasaulyje pastaruoju metu ypatingas dėmesys skiriamas šveitimui ir jo kokybei visose ugdymo pakopose ir ikimokyklinis ugdymas nėra išimtis. Dar 2012 metais paskelbtoje Švietimo problemos analizėje teigiama, kad ikimokykliniame amžiuje skleidžiasi prigimtinių vaiko galios, kurios lemia sėkmę mokykliniame amžiuje ir daro įtaką vėlesniems žmogaus pasiekimams, susijusiems su profesijos pasirinkimu bei asmeniniu gyvenimu. Ikimokykliniame ugdyme formuojamos kartinės vaikų vertybės, lavinami tokie faktoriai kaip emocinis intelektas bei kūrybiškumas, kuris akcentuojamas šalies strateginiuose dokumentuose „Lietuva 2030“ (2012) bei „Geros mokyklos koncepcija“ (2015). Lietuvos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2020 – 2022 m. veiklos strateginis planas numato reikia pritaikyti ikimokyklinio ugdymo(si) aplinką ir turinį darnaus vystymosi, kūrybingumo, verslumo ir STEAM idėjų plėtojimui. Ministerija taip pat akcentuoja, kad itin svarbu didinti mokinių domėjimąsi STEAM veiklomis bei rengti XXI amžiaus pedagogus, turinčius STEAM ugdymui aktualias kompetencijas (Šlekienė, 2018). Šiame spartaus technologijų vystymosi laikmetyje, STEAM ugdymas yra labai aktualus ir vis labiau populiarėjantis. Dar 1990 metais STEM veiklos (Science – gamtos mokslai, Technologie – technologijos, Engineering – inžinerija, Math – matematika) buvo pripažintos kaip esminės XXI amžiaus mokymosi sritys (Aktürk, Demircan, 2017). Nors STEM veiklą svarba mokymuisi niekada nebuvo suabejota, tačiau laikui bėgant buvo pastebėta, kad menai atveria naujus matymo, mąstymo ir mokymosi būdus (Physicaris, 2018). Taip pat buvo pastebėta, kad vien STEM veiklų organizavimo dėka išaugo vaikų IQ, tačiau pastebėtas labai sumažėjęs jų kūrybiškumas (Hunter-Doniger ir Sydow, 2016). Menai suteikia tą trūkstamą komponentą, skatinti moksleivių susidomėjimą ir kūrybiškumą tokiuose dalykuose kaip mokslas, technologijos, inžinerija ir matematika. Taigi, prijungus menų discipliną atsiranda STEM akronimas STEAM (4 paveikslas). Tiesa

pastaruoju metu raidė A santrumpoje STEAM yra vartojama platesne prasme nei menas (angl. Art) prasme: A – tai visos kito disciplinos (angl. All other other discipline) (Šlekienė, 2018).

4 pav. STEAM trumpinio samprata.

Sudarytas autorės, remiantis Doniger ir Sydow (2016)

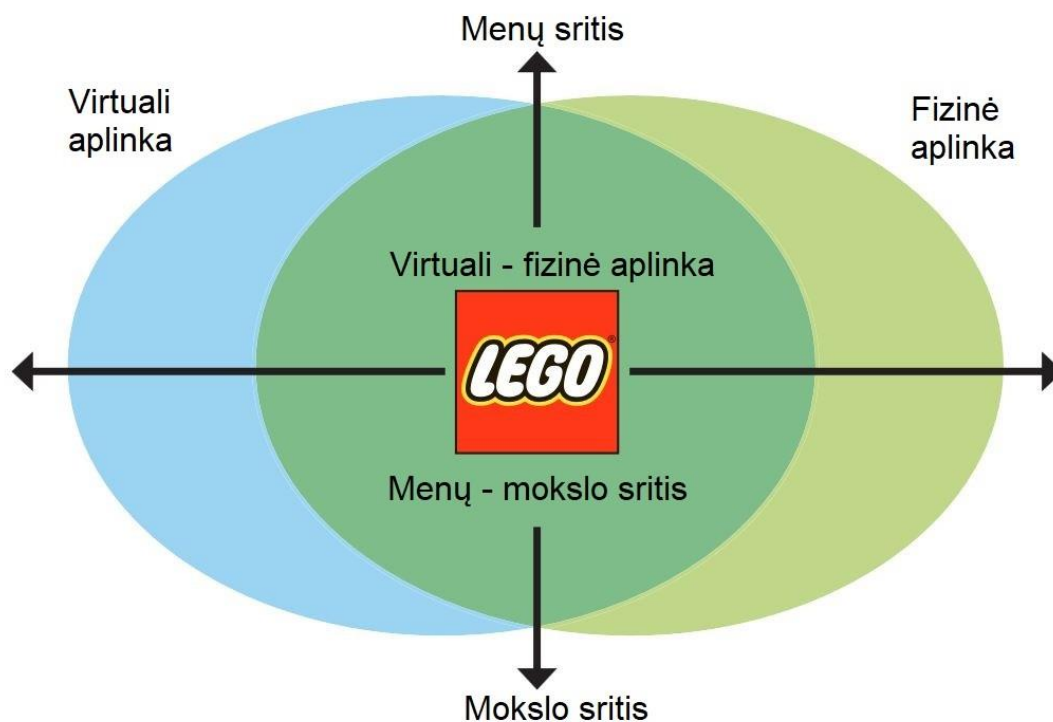
Visame pasaulyje STEAM veikloms ugdymo procese – skiriamas ypatingas dėmesys, mat STEAM sudaro nepakeičiamas sąlygas vaikų tiriamajai bei laisvai kūrybinei veiklai (Chilvers, 2016). STEAM veiklose labai svarbus vaidmuo tenka pedagogams, kurie turi padėti vaikams tobulinti savo gabumus. Vaikams nuolatos turi būti teikiama parama ir atrandami vis nauji dalykai, kuriuos būtų galima tyrinėti taip išnaudojant vaikų prigimtinių smalsumą (Knaus ir Roberts, 2017). Čia iškyla labai svarbus momentas - pedagogai turi turėti pakankamai žinių apie STEAM sritis ir jas išmanyti (Office of the Chief Scientist, 2014).

2018 metais Marsh pristatė tyrimo duomenis apie programą, kurioje dalyvavo keturių – šešių metų vaikai. Programoje buvo numatyta, kad vaikai naudodami LEGO „STEAM Park“ rinkinius atliks užduotis - iššūkius gamtos mokslų, inžinerijos, ir matematikos srityse.

LEGO konstruktorius jau ne vieną dešimtmetį yra žinomas visame pasaulyje ir vaikai šiuos konstruktorius labai mėgsta, nes konstruktorių įvairovė gali patenkinti įvairaus amžiaus smalsuolių skonį. Veiklos su LEGO „STEAM Park“ rinkiniais labai motyvuoja vaikus lankyti šiuos užsiėmimus. Pastebėta, kad ikimokyklinukai žaidimų metu užsiima kūrybine veikla pagal duota instrukciją, taip pat išmoka laikytis darbo saugos reikalavimų. Moyles (2015) teigimu, LEGO kaladėlės – tai ne tik žaislas, bet ir išskirtinė reprezentavimo sistema, kurios pagalba vaikai gali perteikti savo individualias istorijas. Vaikams suteikiama galimybė kurti LEGO knygoje girdėtas istorijas, kaladėlių pagalba kurti istorijos aplinkas bei veikėjus. Kūrybiniame procese gimsta naujos, jau girdėtų istorijų pabaigos, taip ugdosi vaikų

literatūriniai gebėjimai. Veiklų metų suteikiamas žaidybinis kontekstas, taip vaikai labiau atsipalaiduoja, tampa labiau motyvuoti, užtikrinamas į vaiką orientuotas požiūris. Pasirinkimo laisvė, kuri suteikiama vaikams ir bendradarbiavimas vieniems su kitais veiklų metu atskleidžia aibę mokymosi galimybių: savęs reguliavimo įgūdžių, simbolinio reprezentavimo ir kūrybiškumo (Moyles, 2015).

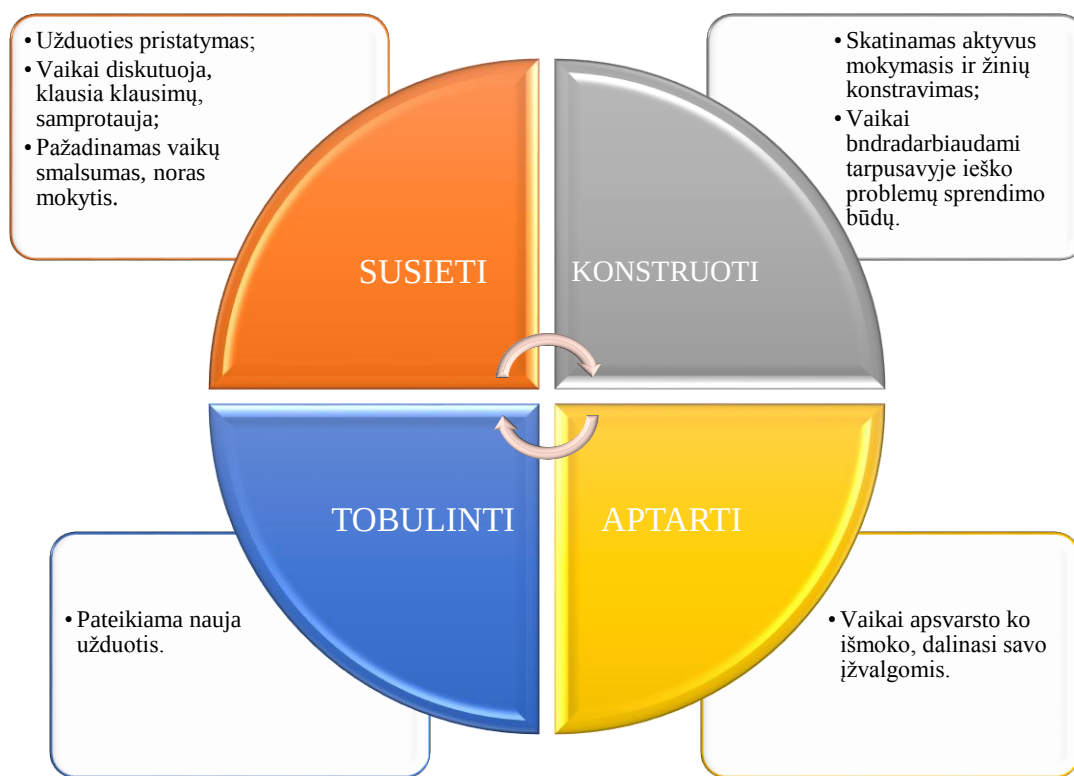
Ackerman, Gauntlett, Wolbers, Weckstorm (2009) išanalizavo holistinę LEGO sistemą, kuri leidžia kūrybiškai atsiskleisti vaikų patirčiai, pasitelkiant fizinę bei virtualią realybę. Šie autoriai išskiria sąvoka sisteminis kūrybiškumas – gebėjimas pasitelkti logiką bei problemų sprendimų būdus kartu su žaidimais ir vaizduote generuojant idėjas ir netikėtai konstruojant naujus naudingus daiktus. LEGO sistema (5 paveikslas) sujungia menų ir mokslo disciplinas ir sukuria sąlygas kūrybiškumui ir inovacijoms. LEGO sistema, sudaryta iš fizinių LEGO kaladėlių, kurios suteikia žaislingumą ir lavina vaizduotę, o derinant jas su loginiu mąstymu bei samprotavimais ką nors konstruojant, praturtinamos skirtingų sričių žinios (Ackermann, Gauntlett, Wolbers, Weckstrom 2009).

5 pav. LEGO sistema pagal Ackermann, Gauntlett, Wolbers, Weckstrom (2009)

Gauntlett (2015) pabrėžia LEGO sistemos naudą teigdamas, kad žaisdami vaikai sužino apie save, kitus ir pasaulį. Žaidybinė veikla skatina vaikų smalsumą, jų domėjimąsi tuo “kas būtų, jeigu...”. Mokslo kryptys nukreipia kūrybiškumą sprendžiant konkrečias problemas (matematikoje, fizikoje, inžinerijoje), suteikia vaizduotei formą.

2014 m. pasirodžiusiame „LEGO EDUCATION“ Manifeste (A System for Learning, 2014) išskiriama, kad vaikai turėtų būti skatinami: mokymuisi naudoti sisteminių kūrybiškumą, būti aktyvūs ir bendradarbiaujantys. Inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinys ir metodika susideda iš „Keturių C“ proceso (6 paveikslas). Vaikai laisvai eksperimentuodami ir tyrinėdami konstruoja savo žinias. „Keturių C“ proceso sėkmė priklauso nuo pedagogo, kuris skatina vaikus siekti „srauto“ (angl. flow) būsenos ir dirbti bendradarbiaujant komandoje. Norint pasiekti „srauto“ būseną - reikia rasti pusiausvyrą tarp užduoties iššūkio ir konkretaus vaiko, kuris atlieka užduotį, gebėjimų. Jei užduotis - per lengva, tai vaikui ji gali būti nuobodi, o jeigu – per sunki, tai kelia nerimą, ir darbas „sraute“ vykti negali. Pedagogas turi užtikrinti, kad mokymosi procesas išlaikytų balansą, kiekvienas vaikas natūraliai įsitrauktų į kūrybišką veiklą ir patirtų „srautą“. Tai taikoma viso „Keturių C“ proceso metu.

6 pav. Inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos „Keturių C“ procesas sudarytas autorės, remiantis A System for Learning (2014)

„Keturių C“ procesą sudaro keturi kertiniai dėmenys:

- **Susieti (Content).** Šiame etape vaikams pateikiamas iššūkis arba užduotis, kuri nukreipia vaikus į sprendimo ieškojimo poziciją. Vaikai skatinami aktyviai uždavinėti klausimus. Šiame etape pedagogas stengiasi sužadinti vaikų smalsumą, bei norą įgyti naujų žinių.

- **Konstruoti (Construct).** Visos „LEGO EDUCATION“ užduotys skatina aktyvų dalyvavimą jose. Aktyvus mokymasis leidžia vaikams ne tik konstruoti realybėje regėtus objektus, bet įgalina konstruoti savo žinias. Sužinota nauja informacija leidžia vaikams konstruoti dar sudėtingesnius daiktus ir procesus, kurio metu įgyjami vis daugiau naujų žinių vyksta toliau. T.y. procesas tampa cikliškas. Konstruodami vaikai bendradarbiauja vieni su kitais, mokosi vieni iš kitų. Mokymasis vyksta toliau. Vykstant šiam procesui vaikams atsiranda galimybė atrasti daugiau sprendimo būdų jų problemoms spręsti.
- **Aptarti (Contemplate).** Šiame „Keturių C“ proceso etape vaikams suteikiama galimybė apsvarstyti bei pasidalinti savo mintimis, ko jie išmoko praeitame Konstravimo etape. Šiame etape vaikai skatinami aktyviai užduoti klausimus apie jau įvykusį mokymosi etapą. Klausimai kuriami, formuojami būtent tokie, kad padėtų besimokantiems geriau suvokti jau įvykusį procesą bei įsisavinti žinias, taip pat ieškoti naujų užduočių sprendimo būdų.
- **Tobulinti (Continue).** Kiekvienos „LEGO EDUCATION“ užduoties pabaigoje, užduodama nauja užduotis, kuri išplaukia iš to, kokias žinias įgijo vaikas praeitos užduoties metu. Paskutinis proceso etapas yra skirtas išlaikyti besimokantįjį jau anksčiau minėtoje „srauto“ būsenoje. „LEGO EDUCATION“ Manifeste (A System for Learning, 2014) „srauto“ būseną apibūdinama kaip optimali vidinės motyvacijos būseną, kai vaikas yra visiškai pasinėręs į veiklą. Inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos taikymas vaikų darželiuose atliepia šiuolaikinių vaikų poreikius, skirtingus jų gebėjimus ir jau turimas patirtis, bei yra pritaikytas įvairiems ikimokyklinio ugdymo įstaigų modeliams.

Inovatyvios metodikos diegimas įgalins pedagogus įsigilinti į STEAM integravimo galimybes ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus, toliau plėtoti ir pildyti ugdymo turinį inovacijomis šioje srityje.

Naudojant inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį, metodiką ir priemones („STEAM Park“, „Maker“) pedagogams atveriamą galimybę išmokyti būtinų šiuolaikiniam vaikui gebėjimų, o siekiant suteikti vaikams kuo *daugiau kūrybinės laisvės* „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinys metodika nuolat tobulinama, todėl „STEAM Park“ gali būti praturtintas inovatyviomis „Maker“ rinkinio idėjomis. Kiekviena veikla leidžia vaikams neribotai išreikšti save kūrybinių bandymų ir atradimų metu. Pedagogas, žinodamas savo veiklos tikslą, suteikia vaikams kuo daugiau laisvės bendraujant, konstruojant, kitaip veikiant, sudaro sąlygas mąstyti.

Apibendrinant galima teigti, kad STEAM inovatyvus ugdymo turinio plėtojimas, labai populiarus visame pasaulyje ir Lietuvoje taip pat, neabejotinai atliepia šalies strateginius užmojus ugdyti kūrybiškas asmenybes bei vaikų domėjimąsi STEAM veiklomis.

Inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinys ir metodika akcentuoja visus STEAM ugdymo principus ir yra orientuota į ugdymo procesą, kai dėmesio centre yra vaikas. Holistinė LEGO sistema leidžia atsiskleisti vaikų fantazijai, persipinti jai su realybe ir taip ugdyti(s) vaikų kūrybiškumą, kritinį mąstymą. Vaikų ugdymas(is), vykstantis čia ir dabar, skatina vaikus bendrauti vienus su kitais, dalintis žiniomis bei patirtimi, taip kurdamas bendradarbiavimo, komandinio darbo pamatus.

Pedagogų dalyvavimas inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos diegimo procese vaikų darželyje plėtos jų žinias apie STEAM veiklų integravimą į ugdymo turinį, kas leidžia kurti prielaidas, kad įgytas žinias pritaikys ateityje, ugdymo proceso organizavimo grupėse metu.

2. TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrimo aktualumas. Pedagogų, įgyvendinančių inovatyvaus ugdymo turinį ikimokyklinio ugdymo įstaigose, pasitelkiant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, patirtys Lietuvių autorių nebuvo nagrinėtos. Nepublikuojamas joks atliktas tyrimas apie pedagogų patirtis, įgyvendinant inovatyvaus ugdymo turinį. Tad šiuo tyrimu būtent ir siekiama atskleisti ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančių pedagogų patirtis įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką Lietuvoje.

Tyrimo klausimai:

- 1) Kokios pedagogų patirtys ir išgyvenimai įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, su kokiais iššūkiais susiduriama realybėje?
- 2) Kokie pedagogų lūkesčiai dėl pagalbos sėkmingai realizuoti inovatyvų ugdymo turinį?

Tyrimo objektas. Inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką ikimokyklinio ugdymo įstaigose įgyvendinančių pedagogų patirtys ir išgyvenimai.

Tyrimo tikslas. Atskleisti ir išanalizuoti pedagogų, įgyvendinančių inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką vaikų darželyje, patirčių ir išgyvenimų fenomeno esmę.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išsiaiškinti kaip pedagogai patiria ir suvokia inovatyvų ugdymo turinį, naudojant „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką bei kokie pedagogų lūkesčiai dėl pagalbos jį realizuojant.

Tyrimo metodai. Pedagogų, įgyvendinančių inovatyvų ugdymo turinį, pasitelkiant „LEGO EDUCATION“ metodiką, patirtims ir išgyvenimams atskleisti buvo pasirinkta kokybinė tyrimo strategija. Kadangi pedagogų patirtis ir išgyvenimus išmatuoti matematiškai būtų gana keblu, kokybinis tyrimas, siekiant atskleisti pedagogų patirtis, yra pranašesnis nei kiekybinis.

Kokybiniai tyrimai, anot Creswell (2009), remiasi giluminiu požiūriu, nagrinėja individų išgyvenimus bei unikalią jų gyvenimo patirtį. Kaip teigia Labanauskas (2019), kokybinio tyrimo atlikimas yra lankstus, mokslinio rinkimo, analizės ir interpretavimo, bendradarbiavimo su tiriamaisiais metodas. Šis tyrimo metodas įgalina atskleisti tyrimo metu išsikeltus tikslus per autentiškas pedagogų patirtis, nes tyrėjas įsiklauso į dalyvių patirtis, analizuoja informaciją induktyviu būdu, aprašo procesą vaizdžiai ir įtaigia kalba (Luobikienė, 2011; Silverman, 2011 (cit. Labanauskas, 2019)). Kokybiniu tyrimu

siekiama suprasti kaip individai suvokia ir paaiškina pasaulį ir kaip individualiai suvokiamos prasmės nulemia jų elgesį (Vaičiūnas, 2007).

Magistro darbe pedagogų patirtys ir išgyvenimai traktuojami kaip fenomenas, tad tyrimui pasirinkta ir taikyta fenomenologinė strategija. Kadangi fenomenologinio tyrimo strategijų yra labai įvairių ir visas jas aprašinėti būtų netikslinga, šiam tyrimui buvo pasirinkta M. Van Maneno fenomenologinė strategija, kuri pagrįsta fenomenologijos filosofija, leidžiančia atskleisti subjektyvius tiriamųjų patyrimus bei išgyvenimus (Vietienė, 2015). M. Van Manenas itin nusipelnė plėtodamas praktikos fenomenologiją, o savo mintis apie fenomenologijos taikymo galimybes praktinių problemų tyrimuose atskleidė knygoje „Tiriant išgyvenimus“ (1990) (Batuchina, 2015). Kaip teigia praktinės fenomenologijos pradininkas – nesvarbių tyrimo temų nėra, o visos gyvenimiškos temos yra ypatingos, nes jose slypi žmogiškoji patirtis (Van Manen, 2014). Kalbėdamas apie tiriamo reiškinių esmės atskleidimą Van Manenas pabrėžia, kad būtina aprašyti tą reiškinį išgyvenusių asmenų patyrimą.

Pasirinkta Van Maneno fenomenologinė strategija įgalina atskleisti tiriamųjų suvokimą apie jų patyrimus įvairiuose kontekstuose, taip pat leidžia kurti prielaidas, kaip konkretizuotai atkleisti tiriamųjų sąmoningumą bei išryškinti prieštaravimus tarp jau esamų tiriamųjų išgyvenimų/ patirčių įvairovės (Vietienė, 2015).

Siekiant gilesnės analizės, kuri atskleistų inovatyvų ugdymo turinį įgyvendinančių ikimokyklinio ugdymo pedagogų patirtis ir išgyvenimus, empirinio tyrimo duomenų analizei pasirinktas fenomenologinės analizės metodas. Kaip teigia Лукьянов (2009), fenomenologinė analizė sudaryta iš aprašymų analizės ir bei patirčių struktūrinių elementų išskyrimo. Remiantis Žydzūnaite ir Sabaliausku (2017) fenomenologinę analizę apima penki žingsniai:

- **Suskliautimas (*epoché*), fenomenologinės redukcijos atlikimas.** Šiame etape tyrimo objektas nėra redukuojamas siekiant atrasti ryšį tarp priežasties ir pasekmės. Fenomenologinė redukcija – sąmoningas ir prasmingas tyrimą atliekančio asmens atvirumas fenomenui. *Epoché* deklaruoja, kad tyrėjas nėra iš anksto nusistatęs „už“ ar „prieš“ fenomeną, susilaiko nuo bet kokių išankstinių savo įsitikinimų. Tad suskliaučiamo ne tyrimo fenomeną, o tyrimą atliekančio asmens išankstines nuostatas, prielaidas fenomeno atžvilgiu. Šiame analizės etape privalu daug kartų klausytis interviu, dėmėtis žodžius bei intonacijas, kuriomis kalbama, nes tik taip sekančiuose tyrimo etapuose bus galima plėtoti holistinę sampratą apie unikalias respondentų patirtis.
- **Prasminių vienetų apibrėžimas (vienu ar keliais sakiniais, pastraipa).** Daug kartų skaitant transkribuotus interviu apibrėžiamos kritinės frazės, kurios atskleidžia, kada

tyrimo fenomenas yra paryškiamas, o kada izoliuojamas. Vėliau dar daug kartų skaitant kiekvieną interviu pergalvojama ar teisingai pasirinktos sąvokos, temų atrankos. Tyrėjas tol reflektuoja, kol įvyksta sąmoninga *epoché* ir išvengiama subjektyvių sprendimų. Išskirtų apibrėžimų bei prasminių vienetų sąrašas atidžiai patikrinamas išbraukiant nebereikalingus.

- **Prasminių vienetų jungimas ir temų formulavimas.** Siekdamas atskleisti tiriamo fenomeno esmę – tyrėjas, turėdamas jau galutinį apibrėžimų ir prasminių vienetų sąrašą turi atlikti *epoché*. Šiame žingsnyje potemės sugrupuojamos pagal prasmes, nes taip lengviau išskiriamos svarbios temos ir suformuluojami jų pavadinimai. Šiame žingsnyje labai svarbu dar kartą perklausti interviu įrašus bei gyvai išgirsti tiriamųjų patirtis. Toks judėjimas pirmyn-atgal principu leidžia tyrėjui suformuluoti tinkamus temų pavadinimus.
- **Interviu apibendrinimai, validumo užtikrinimas ir modifikavimas.** Šiame žingsnyje tyrėjas visas temas apibendrina ir formuoja holistinį kontekstą. Pagrindinis tyrėjo tikslas – subjekto vidinio pasaulio patyrimo rekonstrukcija. Visi tiriamieji turi individualių laiko, erdvės, daiktiškumo patirčių, tačiau privalu kiekvieną šią patirtį apžvelgti santykyje su kitais bei vidiniu tiriamojo pasauliu (Groenewald, 2004 cit. Žydzūnaitė ir Sabaliauskas, 2017).
- **Bendrų ir unikalių temų išskyrimas iš kiekvieno interviu bei apibendrinimo formulavimas.** Paskutiniame žingsnyje ieškoma visas temas siejančių bruožų bei išryškinamos skirtybės tarp jų. Apibendrinimo formulavimo metu atliekama temos kilmės konteksto refleksija.

Fenomenologinės analizės galutinis produktas – tekstas. Van Manenas (2014) pabrėžia, kad parašyti gerą fenomenologinį tekstą – itin sunkus, daug pastangų reikalaujantis darbas, kuris ne visada duoda lauktų „vaisių“. Tad siekiant išgauti kokybišką fenomenologinį tekstą, kuris prikaustytų skaitytojų dėmesį, šis buvo nuolat rašomas, skaitomas ir vėl perrašomas. Taip ir sukasi visas ciklas, kuriame ieškoma paties tinkamiausio žodžio, posakio, minties - padėsiančių, kuo tiksliau atskleisti pedagogų patirtis.

Fenomenologinės analizės savitumas skatina kuo labiau atsisakyti išankstinių nuostatų. Tai galioja ne tik tyrėjo mintims, bet ir žodynui, kas atsispindės fenomenologiniame tekste. Kasdieniai žodžiai, kuriuos vartojame šnekamojoje kalboje gali tapti nemaža kliūtimi rašant gerą fenomenologinės analizės tekstą. Taigi tyrėjui rekomenduojama atsiriboti nuo savo patyrimo, pamiršti viską, ką žinojo apie

tiriamuosius ir tyrimo kontekstą, atsiriboti nuo išankstinės nuomonės apie tiriamą fenomeną. Tik tada ji aplankys tai, kas akivaizdu – popieriaus lape atguls geras fenomenologinis tekstas.

Frieseno (2012) teigimu, fenomenologiniame tekste būtina atkreipti dėmesį daugiskaitos pirmojo asmens „mes“ reikšmę. Žvelgimas iš „mes“ perspektyvos, autoriaus teigimu, suteikia galimybę giliau perteikti subjektyvų santykį su gyvenamuoju pasauliu, kuris pasidalinamas su kitais. Fenomenologiniame tekste sutinkama „mes“ perspektyva leidžia skaitytojui pabusti ir, tarsi, suteikia galimybę jam pačiam sudalyvauti tekste aprašytame patyrimo, taip tampant „mes“ pasaulio dalelyte“.

Istorijas, paremtas fenomenologinės duomenų analizės metu gautais duomenimis, galima rašyti keliais variantais:

- Remtis ir pritaikyti savo asmeninę patirtį;
- Naudoti interviu metu surinktą medžiagą;
- Naudoti tyrimo dalyvių rašytinę medžiagą (dienoraščius, refleksijų blankus ir pan.).

Duomenų rinkimo instrumentas. Inovatyvų ugdymo turinį, pasitelkiant „LEGO EDUCATION“ metodiką, įgyvendinančių pedagogų patirtims ir išgyvenimams atskleisti buvo pasitelktas giluminis interviu, kuris geriausiai paskatina tyrimo dalyvius pasidalinti savo asmeninėmis istorijomis, mintimis bei potyriais apie siekiamą ištirti fenomeną. M. Van Maneno (2014) teigimu, interviu, kurie taikomi fenomenologiniame tyrime, galime vadinti *fenomenologiniais*.

Giluminis interviu, tai toks duomenų rinkimo metodas, kai tyrėjas tiesiogiai kontaktuoja su respondentu pagal planą, parengtą atliepti tyrimo tikslus. (Tidikis, 2003). Šį interviu galima atlikti tiek natūralioje aplinkoje (respondento namuose ar darbovietėje), tiek specialioje studijoje su įrašymui (konkrečiais atvejais ir stebėjimui) skirta įranga. Giluminis interviu, kaip tyrimo instrumentas pasirinktas dėl kelių priežasčių:

- Nors giluminį interviu geriausia atlikti tiesiogiai bendraujant tyrėjui ir informantui, tačiau kaip alternatyva susitikimui, interviu gali vykti telefonu, kompiuterių tinklais bei kitomis ryšio priemonėmis (Rupšienė, 2007). Šis punktas labai svarbus dabartinėmis pasaulinėmis pandemijos aplinkybėmis, kai visi susitikimai perkeliama į virtualias susitikimų erdves. Galimybė interviu atlikti nuotoliniu būdu šiuo laikmečiu – didžiulis privalumas.
- Giluminiai interviu suteikia galimybę kruopščiai ištirti problemą (Rupšienė, 2007).
- Giluminiai interviu leidžia gauti ne tik faktinę informaciją, bet ir išsiaiškinti subjektyvų tiriamojo požiūrį. Šio tyrimo instrumento pagalba galima gauti labai asmenišką informaciją (Tidikis, 2003), kas aktualu būsimam tyrimui, siekiant atskleisti pedagogų patirtis ir išgyvenimus.

- Šio tyrimo instrumento taikymas įgalina lengviau suprasti problemą bei atskleisti visiškai nenumatytus tiriamos problemos aspektus (Rupšienė, 2007).
- Giluminio interviu klausimai gali būti perfrazuojami ir naudojami lanksčiai, atsižvelgiant į respondentą bei interviu atlikimo aplinkybes (Labanauskas, 2019).

Papildomai informacijai surinkti, tiriamųjų buvo paprašyta parašyti savo refleksijas prieš ir po ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo, nes kaip teigia Van Manenas (2014) ne visada giluminio interviu metu surinkti duomenys suteikia pakankamai informacijos gilaus fenomenologinio teksto rašymui. Remiantis Žydžiūnaite (2011), pasirinktas struktūruotos refleksijos tipas. Refleksiją sudarė devyni klausimai. Refleksijas tiriamieji pildė elektronine forma du kartus per visą laikotarpį, kai buvo įgyvendinimas inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinys ir metodika (pradedant ir baigiant įgyvendinimo procesą).

Tyrimo validumas. Validumo kriterijai, kurie tinkami kitiems empiriniams tyrimams – fenomenologiniam tyrimui nėra būdingi. Kaip teigia Van Manenas (2014) - fenomenologinis tyrimas nėra užkoduotas, jame taip pat neaptiksime teoretizavimo, struktūravimo ar kitų kitokio pobūdžio kokybiniais tyrimams būdingų dalykų. Šie tyrimai neturi nuostatos kaip užtikrinti validumą, tad šias tenka pasiskolinti iš kitų kokybinių tyrimų autorių.

Remiantis Sakadolskiene (2012), šiame darbe buvo laikomasi šių validumą užtikrinančių kriterijų:

- Pateikiamas detalus tyrimo duomenų bei tyrimo dalyvių patirčių aprašymas;
- Detaliai aprašoma kiekviena tyrimo dalis;
- Pateikti giluminio interviu klausimai;
- Užtikrinamas tyrimui tinkamų dalyvių parinkimas;
- Aprašoma tiriamųjų patirtis ir tinkamumas iškeltiems reikalavimams tyrimui atlikti;
- Išnagrinėta aktuali empiriniam tyrimui atlikti mokslinė ir metodologinė literatūra;
- Itin daug dėmesio buvo skiriama duomenų analizei;
- Interviu metu gauti duomenys atidžiai išanalizuoti;
- Interviu tekstai bei remiantis jais kurtos istorijos - buvo skaitomos keletą kartų, kol išsigrynino pagrindinės temos.

Taip pat, remiantis Vaivada ir Blinstrubu (2011) tyrimo vidiniam validumui užtikrinti, atliekant interviu buvo pasirinkta naudotis diktofonu, kuris užtikrina patį tiksliausią duomenų fiksavimą. Taip pat buvo atliktas interviu metu gautų duomenų transkribavimas, kuris apima respondentų atsakymų citavimą žodis žodin. Taip gauti išsamūs ir tikslūs duomenys.

Tiriamieji. Atliekant giluminį fenomenologinį interviu svarbų vaidmenį vaidina tiriamųjų imties dydis. Kadangi tyrimas remiasi M. Van Maneno praktikos fenomenologija, šiame darbe buvo laikytasi šio autoriaus pozicijos, kad fenomenologiniam tyrimui nereikia didelės tiriamųjų imties (Van Manen, 1990). Bitinas (2008) teigia, kad taikant giluminį interviu imties dydis dažniausiai būna mažesnis, nei taikant kitus tyrimo instrumentus. Paprastai šis dydis svyruoja nuo 5 iki 30 tiriamųjų.

Inovatyvų ugdymo turinį, pasitelkiant „LEGO EDUCATION“ turinį ir metodiką, įgyvendinančių pedagogų patirtims ir išgyvenimams atskleisti giluminio interviu metodu buvo apklausti 10 pedagogų, dirbančių Vilniaus, Panevėžio bei Telšių miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Susitarta buvo dėl 11 interviu, tačiau vienas informantas prieš pat interviu atsisakė jame dalyvauti. Tiriamųjų charakteristikos pateikiamos 2 lentelėje. Tiriamųjų vardai, siekiant užtikrinti konfidencialumo principo laikymąsi, yra pakeisti ir žinomi tik tyrimo autorei.

2 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristika

Interviu numeris	Vardas	Tiriamojo Lytis	Tiriamojo Amžius	Tiriamojo Išsilavinimas	Užimamos Pareigos	Tiriamojo darbo stažas
Nr. 1	Rima	Moteris	56 m.	Aukštesnysis	Priešmokyklinio ugdymo mokytoja	30 m.
Nr. 2	Eglė	Moteris	26 m.	Aukštasis neuniversitetinis	Ikimokyklinio ugdymo mokytoja	5 m.
Nr. 3	Emilija	Moteris	30 m.	Aukštasis universitetinis	Ikimokyklinio ugdymo mokytoja	7 m.
Nr. 4	Edita	Moteris	50 m.	Aukštasis universitetinis	Priešmokyklinio ugdymo mokytoja	27 m.
Nr. 5	Aldona	Moteris	60 m.	Aukštasis universitetinis	Direktoriaus pavaduotoja ugdymui/ ikimokyklinio ugdymo mokytoja	36 m.
Nr. 6	Gabija	Moteris	32 m.	Aukštasis universitetinis	Ikimokyklinio ugdymo mokytoja	4 m.
Nr. 7	Simona	Moteris	48 m.	Aukštasis universitetinis	Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytoja	14 m.
Nr. 8	Orinta	Moteris	43 m.	Aukštasis universitetinis	Priešmokyklinio ugdymo mokytoja	21 m.
Nr. 9	Vilija	Moteris	60 m.	Aukštasis universitetinis	Ikimokyklinio ugdymo mokytoja	26 m.
Nr. 10	Agnė	Moteris	48 m.	Aukštasis universitetinis	Ikimokyklinio ugdymo mokytoja	16 m.

Pedagogai tyrimui pasirinkti laikantis kriterinės atrankos principų, kai imties vienetai atrenkami pagal tam tikrą tyrėjo nustatytą kriterijų(us), nes šis būdas padeda surinkti kokybiškus duomenis (Rupšienė, 2007). Siekiant atskleisti tyrimo tikslą – tiriamųjų imčiai buvo taikyti šie kriterijai:

1. Ugdymo įstaigoje, kurioje dirba pedagogas, turi būti įgyvendinamas inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinys ir metodika.
2. Pedagogas pats turi dalyvauti inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinime.

Prieš imdamiesi inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo, tiriamieji buvo apmokyti suasmeninta mokymo programa, grįsta „Keturių C“ procesu, kuri suteikė pedagogams kompetencijų savo ugdytiniams žaismingai pateikti praktinį STEAM mokymą. Pedagogai buvo apmokyti naudotis LEGO „STEAM Park“ rinkiniais, kurie skirti vaikams nuo 3 metų amžiaus. Visą laikotarpį, kai buvo įgyvendinamas inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinys ir metodika, pedagogai turėjo galimybę konsultuotis su ekspertų komanda.

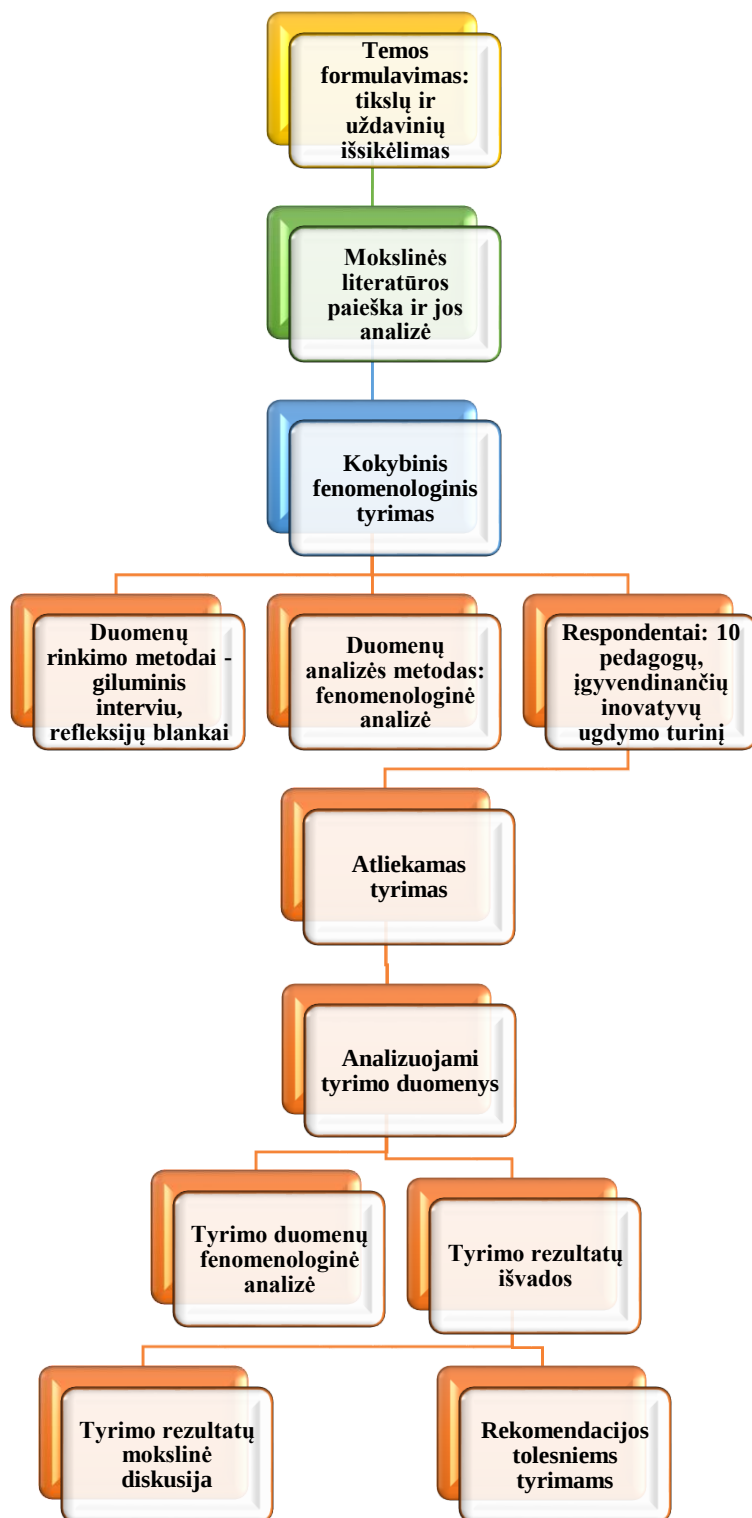
Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo užtikrinta, kad visi tyrimo dalyviai dalyvautų jame laisvanoriškai. Prieš atliekant interviu buvo gautas kiekvieno tyrimo dalyvio žodinis sutikimas dalyvauti tyrime. Remiantis Žydžiūnaite (2011) žodinio sutikimo pakanka tais atvejais, kai neatskleidžiamas organizacijos pavadinimas bei kita informacija, leidžianti identifikuoti įstaigą, kurioje tyrimo dalyvis dirba.

Užtikrinant *geranoriškumo principą* giluminio interviu klausimai buvo pateikti pagarbiu stiliumi, nesudarant prielaidų respondentams prarasti privatumą. Tyrimo pradžioje kiekvienas respondentas buvo informuotas apie laisvą apsisprendimą dalyvauti tyrime, bei galimybę jame nedalyvauti arba jį nutraukti, bet kuriuo metu. Prieš pradėdant interviu respondentai buvo supažinti su tyrimo naudingumu profesinei praktikai.

Realizuojant *pagarbos asmens orumui principą*, remiantis Žydžiūnaitės (2011) rekomendacijomis, tyrimo dalyviai buvo supažindinami su tyrimo tikslais ir jiems suteikiama galimybė laisva valia apsispręsti dalyvauti tyrime ar ne. Tyrimo tikslas buvo pateikiamas nevartojant tyrimo objekto identifikuojančių sąvokų, kad nebūtų daroma įtaka būsimiems respondentų atsakymams.

Teisės gauti tikslią informaciją principas buvo įgyvendintas respondentus supažindinus su informacija apie visus jiems nerimą keliančius dalykus. Tyrime dalyvaujantieji buvo informuoti, kad tyrimas visiškai nedaro jokios įtakos jų profesinei karjerai ar tiesioginiam darbui. Tyrimo pradžioje buvo pateikta informacija, kad tyrimo metu gauti duomenys reikalingi tyrimo autoriaus baigiamajam darbui

atlikti ir šiais duomenimis neturės galimybės disponuoti trečiosios šalys, o gauti rezultatai bus publikuojami tik autorės baigiamajame darbe.

7 pav. Tyrimo dizainas

Sudarytas autorės

Tyrimo eiga. Tyrimas buvo atliekamas 2020 m. spalio – 2021 m. kovo mėnesiais. Kiekvienas interviu truko 45 – 60 min. Su kiekvienu interviu respondentu buvo asmeniškai telefonu derintas pastarajam patogus pokalbio laikas bei aptarta, kokia kompiuterinę programą ar telefoninį skambutį pasitelkiant respondentams patogiau dalyvauti interviu.

Dėl susidariusios pandeminės situacijos pasaulyje ir šalyje, laikantis saugumo principų - visi interviu buvo atliekami nuotoliniu būdu – telefonu arba per Messenger ir Zoom programas. Gavus žodinį tyrime dalyvaujančių pedagogų sutikimą, interviu metu, gautos informacijos tikslumui išlaikyti ir atkurti, buvo naudojamas diktofonas.

Interviu pradžioje tyrimo dalyviai buvo supažinti su tyrimo tema ir tikslais. Tiriamieji taip pat supažindinti su tyrimo etikos principais, pabrėžta, kad jokia informacija, leidžianti identifikuoti tiriamuosius – trečiosioms šalims nebus atskleista, o duomenys, gauti interviu metu, bus griežtai naudojami tik šio tyrimo tikslais.

Pagrindiniai interviu klausimai:

- 1) Iš Jūsų pirmųjų veiklų, įgyvendinant inovatyvų ugdymo turinį, pasitelkiant „LEGO EDUCATION“ metodiką, prisiminkite patį ryškiausią momentą, kuris Jums labiausiai įsiminė.
- 2) Papasakokite, kas šiuo momentu įvyko: ką patyrėte, jautėte, galvojote.
- 3) Kokia buvo šių išgyvenimų ugdomoji vertė?
- 4) Kaip keitėsi patirtys, išgyvenimai įgyvendinus keletą veiklų?
- 5) Prisiminkite momentą, kai baigėte įgyvendinti visas veiklas: ką išgyvenote, darėte, galvojote?
- 6) Kas vyko kitaip nei galvojote? Kaip jautėtės dėl to, kad kažkas vyko ne taip, kaip tikėjotės?
- 7) Kokie yra/ buvo Jūsų lūkesčiai dėl pagalbos, įgyvendinant inovatyvaus ugdymo turinio veiklas, pasitelkiant „LEGO EDUCATION“ metodiką.

Klausimų formulavimas tyrimo eigoje siek tiek kito, nes buvo siekiama suteikti laisvę respondentams plėtoti atsakymus jiems tinkančia kryptimi, taip sulaukiant atviresnių pareiškimų.

Po interviu su tiriamaisiais dar buvo bendraujama elektroniniu paštu, atsiųsti užpildyti refleksijų blankai siekiant surinkti daugiau informacijos fenomenologinio teksto rašymui.

Duomenų analizė. Pirmasis žingsnis duomenų analizės etape – atliktų giluminių interviu transkribavimas. Visi interviu metu gauti duomenys, kaip buvo paminėta anksčiau, respondentams sutikus, buvo įrašyti į diktofoną. Vėliau atlikta jų transkripcija. Transkribuoti vieną giluminį interviu užtruko 4 – 5 val. Transkribuoti interviu buvo skaitomi po keletą kartų taip siekiant užtikrinti gilesnę analizę. Kaskart prieš skaitant interviu būdavo dar kartą išklausomas diktofono įrašas su intencija prisiminti

tiriamąjį balsą, emocijas, atkreipti dėmesį į smulkmenas, kurios padėtų suformuoti holistinį kontekstą, kas - privalu fenomenologinei analizei (Sabaliauskas ir Žydžiūnaitė, 2017).

Sekančiame žingsnyje iš transkribuotų interviu bei pedagogų refleksijų blankų buvo atrinkti labiausiai pedagogų patirtis, išgyvenimus bei lūkesčius dėl pagalbos, įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką atskleidžiantys epizodai. Toliau – kiekvienas pasirinktas, patyrimo ar išgyvenimų epizodą atskleidžiantis tekstas, buvo perrašomas, siekiant jam suteikti aiškaus, glausto bei konkretaus pasakojimo pavidalą (angl. *anecdote*), kurio pabaigoje išryškėtų šio pasakojimo pagrindinė mintis (angl. *punctum*). Gautas pasakojimas interpretuotas, atsižvelgiant į konkrečias pasakojimo ištraukas.

Duomenų analizė šiame magistro darbe, kaip jau buvo minėta, atliekama atsižvelgiant M. Van Maneno fenomenologinę strategiją. Tad remiantis šio autoriaus rekomendacijomis (2014) nutarta nevartoti žodžių *kategorijos* ir *subkategorijos*, vietoj jų pasirinkta vartoti *temos* ir *potemės*.

Tyrimo rezultatai aprašyti žvelgiant per keturias Van Maneno (2014) rekomenduotas egzistencines temas arba dimensijas:

- Išgyvenamas laikas (angl. *lived time*);
- Išgyvenama erdvė (angl. *lived space*);
- Išgyvenamas kūnas (angl. *lived body*);
- Išgyvenami santykiai (angl. *lived relation*).

Metodologas M. Van Manenas (2014) teigia, kad šios temos yra universalios, apimančios kiekvieno žmogaus išgyvenamą pasaulį ir suteikia galimybę iš euristinės perspektyvos nagrinėti siekiamą atskleisti fenomeną.

Remiantis šiuo skirstymu sudarytos temų ir potemių konstrukcijos bei tiriamos ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančių pedagogų patirtys ir išgyvenimai įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką.

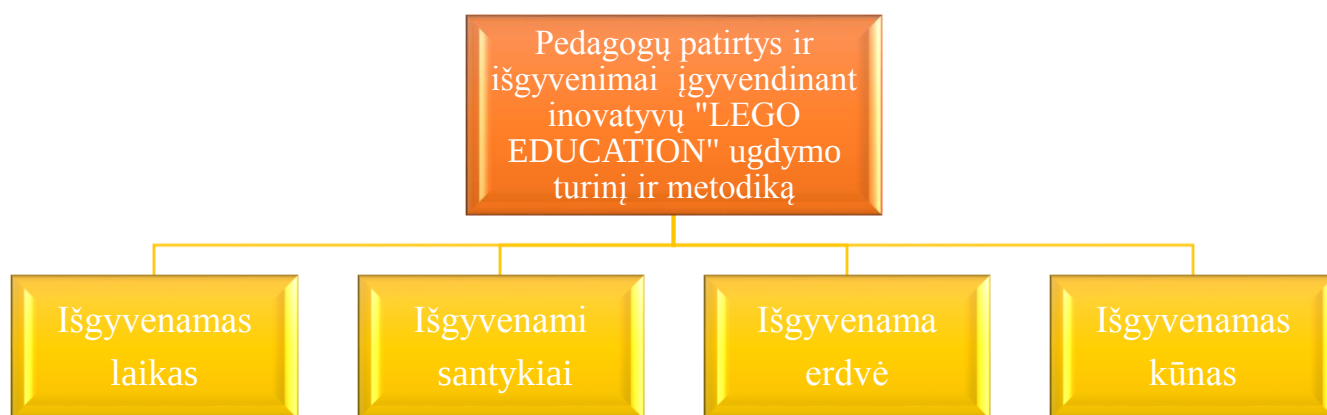
Istorijos, kurios pateiktos tyrimo rezultatų skiltyje buvo rašomos remiantis giluminio interviu metu gautais duomenimis, bei rašytine tyrimo dalyvių pateikta medžiaga – refleksijų blankais.

Atlikdama tyrimo duomenų fenomenologinę analizę - mokiausi nuolatos abejoti, pajaušti kaip svarbu neskubėti rašyti tekstą, kokią galią fenomenologinio teksto kokybei turi tinkamai parinktas žodis, frazė. Siekdama, kad mano rašomas tekstas skaitytojui būtų įdomus ir prikaustantis dėmesį, dar prieš atlikdama fenomenologinę duomenų analizę, daug laiko praleidau skaitydama fenomenologų rašytus tekstus, kad suvokčiau/išjausčiau kaip atrandama pusiausvyra tarp įvairių lingvistinių variacijų

galutiniame tyrimo rezultate, aprašant pedagogų patirtis įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką.

3. TYRIMO REZULTATAI

Šios magistro darbo dalies tikslas – atskleisti ir išanalizuoti tyrime dalyvavusių, ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančių pedagogų patirtis ir išgyvenimus, įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką. Fenomenologinės analizės metu tyrimo duomenys atkleisti ir analizuoti žvelgiant per keturias metodologo Van Maneno (2014) rekomenduotas egzistencines temas, kurios pateikiamos 8 paveiksle.

8 pav. Fenomenologinės analizės metu suformuotos temos
Sudarytas autorės, remiantis Van Manen (2014)

3.1. Išgyvenamas laikas

Tema „*Išgyvenamas laikas*“ atskleidžia kaip kito pedagogų patirtys laiko tėkmėje. Tyrimo duomenys leido pažvelgti koks patirčių pokytis įvyko nuo pradžios momento, kai buvo vykdomos pačios pirmos inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos veiklos, iki pabaigos – kai visos veiklos buvo baigtos. Analizės metu stebima, kaip pirminis nerimas, išgąstis, baimė „neįsitemkti“ laike, kurie vėliau skleidžiasi į vis didesnę užtikrintumą ir pasitikėjimą savimi kaip pedagogu, galiausiai virsta džiaugsmu sumišusiu su liūdesiu bei tuštumos jausmu veikloms pasibaigus.

3.1.1. Pradžių pradžia

*Visas žmogaus išmanymas yra ne kas kita, kaip kantrybės ir laiko junginys.
(O. de Balzakas)*

Laikas – tokia sunkiai suvokiama ir apibūdinama sąvoka žmogaus gyvenime. Šią sąvoką dažniausiai norima sieti su standartizuotais matavimo vienetais. Tuo tarpu, žmogus – labiausiai neapsisprendusi būtybė visatoje, momentais maldaujanti, kad laikas sustotų ir čia, tuoj pat šaukianti, kad „greičiau, jau viskas praeitų“. Tad laiko išgyvenimas žmogaus patirčių perspektyvoje negali būti siejamas su matavimo vienetų skale, nes kiekvieno žmogaus išgyvenimai pernelyg subjektyvūs, kad būtų juos galima išmatuoti, kokiais nors matavimo vienetais.

Žmogaus patyrimai remiasi laiko fenomenologija, kai laiko išgyvenimas yra it laukas, o ne atkarpa, kurią sudaro tam tikri taškai. E. Hursserio (1991) teigimu žmogaus prisiminimai išskyla būtent taip, kaip jis juos išgyveno būtent tuo momentu, o viena patirtis atskleidžiama kitoje. Pasakojimų apie tai, ką prisimeni – stabdyti nevalia, nes tai sąmonės kelionė, kuri negali būti suvaržyta vieno patyrimo. Vieni patyrimai iššaukia prisiminimus apie kitus, todėl ši sąmonės kelionė atgal į praeitį tampa vis labiau reali ir įgaunanti pagreitį.

Analizuojant pedagogų patirtis, natūraliai kilo klausimas apie pradžių pradžią, kada ir kaip viskas prasidėjo. T.y. pradžios momentas, kai pedagogai pradėjo įgyvendinti inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką. Kas iš tiesų vyksta pačioje pradžioje?

Žemiau pateiktoje istorijoje, pasakojama apie pedagoges, kurias pirmosios veiklos, taikant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, privertė pasimesti, nors pedagoginės patirties būta tikrai nemažos:

Tai įvyko pirmosios veiklos metu, kurios turinio jau nebelabai ir prisimenu. Veiklą mes vykdėme kartu su kolege. Vaikai labai džiaugėsi pamatę LEGO, griebė kaladėles, darė bet ką, tik ne tai, ką mes buvome pasiruošusios. Buvome suplanavusios rodyti paveikslėlius, atrinkusias kaladėles, tačiau vaikai ėmė pykti, kad mes neleidžiame jiems žaisti, ir statyti kaip jie patys nori. Mes abi su kolege labai pasimetėme ir akimirką atėjo mintis, kad „dabar tai jau viskas“. Mes nebežinojom, ką daryti, nors pedagoginė patirtis buvo sukaupta nemaža. (Aldona)

Pamenu kaip prieš pirmąją veiklą, kurios pavadinimas buvo „Funkciniai elementai“ pasiskaičiau, ką aš turėsiu daryti ir mane ištiko, net sunku apibūdinti kas... Tai buvo net ne šokas ar išgąstis... Galvoje vis sukosi mintis kaip aš dabar sugebėsiu vaikams paaiškinti tokius sudėtingus terminus. Apėmė baimė, kad vaikai manęs nesupras, pajus, kad aš pasimečiau. Nenorėjau, kad mano savijauta pakenktų būsimiems rezultatams. Vaikai norėjo su kaladėlėmis daryti tai, kas jiems patinka, o ne tai, ką aš aiškinau. Šitai dar labiau pakurstė mano baimę ir pasimetimą. (Vilija)

Pirmosios veiklos sujaukė Aldonos bei Vilijos mintis ir privertė suabejoti jas ne tik tuo, ar teisingai pasielgė sutikusios vykdyti šias inovatyvaus ugdymo turinio veiklas. Pirmųjų veiklų atgarsiai sukėlė abejones savo pedagogine kompetencija, nors patirties, kaip įvardino pačios tyrimo dalyvės – buvo sukaupta tikrai nemažai. Aldona pamačiusi nevaldomus ugdytinius ir jų nenorą išgirsti tai, kas jiems sakoma, vykdyti instrukcijų – pedagogę sunerimo. Vaikų negirdėjimas bei užsidegimas žaisti kaladėlėmis neatsižvelgiant į pedagogo instrukcijas Vilijos širdyje pasėjo baimę ir privertė pasimesti. Veiklos, sukėlusios daug sąmyšio ir visai priešingą reakciją - pedagogo atžvilgiu, pasėjo nerimo sėklą, ką daryti toliau bei kas laukia ateityje.

Pasimetimo ir nežinios patyrimai esti dvilypiai, nes lyg yra patirtis, turėtų viskas būti žinoma ir aišku, tačiau inovatyvios ugdymo veiklos yra naujovė, net ir daug patirties turinčioms pedagogėms. Atsiranda sumišimas, nežinomybė dėl ateities. Iš kitos pusės ateina suvokimas, kad žinios ir patirtis yra labai kintančios, atsirandančios tik mokymosi visą gyvenimą proceso metu, kuris niekada nesibaigia. Visi šie potyriai ima tarpusavyje varžytis taip sukeldami viduje sumišimo būseną ir išleisdami į laisvę nežinomybę, abejonę ar tai, ką pasirinkai daryti yra tavo jėgoms, tinkama ugdytiniam.

Prisipažinus sau pačiam, kad nepaisant pedagoginės patirties, vis dėlto negali žinoti visko, atrandama galimybė ieškoti sprendimų, užduoti sau tinkamus klausimus, kodėl pirmoji patirtis su inovatyvaus ugdymo turinio veiklomis buvo būtent tokia, o pastarieji parodys kryptį, ką turiu padaryti kitaip, kad įvyktų laukiamas pokytis. Prisipažinimas sau, kad kažko nežinai – užkuria variklį, skatinantį nenustoti tobulėti, kasdien atrasti kažką naujo. Prisipažinimas, kad nepaisant žmogiškosios ir pedagoginės patirties, vis tiek dar gali būti išstumiamas į komforto zonos užribį yra puikus, į ramybės būseną grąžinantis jausmas, visiškai priešingas saviapgaulei, kad esu visažinis.

3.1.2. Gąsdinantis laikas

Ankstesnėje potemėje buvo aptarti dabarties ir ateities saitai persipynę su nerimo, nežinomybės patyrimais. Šios mintys priartina prie suvokimo, kad siekis, įgyvendinti veiklas pasitelkiant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką - nėra tiesiog paprastas tęstinis ugdymo procesas, o pats iš savęs reikalaujantis išėjimo iš savo komforto zonos, įsiklausymo į save kaip pedagogą.

Leidusios sau iškeliauti iš savo komforto zonos ribų, ne viena tyrimo dalyvė, interviu metu prisipažįsta, kad pradžia gąsdinanti, o viena ir pagrindinių šios baimės sudedamųjų dalių – laikas.

Istorijos, kurios pateiktos žemiau - puikiai iliustruoja, kaip laikas kartais tampa baimės faktoriumi.

Imtis inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos mane pastūmėjo mūsų įstaigos pavaduotoja ugdymui. Man visada patiko naujovės, nevengiau iššūkių darbe. Kai gavau pasiūlymą vykdyti šias veiklas, man nekilo nė menkiausios abejonės, ar vaikams patiks LEGO. Labiau apėmė neužtikrintumas ir nerimas ar suspėsims, ar įsitemsim laike, nes 5 – 6 metų vaikų grupės dienotvarkė labai įtempta. O kur dar papildoma veikla ir įvairiausi būreliai, kurie mūsų įstaigoje iki užvaldant pasaulį covid-19 virusui sudėlioti būdavo pirmoje dienos pusėje. Mes - pedagogės ir taip stengiamės susidėlioti laiką, kad vaikai būtų ugdomi produktyviai ir kūrybiškai, gautų kuo daugiau žinių. Tad nauja papildoma veikla sukėlė tikrai nemažai streso. (Rima)

Puikiai pamenu kaip darželio direktorė pasikvietė mane ir pasakė, kad manęs laukia tikrai kažkas įdomaus. Su džiugesiu ėmiau įgyvendinti „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, nes naujovės visada mane viliojo. Tačiau prasidėjus pirmosioms veikloms, mane, švelniai tariant apėmė šokas. Dėl streso net nebežinojau nuo ko pradėti, o dar prisidėjo išgąstingos mintys, kad tikrai nesuspėsims, neįveiksims... Negana to, situaciją dar labiau sujaukė netikėtai paskelbtas karantinas, dėl covid-19 viruso ir iškeliavimas dirbti nuotoliniu būdu. Mūsų veiklos sustojo. Sutikusi įgyvendinti šias veiklas tikrai nesitikėjau, kad nutiks taip, kad mus ims ir „uždarys“ tokiam ilgam lakui. Vėliau, grįžę atgal į grupes turėjom gerokai suskubti, kad susėtume veiklas atlikti laiku. Ramybės tai tikrai neprisidėjo. (Gabija)

Bėgančio laiko išgyvenimas neabejotinai dovana ir šalutinį to poveikį – įtampą, kuri neleidžia iškart atsiskleisti visoms pedagogų kompetencijoms. Išgyvenamas laikas pradedant įgyvendinti visiškai iki tol negirdėtas inovatyvaus ugdymo turinio veiklas persmelkia visą pedagogo asmenybę. Vieną nežinomybę ima vytis kita, dar niekada gyvenime neišgyventa situacija. Jei pačioje pradžioje nerimaujama, kad nesuspsės dėl kasdien būtinų atlikti bei papildomų veiklų ar patirties stokos, tai vėliau ant nerimo piramidės viršūnės paskutinį ir patį stipriausią bloką uždeda nerimas dėl pandeminės situacijos ne tik šalyje, bet ir visame pasaulyje. Nežinia, kada viskas baigsis, išsitiesia laike ir nerimo balai įtampos skalėje kyla vis aukščiau.

3.1.3. Patirčių kaita laiko tėkmėje

Žymus senovės graikų filosofas Aristotelis laiką sieja su nepaliaujamu judėjimu pirmyn (Kačerauskas, 2007). Kitais žodžiais tariant tik nuolatinio judėjimo dėka mūsų gyvenimo galimybės įgyja galimybę būti įgyvendintos. O pati tikriausia tikrovė išryškėja tik nuolat nenutrūkstamai judant pirmyn ir tas galimybes įgyvendinant. Fenomenologijoje tikrovė kuriama tik tampant, atrandant save. Ir šis patyrimas niekada nesibaigia, tai nebaigtinis procesas.

Tad kas nutinka vėliau, kai nuslūgsta pradžioje išgyventas stresas bei susitvarkoma su vidine įtampa, kuri neleidžia produktyviai įgyvendinti užsibrėžtų tikslų? Kaip kinta pedagogų patirtys laikui nenumaldomai judant pirmyn?

Toliau pateikiamoje istorijoje pedagogė Eglė dalijasi prisiminimais kaip keitėsi jos patirtys įsibėgėjant inovatyvaus ugdymo turinio veiklų įgyvendinimui.

Kai prisimenu pačias pirmąsias veiklas, tai tikrai visko buvo. Pradžioje vaikai visiškai nieko nesuprato, jiems buvo neįdomu, temos per sunkios. Buvo beviltiškų momentų, kai stengiesi sudominti ir matai, jog nepavyksta. Mūsų aplinkybės buvo pabrėžtinai sunkios – daugelis vaikučių grupėje turi didelių specialiųjų ugdymosi poreikių. Šias veiklas pasirinkau tikėdamasi padėti savo auklėtiniams tobulėti. Patyrusi nesėkmę pirmosiose veiklose, nenuleidau rankų. Išmokau šias veiklas vesti kiek kitaip, pritaikyti mūsų vaikams. Išmokau nebepasimesti įvairiose kritinėse situacijose, pavyzdžiui, kai ugdytiniai nepadarę kažko pirmi, nelaimėję imdavo rėkti, spardytis, daužytis. Išmokau kaip išvengti tokių situacijų, susikoncentruoti į veiklą. Dabar jau sunku mane išbalansuoti ir išblaškyti. Tikslų siekimas tapo prioritetu, tad jei siekiame tikslo nereikia leisti, kad aplinkybės mums sutrukdytų. (Eglė)

Eglės papasakota istorija išties unikali. Inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką ši pedagogė ryžosi įgyvendinti grupėje, kurią lankantys vaikai turi didelių specialiųjų ugdymosi poreikių. Tad natūralu, kad veiklų įgyvendinimo procesas susidūrė su daugiau kliūčių. Tačiau pedagogės atkaklumas, siekis padėti savo ugdytiniais „augti“ neleido jai nuleisti rankų pradžioje išgyvenus nesėkmę. Tikslą siekį iškėlusį į svarbiausią poziciją pedagogė ankstesnį patyrimą lyg sudėliojo į stalčiukus ir priėmė kaip neišvengiamą būtinybę kelyje to tikslo link. Čia sugrįžkime prie Aristotelio idėjos, kad kiekvienas tikslas - neišvengiamai susietas su pradū, o galimybė jį gyvendinti – su nepalaujamu judėjimu. Filosofo teigimu – jei nebus pirmojo judintojo, tikrai nebus nei antro, nei trečio ir grandinė nutrūks (Kačerauskas, 2007). Tyrimo rezultatai pagrindžia filosofo teiginius – susidūrusi su sunkia pradžios patirtimi pedagogė „sujudino“ savo vidinius resursus ir priekyje, aiškiai matydama savo galutinį tikslą padėti ugdytiniais tobulėti, judėjo pirmyn su visą jėga ir išgyveno sėkmę (*„dabar mane jau sunku išblaškyti, išbalansuoti“*, *„išmokau nepasimesti kritinėse situacijose, susikoncentruoti į veiklą“* Eglė).

3.1.4. Pabaigos momentas

Kiekviena pradžia turi pabaigą ir kaip teigia Aristotelis, nieko nėra laikiniau už dabarties akimirką, kuri už milisekundės jau bus pavirtusi praeitimi (Харт-Дэвис, 2012). Taigi, kiekvienas gyvenimo, šiuo atveju, įgyvendinamos veiklos etapas dalina laiką į tai kas jau įvyko, kas vyksta dabar esamuoju laiku ir tai, kad laukia viskam pasibaigus. Aprašytose pedagogų patirtyse galėjome stebėti kaip stresas pirmųjų veiklų metu ir baimė nesusipėti, laikui bėgant virto pasitikėjimo savimi, kaip pedagogu išsiskleidimu. Kaip pradžios, ne itin sėkmingos, patirtys nugrimzdusios į praeitį užleido vietą naujoms, pozityvioms, pasitikėjimą savimi kaip pedagogu skatinančioms patirtims.

Tačiau kaip jau buvo minėta – jei yra pradžia, bus ir pabaiga. Tam tikri įvykiai aiškiai atskiria praeitį nuo ateities, aiškiai įvardindami kas buvo prieš tai ir kas seks po to. Vienas iš tokių įvykių - momentas, kai pedagogai pabaigė įgyvendinti visas inovatyvaus ugdymo turinio „LEGO EDUCATION“ veiklas ir metodiką. Momentas, kai viskas pasibaigė tampriai susietas su ateities laukimu, kažko naujo atėjimu į gyvenimą.

Toliau pateiktuose septynių pedagogių atsiminimų epizoduose užfiksuoti pabaigos momentai ir pedagogių patirtys tuo metu. Kas bendro sieja jas visas? Kokius skirtumus galima įžvelgti tarp pradžios ir pabaigos momentų?

Įgyvendinti veiklas, paremtas inovatyviu „LEGO EDUCATION“ ugdymo turiniu ir metodika, labai norėjau, nes mane itin sudomino pats veiklų turinys ir galimybė tobulėti pačiai. Pradžia nebuvo lengva. Ne visas veiklas mums pavyko įgyvendinti taip, kaip norėjau. Kadangi mano grupėje daug vaikučių, kurie turi specialių ugdymosi poreikių, ne visos veiklos jiems buvo aiškios, teko daug improvizuoti. Buvo nemažai momentų, kai apimdavo neviltis, nes klausai vaikų apie vieną, o jie atsako visai apie ką kitą, net ne į tą temą, nes nesupranta. Arba linksėdavo galvelėmis, kad viskas aišku, nors iš tiesų matai, kad niekas neaišku.

Tačiau ilgainiui prisitaikiau, šiek tiek modifikavau veiklas pagal save, pritaikiau savo vaikams, atsirinkome tinkamus metodus. Dinga stresas, atsirado ramybė. Kai visos veiklos buvo baigtos negaliu pasakyti, kad aplankė palengvėjimas – greičiau atvirkščiai, kilo įdomumas, kas bus toliau. O LEGO taip ir liko mūsų gyvenime, nes įtraukėme šią metodiką į kasdienes savo veiklas. (Emilija)

Nors pradžia nebuvo sklandi ir dar labiau viską sujaukė karantinas dėl pasaulį apėmusios covid -19 viruso pandemijos, vis tik šios veiklos buvo tapusios mūsų dienų dalimi. Mes jau nebesulaukdavome kitos veiklos, kas mūsų laukia. Labai sudomino visi tie matavimai, skaičiavimai. Tikrai labai laukdavom tų veiklų, tad joms pasibaigus užplūdo liūdesys. Ir nors viena pabaiga yra kita pradžia, vis tik man pačiai atsirado tokia tuštuma. (Agnė)

Prisimenant pirmutines veiklas, tikrai labai daug laiko atimdavo pasiruošimas joms. Vėliau viskas buvo daug lengviau: ir veiklos tapo įdomesnės vaikams ir man pačiai buvo lengviau joms pasiruošti, mažiau laiko tam sugaišdavau. Atsirado daugiau patirties, jaučiausi ženkliai stipresnė šioje srityje.

Pamenu, kai jau baigėme visas veiklas, man, kaip pedagogai, jau pasidarė gaila. Norėjosi tęsti toliau... (Rima)

Jau įgyvendinant antrąją veiklą viskas buvo labai gerai. Tiesą sakant ši veikla ir parodė mums, kad vis dėlto nesuklydome ir viskas mums bus gerai. Ypač man buvo gera. Ir nors kartais vis tik atrodo, kad čia visko per daug pasiūlyta, prirašyta, kad reiktų daugiau laisvės

– vis tik pildėm viską, kaip siūloma. Vėliau vaikams leisdavome šiek tiek improvizuoti taip, kaip jiems norėjosi.

Dar neįgyvendinome visų veiklų, bet su kolege kalbėdamos apie pabaigą suprantam, kad mums jau dabar gaila, kad viskas baigsis. Mes vis tiek toliau žaisim, LEGO kaladėlės liks mūsų grupėje. Tikrai nepabėgsim nuo to. (Aldona)

Pasibaigus veiklos palengvėjimas tikrai neapėmė ir negalėčiau pasakyti, kad nusirito nuo širdies akmuo. Neaplinkė jausmas, kaip būna „Ačiū dievui, padariau“. Man iš tiesų viskas labai patiko ir net liūdna pasidarė, kad viskas pasibaigė, bet kartu ir geros emocijos apėmė, nes aš daug ko išmokau, įgijau naujos patirties. (Eglė)

Veiklų pabaiga sukėlė man sukėlė dvejopus jausmus. Pirma mintis buvo „YES“ (angl. „taip“, aut.past.), nes nebereikės rašyti refleksijų, tačiau iš kitos pusės pasidarė labai gaila, kad nebebus veiklų. Aš tikrai būčiau nesupykusi, jei dar 20 būtų reikėję praveisti, nes jos labai patiko tiek vaikams, tiek man. Mes daug pasiekėm. (Orinta)

Lyg trūktų kažko, norėtusi kažką toliau daryti... taip gera buvo. Ir vaikai pasigenda, vis klausia ar jau atėjau pas juos vesti veiklos. Lyg ir buvo smagu, kad viskas baigėsi, bet ir liūdna kartu... (Vilija)

Visas šias septynias istorijas sieja liūdesys dėl veiklų, pasitelkiant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką pabaigos. Ir nors veiklų pradžią pedagogės akcentuoja, kaip sunkią („Pradžia nebuvo lengva. Ne visas veiklas mums pavyko įgyvendinti taip, kaip norėjau“ (Emilija), „Prisimenant pirmutines veiklas, tikrai labai daug laiko atimdavo pasiruošimas joms. Vėliau viskas buvo daug lengviau“ (Rima)), vis tik veikloms įgavus pagreitį, atrandamas pasitikėjimas savo, kaip pedagogo jėgomis ir kompetencija, o artėjanti ar jau išgyvenama pabaiga kelia liūdesį. Kas iššaukia tokią pedagogų jauseną?

Įgyvendindami veiklas, pasitelkiant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, pedagogai laiko prasme buvo nuolatiniam judėjime. Viena veikla vijo kitą, vienos patirtys gimdė kitas. Tam tikru laiko vienetu (kol buvo įgyvendinamos veiklos) susistovėjo tam tikras ritmas, kuris skatino pedagogus nuolat tobulėti ir nebepasimesti išėjus iš savo komforto

zonos. Tokiu būdu įgyvendinamos veiklos laiko atžvilgiu pedagogus, tarsi, įspraudė į tam tikrus rėmus, kai dabarties laikas atitolino būsimos ateities nuojautą, kas nutiks veikloms pasibaigus.

Dvi tyrimo dalyvės pasakoja apie pabaigus veiklas užplūdusius dvejopus jausmus – džiugesį sumišusį su liūdesio prieskoniu („*Pirma mintis buvo „YES“ (angl. „taip“, aut.past.), nes nebereikės rašyti refleksijų, tačiau iš kitos pusės pasidarė labai gaila, kad nebebus veiklų*“ (Orinta); „*Lyg ir buvo smagu, kad viskas baigėsi, bet ir liūdna kartu...*“ (Vilija).

Keturių tyrimo dalyvių istorijose pabaigos momentas panašus. Visuose juose išskiriamas liūdesys ir gailestis, kaip pagrindinės jausenos veikloms pasibaigus („*Tikrai labai laukdavom tų veiklų, tad joms pasibaigus užplūdo liūdesys*“ (Agnė); „*Pamenu, kai jau baigėme visas veiklas, man, kaip pedagogei, jau pasidarė gaila*“ (Rima); „*Su kolege kalbėdamos apie pabaigą suprantam, kad mums jau dabar gaila, kad viskas baigsis*“ (Aldona); „*Man iš tiesų viskas labai patiko ir net liūdna pasidarė, kad viskas pasibaigė*“ (Eglė)). Šiame epizode itin ryškus pabaigos momentas, kurį galėtume sulyginti kaip atsisveikinimą su tuo, kas teikė džiaugsmą, skatino asmenybės ūgtį ir perėjimu į naują etapą, kuriame laukia nauji siekiai, iššūkiai („*Kai visos veiklos buvo baigtos negaliu pasakyti, kad aplankė palengvėjimas – greičiau atvirkščiai, kilo įdomumas, kas bus toliau*“ (Emilija).

3.2. Išgyvenami santykiai

3.2.1. Profesinį tobulėjimą skatinantys santykiai

Giluminių interviu metu tyrimo dalyvių buvo prašoma prisiminti pačią pradžią, kada buvo imtasi įgyvendinti veiklas, besiremiančias inovatyviu „LEGO EDUCATION“ ugdymo turiniu ir metodika. Prisiminimuose sugrįžusios į pradžios momentą, dažna tyrimo dalyvė įvardino, kas jas pastūmėjo inovatyvaus ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo link. Dažniausiai pedagogės pačios nebuvo linkusios inicijuoti, kad jų ugdymo įstaigoje būtų imtasi inovacijų įgyvendinimo. Paskatinimo, pastūmėjimo buvo sulaukta iš kitų asmenų, dažniausiai tai būta vadovų.

Prisiminimai, kurie pateikiami žemiau, iliustruoja santykius, paskatinusius judėti profesinio tobulėjimo link, t.y. imtis inovatyvaus ugdymo turinio veiklų įgyvendinimo.

Imtis inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos mane pastūmėjo mūsų įstaigos pavaduotoja ugdymui. Man visada patiko naujovės, nevengiau iššūkių darbe. (Rima).

Veiklas ėmiau įgyvendinti paskatinta mūsų darželio direktorės, kuri visada nori ir inicijuoja, kad pedagogai išbandytų kažką naujo. Tad išgirdusi apie „LEGO EDUCATION“ direktorė pasiūlė man ir dar vienai kolegei. Žinoma, mes sutikome, nes šios veiklos buvo, bent jau man, negirdėtos ir norėjosi pabandyti. (Eglė)

Pamenu, kad labai netikėtai pas mane atėjo direktorė ir pasakė, kad yra kažkas labai įdomaus. Pati esu labai linkusi domėtis visokiomis naujovėmis, dažnai su vaikais dalyvaujame visokiuose projektuose. Visada labai norėjau įsitraukti į inovatyvių veiklų įgyvendinimą. Tad direktorė pamačiusi LEGO veiklų pristatymą, pasakė, kad čia mano sritis ir paklausė ar norėčiau šias veiklas įgyvendinti. Žinoma atsakiau „TAIP TAIP TAIP“ (jaučiamas pakilus, džiugus tonas, aut.past.). Sutikau ir labai džiaugiuosi. Jaučiu didžiulę padėką direktorei, kad pasirinko mane ir man pasiūlė. Jaučiuosi įvertinta. Ši praktika tikrai nenueis veltui. Tai ne tik profesinis, bet ir asmeninis tobulėjimas. (Gabija)

Gabija, prisimindama, kas paskatino įgyvendinti inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, pratarė, kad jaučiasi įvertinta, nes įstaigos vadovė pasirinko būtent ją, o ne kitą pedagogę („Jaučiu padėką direktorei, kad pasirinko mane ir man pasiūlė. Jaučiuosi įvertinta“ (Gabija)). Tokį vadovių elgesį, remiantis Northause (2009) apibrėžtais transformacinės lyderystės komponentais, galėtume priskirti intelektualiajam skatinimui, kai lyderis skatina įstaigos darbuotojus nebijoti naujovių, būti kūrybiškais bei gebėti savarankiškai priimti sprendimus atsiradus problemoms. Būti skatinamam vadovo, jausti jo pasitikėjimą, jaustis įvertintam už atliekamą darbą, motyvuoja pedagogą dar labiau stengtis.

Lietuvių kalbos žodyne ties žodžiu *įvertinti*, aptinkamos trys jo reikšmės. Viena iš jų – *pripažinti kito vertę, gerbti, pvz. jo darbas buvo visų didžiais įvertintas* (Lietuvių kalbos žodynas, žr. internetinę prieigą). Pedagogas ugdomajame procese dalyvauja visa savo esybe: protu, kūnu, jausmais, dvasinėmis ir fizinėmis duotybėmis (Gricevičienė, 2003). Įvertintas, pagarbos vertas pedagogas tampa sektinu pavyzdžiu ne tik savo kolegoms, ugdytiniams, bet ir visai darželio bendruomenei.

3.2.2. Pavydo išgyvenimas

Ikimokyklinio ugdymo įstaigų kolektyvas dažniausiai būna nemažas. Pedagogus nuolat supa kolegos, kurie dalinasi ne tik gerąja patirtimi, bet neišvengiamai susiduriama su kitokiomis, ne visada malonias emocijas sukeliančiomis, patirtimis ir išgyvenimais.

Tyrimo dalyvė Eglė, kurią įgyvendinti inovatyvaus ugdymo turinio veiklas ir metodiką paskatino įstaigos vadovai, vėliau prisipažino, kad šių toks vadovų įvertinimas padarė itin neigiamą įtaką tyrimo dalyvės ir jos kolegų tarpusavio santykiams.

Veiklas ėmiau įgyvendinti paskatinta mūsų darželio direktorės, kuri visada nori ir inicijuoja, kad pedagogai išbandytų kažką naujo. Tad išgirdusi apie „LEGO EDUCATION“ direktorė pasiūlė man ir dar vienai kolegei. Žinoma, mes sutikome, nes šios veiklos buvo, bent jau man, negirdėtos ir norėjosi pabandyti. Tačiau veikloms įsibėgėjus iš kitų kolegijų išgirdau, klausimus, kodėl būtent mes pasirinktos, o ne kitos auklėtojos. Netgi tokių nesąmonių išgirdau, kad mes labiau patinkame direktorei. Stengiausi neklausti ir nesigilinti, koncentruotis į veiklas. Tik vienintelė kolegė iš viso kolektyvo manęs vis paklausdavo kaip sekasi, ar sunku. Tik ji vienintelė, daugiau niekas neklausė nieko apie šias veiklas neklausinėjo, tiesiog ignoravo mane. (Eglė)

Žmogus – sociali būtybė, kuriai būtinas bendravimas. Tyrimo dalyvė Eglė savo pasakojime atskleidžia, koks svarbus jai bendravimas su kolegomis ir jausmas, kad esi palaikomas, esi komandos dalis. Vienišumas, kolegų ignoravimas į paviršių iškelia neigiamus jausmus, o energiją, kurią visą galėtų skirti inovatyvaus ugdymo turinio įgyvendinimui, eikvoja tam, kad pirmiausiai susitvarkytų su vidiniais išgyvenimais. Interviu metu pedagogės balse buvo girdėti kartėlis ir apmaudas dėl susidariusios situacijos. Žodžio *apmaudas* reikšmė Lietuvių kalbos žodyne (Lietuvių kalbos žodynas, žr. internetinę prieigą) saistoma su rūpesčiu, nerimu, nusivylimu. Rūpesčiu, kodėl dėl nesusipratimo, kurį tyrimo dalyvė įvardina kaip „nesąmonę“, subjuro jos santykiai su kolegomis („*Netgi tokių nesąmonių išgirdau, kad mes labiau patinkame direktorei*“ (Eglė). Nusivylimu, kad tik viena iš kolegijų parodė susidomėjimą jos vykdomomis veiklomis („*Tik vienintelė kolegė iš viso kolektyvo manęs vis paklausdavo kaip sekasi, ar sunku*“ (Eglė).

Apie pakitusius santykius ir darbovietėje sklandantį pavydo šešėlį užsimena dar viena tyrimo dalyvė – Simona.

Veiklos man buvo „nuleistos“ iš viršaus. Vadovai pasiūlė, o aš ir neatsisakiau. Jaučiau kolegų pavydą, kodėl būtent mane pasirinko, nors vadovai ir turėjo savų argumentų. Tačiau jie padarė vieną klaidą – visų kolegų akivaizdoje pasakė, kad man už šių veiklų vedimą bus sumokėta. Šis faktas kolegoms labiausiai, matyt, ir užkliuvo. Todėl ir kilo visos kalbos ir pavydas. Tačiau laukui einant visi pamatė, kiek yra daug darbo, kiek rašymo ir koks nedidelis tas atlygis... pasibaigė tada ir kalbos. Pradžioje labai jautėsi tas pavydas. Dabar jau nebepastebiu. O dar visa ta pandeminė situacija, karantinas. Visi daugiau žiūri į savo darbą, savo šeimą ir kitų reikalais mažai rūpinasi, bent jau aš. (Simona).

Analizuojant Simonos pakitusių santykių su kolegomis išgyvenimus, pastebėtas skirtumas su ankstėliau aprašytais tyrimo dalyvės Eglės patirtimis. Abi tyrimo dalyvės išgyveno kolegų pavydą, kai pastarieji sužinojo, kad tyrimo dalyvėms patikėta dalyvauti projekte ir taikyti darželiuose “LEGO EDUCATION” ugdymo turinį ir metodiką. Tačiau antruoju atveju, tyrimo dalyvė Simona pavydą, juto tik pačioje pradžioje, vėliau negatyvios kalbos respondentės atžvilgiu pasibaigia. Tačiau, kaip teigia pati Simona, tam įtakos turi keli momentai:

- Kolegos sužino, kad žadėtas atlygis nėra jau toks didelis, kokio tikėtasi.
- Kolegos pamato, kiek darbo ir rašymo reikia padaryti už žadėtą atlygį.
- Prasidėjusi pasaulinė pandemija visų mintis nukreipia nuo projekto, atsiranda nežinomybės ir baimės jausmas, neužtikrintumas dėl ateities – svetimi reikalai tampa nebesvarbūs.

Išgyvenamas pavydas sukelia psichologinio skausmo pojūtį. Ir tas pavydo skausmas atkeliauja, dažniausiai ne vienas. Su savimi jis kartu atsineša visą „puokštę“ kitų jausmų, minčių, tokių kaip kaltės jausmas, nes vadovai pasirinko tave, fizinių išgyvenimų bei kintančią motyvaciją, šiuo „konkrečiu, atveju darbui.

Tačiau ištikusi pandeminė situacija ir karantinas sujaukia, ne tik darbo planus, bet ir keičia požiūrį į tai, kas vyksta aplink, įneša į darbo ir asmeninę sferas daug nežirimo ir nežinomybės („O dar visa ta pandeminė situacija, karantinas. Visi daugiau žiūri į savo darbą, savo šeimą ir kitų reikalais mažai rūpinasi, bent jau aš“ (Simona)).

Nerimas, anot Barlow (2002) turi tiesiogines sąsajas su susikoncentravimu į ateitį, numatoma potencialia grėsme. Psichikos sveikatos tyrimo, kuris buvo atliktas 2020 metais po pirmojo karantino įvedimo, duomenys atskleidė, kad nerimo simptomai priklausomai nuo gyvenamosios vietos buvo

paplitęs tarp 24 % ir 33 % s (Salari ir kt., 2020). Tad nerimo dėl ateities bei nežinomo viruso sukeltos grėsmės fone, tarsi, nublinksta ir pavydo darbinėje aplinkoje išgyvenimo faktas.

3.2.3. Lūkesčiai dėl pagalbos

Įgyvendami inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, pedagogai neišvengiamai susiduria su iššūkiais. Pirmiausia, taip nutinka todėl, kad šios veiklos ir metodika iki įgyvendinimo pradžios momento jiems nebuvo žinoma. Startas, kaip jau buvo aptarta ankstesniuose skyriuose – nebuvo lengvas, kėlė daug nerimo ir streso.

Tyrimo uždaviniuose suformuotas tikslas atskleisti pedagogų lūkesčius dėl pagalbos įgyvendinant inovatyvaus ugdymo turinio veiklas. Tyrimo metu bendraujant su tyrimo dalyvėmis ši siekiamybė atsiskleidė, tarsi, savaime, nes ne kartą tyrimo dalyvės interviu metu pabrėžė bendravimo su kitais pedagogais, kurie įgyvendino tokias pačias veiklas ir metodiką, stygių. Tyrimo dalyvėms būtų buvę svarbu bendrauti su kitais kolegomis.

Žemiau pateiktos istorijos atspindi pedagogų lūkesčius ne tik dėl bendradarbiavimo su kolegomis, bet ir dėl pagalbos organizuojant veiklas.

Vos pradėjusi įgyvendinti „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką pradėjau abejoti, kur aš čia įsivėliau. Abejojau ne veiklomis – greičiau savimi. Pasidalinau šiais nuogąstavimais su mūsų darželio pavaduotoja, kuri mane nuramino ir suteikė drąsos judėti pirmyn. Tačiau į galvą vis ateidavo mintis, kad būtų tikrai naudinga, jei prieš pradėdant įgyvendinti veiklas būtų suteikta galimybė pabendrauti su pedagogu, kuris turi patirties šioje srityje. Ir jau pabaigusi visas veikas vis galvojau, kad tikrai būtų labai gerai, jei būtų koks mentorius, kuris pakonsultuotų, patartų. Man tokia pagalba būtų tikrai sumažinus tą nerimą pradžioje. Tokia pagalba tikrai labai reikalinga. Nuo pat pradžių veiklos galėtų vykti daug produktyviau. Trūko man šito (Rima).

Esu mėgstanti pasitarti, tada man lengviau vykdyti veiklas, jaučiuosi labiau užtikrinta. Kadangi mūsų miestas nedidelis, mes žinojome kokios įstaigos dar įgyvendina „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, tad susikūrėme www.facebook.com svetainėje grupę, kurioje konsultuodavomės viena su kita, dalindavomės įspūdžiais. Be šito bendravimo, būtų buvę sunku, tiesą sakant. Tikrai būdavo momentų, kai nežinai ką toliau daryti, tad tas

bendravimas išgelbėjo. Kartu su kitomis dalyvėmis išgyvenome mažiau įtampos, o daugiau džiugių emocijų (Gabija).

Prisimindama laikotarpį, kai įgyvendinau veiklas su LEGO – išliko tikrai labai geros emocijos ir prisiminimai. Gal tik, kai kurios veiklos buvo per sunkios mano vaikučiams, turintiems didelių specialiųjų ugdymosi poreikių. Kai jie nesuprasdavo, pasimesdavau aš pati, nes nebežinodavau kaip išaiškinti, ką mes turime atlikti. Tokiais momentais tikrai būtų buvę naudinga pabendrauti su kitais pedagogais, kurie įgyvendina „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką. Tikrai būtų labai padėję, jei pvz. www.facebook.com svetainėje būtų sukurta kokia grupė ir būtume galėjusios dalintis įspūdžiais, sėkmėmis ir nesėkmėmis iš veiklų įgyvendinimo. Visada juk būna taip, kad vienoms sekasi vienas veiklas įgyvendinti, kitoms – kitas. Labai būtų padėjusi galimybė pasiteirauti kolegų, kaip jiems sekėsi tą temą išaiškinti vaikams, kurios maniškiai nesuprato (Eglė).

Eglės, Rimos bei Gabijos istorijos skirtingos, tačiau visas jas sieja lūkestis dėl pagalbos per santykį su kolegomis. Gabijos istorijoje išsiskiria tik tai, kad jos lūkestis dėl pagalbos buvo įgyvendintas, t.y. buvo sukurta neformali socialinio internetinio puslapio grupė, kurioje bendravo jos regiono pedagogai, įgyvendinantys veiklas, pasitelkdami inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką. Pedagogė aiškiai įvardina, kad šis bendravimas palengvino darbą, o veiklų įgyvendinimo procesas sukėlė mažiau streso („Be šito bendravimo, būtų buvę sunku, tiesą sakant. Tikrai būdavo momentų, kai nežinau ką toliau daryti, tad tas bendravimas išgelbėjo“ Gabija).

Bendradarbiavimas su tokias pat veiklas įgyvendinančiais kolegomis, jų patvirtinimas, kad veiklas įgyvendini teisingai, eini gera kryptimi – pedagogą skatina pasitikėti savimi, šalina įtampą, išlaisvina kūrybinį potencialą, leidžia su įkvėpimu judėti pirmyn.

Kitos dvi tyrimo dalyvės turėjo tokį patį lūkestį, kuris taip ir liko neįgyvendintas. Žmonės nuo pat gimimo momento yra linkę į socialumą (Berger & Luckmann, 1999/1966). Tad pedagogų noras bendrauti, bendradarbiauti, ieškoti sąsajų su kolegomis ir gauti jų patarimą, pritarimus yra visiškai natūralus reiškiny. Inovacijų įgyvendinimo procesas, trims istorijų herojėms įnešė vidinės įtampos, nepasitikėjimo savo jėgomis, todėl ryškesnėmis spalvomis sužibo poreikis surasti bendrystę su panašias veiklas įgyvendinančiais pedagogais, sukurti juos vienijančią grupę, kuri prireikus suteiks reikiamą pagalbą, patvirtins, kad eini teisinga linkme, kas labai tikėtina – grąžins pasitikėjimą savo jėgomis.

3.3. Išgyvenama erdvė

3.3.1. Slegianti aplinka

Pradėjusi įgyvendinti veiklas, paremtas inovatyviu „LEGO EDUCATION“ ugdymo turiniu ir metodika Rima susidūrė ne tik su stresu, kurį sukėlė baimė nespėti visko atlikti laiku. Kiek vėliau tyrimo dalyvė prisipažino, kad būta momento, kai veiklos metu išstiko visiškas krachas, įnešęs dar daugiau streso ir įtampos nei pirmųjų veiklų metu.

Žemiau pateiktame epizode iš Rimos prisiminimų, atskleidžiama kaip grupė, kurioje dirba pedagogė vienu iš veiklų įgyvendinimo momentu virto į slegiančią aplinką, kurioje būdama ji jautėsi itin blogai.

Prisimenu vieną labai ryškų momentą. Tai nutiko gal trečiosios veiklos metu, kurios pavadinimas buvo „Ramos“. Visa diena man buvo kažkodėl labai nesėkminga. Nuo pat ryto mes ėmėme dèliotis, pažvelgus į aprašą, maniau, kad mums viskas puikiai pavyko, bet tuo momentu buvau iškviesta į susirinkimą ir su vaikais liko mano padėjėja. Kol manęs nebuvo, padėjėja vaikams leido su LEGO kaladėlėmis statyti kaip jie nori, ne pagal instrukcijas, kurias turėjome tądien įgyvendinti. Kai grįžusi į grupę visą tai išvydau, apėmė stresas. Laikas mus spaudė. Reikėjo viską susidèlioti iš naujo, kad galėtume atlikti tolimesnius tyrimus, o vaikai jau buvo pavargę, mačiau, kad jie nusivylę, nes neįgyvendinom to, ką žadėjom. Tada aš nusivyliau trigubai, nes nesugebėjau jų sudominti ir pagalvojau, o Dieve, jeigu taip ir toliau... labai blogai jaučiausi toje grupėje tada, nuėjau atokiau nuo vaikų. (Rima)

Tyrimo dalyvė Rima atskleidė išgyvenimus, kuriuos patyrė pamačiusi, kad tuo metu, kol jos ugdytiniai buvo palikti pedagogo padėjėjos priežiūrai, jie visiškai nukrypo nuo instrukcijų. Čia labai aiškiai atsiskleidžia patyrimas erdvės atžvilgiu, kai Rima ima jaustis blogai grupėje, ir jai tenka pasitraukti atokiau nuo vaikų. Dažniausiai streso įveikimo būdą lemia pati stresinė situacija. Negalėdama produktyviai tęsti pradėtos veiklos įgyvendinimo toliau, kovodama su stresu, pedagogės veiksmai tapo paliatyviniais (angl. *palliative*), kurie kaip teigia Kyriacou (2001, cit. Bulotaitė ir Lepeškienė, 2006), nėra tiesiogiai nukreipti į streso šaltinį, bet siekia sumažinti streso poveikį. Stresas ir nusivylimas į paviršių iškelia keistus pamąstymus ir klausimus, kurie iki šiolei net nebuvo iškilę („Dieve, jeigu taip ir toliau“

Rima). Baimė, dėl veiklų tęstinumo, nusivylimas savimi („*Tada aš nusivyliau trigubai, nes nesugebėjau jų sudominti*“ Rima). Pamąstymai ir klausimai, į kuriuos atsakymas nerandamas tol, kol neprisiverčiama pažvelgti į situaciją iš kitos pusės, ramybės būsenoje. O tam Rimai, kaip pedagogei ir kaip asmenybei, prireikia palatyvių veiksmų, kas yra būtent jos kaip asmenybės (pedagogas, kaip jau buvo minėta anksčiau ugdomajame procese dalyvauja visa savo esybe) streso įveikos strategija, galinti sugrąžinti jai motyvaciją toliau įgyvendinti inovatyvaus ugdymo turinio veiklas.

3.3.2. Erdvė išnykstanti veikloje

Kalbėdami apie erdvę – mintyse dažniausiai turime susidarę konkretų realios fizinės vietos vaizdinį, pavyzdžiui mokykla, namai, darželis. Tai yra vieta, kurią galima apibūdinti matematine terminologija: galime apibūdinti tos erdvės plotą, dydį, formą ir panašiai. Tačiau erdvė nėra tik tai, ką mes galime apibūdinti ir išmatuoti geometrijos vadovėliuose pateiktomis formulėmis bei sąvokomis. Erdvė susideda iš keletos perspektyvų. Kaip teigė Spurling (1977), visas žmogaus egzistavimas yra erdvinis, o erdvė atveria horizontus mūsų patyrimams. Tad erdvės sumenkinimas iki vien tik geometrinių jos apibūdinimų, išmatavimų, tarsi, užveria vartus į žmogui tokias svarbias socialines dimensijas. Erdvė, kurioje žmogus gyvena kasdien yra ta erdvė, kurią jis tuo pačiu ir išgyvena, patiria. Tad kasdienės erdvės pajautimas mus nuneša kur kas toliau, nes jos materija, matmenys, forma ir t.t.

Toliau pateikiamoje Eglės istorijoje atskleidžia, kad erdvė, kurioje pedagogė įgyvendina inovatyviu „LEGO EDUCATION“ ugdymo turiniu ir metodika paremtas veiklas, jų metu tarsi susilieja su jais ir išnyksta, o daiktai esantys toje erdvėje įgyja ugdomąją vertę.

Veiklų metu mes taip susikoncentruodavome į veiklą, kad nebepastabėdavome, neakcentuodavome, kur tą veiklą iš tiesų vyksta grupės miegamajame, kur aplink lovos. Tai buvo mūsų LEGO erdvė, kur mes mokydavomės, o nebe miegamasis. Visus daiktus, kurie buvo toje patalpoje panaudodavau temai paaiškinti, kaip antai buvo tema „Veržliaraktis“. Mačiau, kad tik du vaikai suprato šią užduotį, o kitiems visai neįdomu, nes jie nieko nesuprato. Pasijutau nusivylusi, nes nepavyksta įgyvendinti veiklos. Norėdama aiškiau parodyti kaip veržliaraktis juda, sukasi – atidariau duris, pradėjau rodyti, kad jos atsidaro. Rodžiau vaikams kaip atsidaro langai. Žiūrėjom su vaikais, kokios ten yra detalės, kaip čia atsidaro. Stengdavausi vaizdžiai parodyti, nes žodžių tokią veiklą vykdant, kartais nepakanka. (Eglė)

Tyrimo dalyvės Eglės patirtis ir prisiminimai leido stebėti kaip paprastas grupės miegamasis dėmesio koncentracijos į veiklą dėka tampa LEGO erdve, kurioje mokomasi. Baldai, kurie supa aplink tampa nebe tiesiog lovos, skirtos vaikų miegui, o durys – nebe tik durimis, skirtomis išėjimui iš patalpos. Daiktai įgaunantys ugdomąją prasmę. Remiantis Husserliu (2001), galima teigi, kad stipri dėmesio koncentracija, dėmesio nukreipimas yra tiesioginis tiltas į sėkmingą veiklą ir tai yra tas būdas, kuriuo sąmonė palaikoma tam, kad vyktų nuolatinis jos progresas. Visos veiklos lydimos nuolatinio dėmesingumo. Eglės dėmesio koncentracija veikloms, sąmoningas neleidimas savęs blaškyti aplinkai, lėmė jos veiklos progresą, leido atrasti būdų kaip vaikams paprasčiau išaiškinti jiems sunkiai suvokiamus dalykus, būtinams daiktams suteikiant ugdomąją vertę.

3.3.3. Erdvės stoka

Pats seniausias sąvokos *erdvė* supratimas betarpiškai buvo susietas su judesiu. T.y. judesio atsiradimui erdvė buvo esminė sąlyga (Visuotinė lietuvių enciklopedija, žr. internetinę prieigą). Tuo metu Terminų žodynas (žr. internetinę prieigą) *erdvę* apibūdina kaip vieną iš pagrindinių materijos formų bei priskiria keletą terminų, kurie šią materiją apibendrina. Vienas tokių: vieta, tarpas kam nors būti, egzistuoti.

Tyrimo dalyvės Simona ir Orianta interviu metu atskleidė, kad jos tiek vaikai itin džiaugėsi gautų LEGO priemonių gausa, tačiau kartu su džiugesiu atsirado jausmas lyg grupėje būtų sumažėję vietos.

Kartais apimdavo jausmas, kad trūksta vietos. Jos tikrai trūkdavo, ypač, kai vaikai norėdavo kažką didelio konstruoti. Tada apimdavo noras, kad būtų dar daugiau erdvės ir kuo mažiau stalų, visų kitų daiktų norėdavosi, kad būtų kuo mažiau. Norėjosi, kad būtų vien tik kilimais viskas išklota ir galėtų vaikai ten netrukdomi žaisti. Nebuvo to jausmo, kad slėgtų erdvė, tik labai norėdavosi tuos stalus nustumti. Turbūt tikrai trūko tos vietos (Orianta).

Prisimenant pačią pradžią, kai atkeliavo LEGO pas mus, mano pirmutinė mintis buvo „kur dabar patalpinti tiek naujų žaislų, kur atrasti jiems vietos?“ (Simona)

Abi tyrimo dalyvės akcentuoja atsiradusią erdvės stoką, kurios – iki pradedant įgyvendinti inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, nepastebėdavo. Simonai erdvės pritrūko

vos tik LEGO kaladėlėms pasiekus jų grupę, nes iškilo dilema, kur jas atrasti vietas joms laikyti. Orintai erdvės stoka išryškėjo jau veikloms įsibėgėjus, kai vaikai įsijautę imdavo konstruoti ir visi pašaliniai daiktai, esantys toje erdvėje, imdavo kliudyti, atsirasdavo noras, kad jų neliktų (*„Norėjosi, kad būtų vien tik kilimais viskas išklota ir galėtų vaikai ten netrukdomi žaisti. Nebuvo to jausmo, kad slėgtų erdvė, tik labai norėdavosi tuos stalus nustumti.“*(Orinta)).

Analizuodami Orintos ir jos erdvės išgyvenimą konkrečiu momentu, galime erdvės patyrimą skelti į dvi dalis: iki „LEGO EDUCATION“ įgyvendinimo ir jau įgyvendinant šį ugdymo turinį ir metodiką. Pirmuoju atveju grupė erdvė buvo niekuo neišsiskirianti ir tyrimo dalyvė savo patyrimuose jos neakcentavo. Antruoju atveju ta pati erdvė, tarsi, pakito. Viskas lyg taip pat, bet kartu ir kitaip. Baldai ir kiti daiktai, esantys erdvėje ir anksčiau buvę pagalbininkai ugdant vaikus, staiga tampa trukdžiu pilnai įsijausti ir išlieti fantaziją vykdomų veiklų metu. Orintos prisiminimų epizode stebima dvejonė *„kartais atrodydavo, kad trūksta vietos. Turbūt tikrai trūko tos vietos“* (Orinta). Susidaro įspūdis lyg būtų neužtikrinta savo teisumu ir bandytų save ir kitus įtikinti, kad tos erdvės, ėmus vykdyti inovatyvaus ugdymo turini veiklas, išties ėmė stigti ir tai nebuvo vien tik jos fantazija. Marleau – Ponty (2018) rašydamas apie erdvę akcentavo, kad *aš* suvoktų erdvę – jis visų pirma privalo ją patirti, suvokti ir išgyventi bei atrasti jos svarbą sau pačiam. Orintos erdvės išgyvenimą galima apibūdinti, kaip individualų, šiek tiek abejojančią, priklausančią ne tik jos, bet ir jos patirties skalei. Nors prisiminimuose iškyla epizodas, kuriame veikia ugdytiniai (*„Jos tikrai trūkdavo, ypač, kai vaikai norėdavo kažką didelio konstruoti.“*(Orinta)), tačiau galima teigti, kad Orinta erdvę išgyvena, visų pirma kaip savo pačios kūno ir patyrimų vietą. Ši erdvė tyrimo dalyvei svarbi, nes joje atverdavo vaikų kūrybinis potencialas, kas ir buvo inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo vienas iš siekių.

3.4. Išgyvenamas kūnas

Praktikos fenomenologija visada akcentuoja tai, ką ir kaip žmogus išgyvena, patiria konkrečiais gyvenimo momentais. Kūnas, kūniškumas – viena iš pagrindinių egzistencinių sričių, kuria domisi fenomenologija. „Huserliška“ kūniškumo samprata leidžia mums atsigręžti į paties kūno patirtis. Autorius atskyręs gyvenamą kūną (Leib) nuo fizinio kūno (Körper) deklaruoja, kad pirmasis yra akivaizdžiai išgyvenamas per patyrimą, o antrasis suvokiamas kaip materialus objektas, kurį dažniausiai tyrinėja gamtos mokslai, anatomija ir fiziologija (Jonkus, 2008).

Šiame darbe akcentuosime kūno, kuris išgyvenamas per patirtis ir išgyvenimus (Leib), palikdami nuošalyje fizinį kūną (Körper). Remdamasi Van Maneno (2011) rekomendacijomis, savo, kaip tyrėjos

refleksijas kreipsiu būtent į tai, kaip tyrime akcentuojamų pedagogų patirčių ir išgyvenimų fenomeno plotmėje, išgyvename savo ir Kitų kūnus.

3.4.1. Iškalbingos vaikų akys

Bendraudami su kitais žmonėmis, pirmiausia juos patiriame savo kūnu: pasisveikindami paspaudžiame ranką, paplekšnojame per petį, nusišypsoms, žvelgiame vieni kitiems į akis. Dirbant su vaikais grupėje pedagogų ir vaikų kūnai juda visa greta vienas kito, toje pačioje grupės aplinkoje. Todėl pedagogų ir vaikų kūniškumo patyrimai, išgyvenimai, dalyvaujant inovatyvaus "LEGO EDUCATION" ugdymo turinio ir metodiką, yra neatsiejami vieni nuo kitų, padedant geriau suvokti aprašomą fenomeną.

Tyrime dalyvavusi pedagogė Gabija pasakoja, kad pradėjus įgyvendinti „LEGO EDUCATION“ labiausiai atmintin įstrigo vaikų akys. Žemiau pateikiamas Gabijos prisiminimas iliustruoja, kokius išgyvenimus iššaukė susidūrimas su vaikų akimis pirmųjų veiklų metu.

Žinot, savo darbe aš esu tokia lyg psichologė. Gal ir keista, bet man labiausiai įsiminė vaikų akys. Vis pamenu tas vaikų akis, kai jie pamatė tas dideles septynias dėžes... man labai įsiminė tą jų reakciją, kas čia dabar bus, kas tose dėžėse yra. Labai tos akys įsiminė. Ir veiklos vėliau, kaip susižavėję, tokie nustebę laukė savo eilės, nesiginčijo, kuris pirmas, nors šiuolaikiniai vaikai tikrai nepasižymi kantrybe, nemoka išlaukti. Įstrigo ta jų emocinė dermė. Žinot, pati jaučiausi labai susijaudinusi galėdami prisiliesti prie to kažkiek. Darbo buvo tikrai nemažai, tad labai džiaugiuosi, įgijau pasitikėjimo savimi.“(Gabija)

Dalydamasi savo išgyvenimų prisiminimais Gabija net keletą kartų pamini vaikų akis („bet man labiausiai įsiminė vaikų akys“, „Vis pamenu tas vaikų akis“, „Labai tos akys įsiminė“ Gabija)). Kas yra akys? Neretai šis regos organas vaizdžiai pavadinamas sielos veidrodžiu. Iš akių sprendžiame apie kitų patiriamas emocijas, esamą nuotaiką. Kaip teigia filosofas - fenomenologas Maleau – Pontey (2005) - kito žvilgsnis – lyg veidrodis, kuriame žmogus atsiveria pats sau lyg vizualus Kitas. Tad ugdytinių susižavėjimo kupini žvilgsniai, jų elgesio ypatumai („susižavėję, tokie nustebę laukė savo eilės, nesiginčijo, kuris pirmas, nors šiuolaikiniai vaikai tikrai nepasižymi kantrybe, nemoka išlaukti. Įstrigo ta jų emocinė dermė“. (Gabija)) patvirtino pedagogei, kad sutikdama imtis inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo ji, kaip pedagogė, pasuko teisinga kryptimi. Ugdytinių emocijų ir elgsenos dermė sujaukė tyrimo dalyvės vidinį pasaulį („pati jaučiausi labai

susijaudinusi galėdami prisiliesti prie to kažkiek“ (Gabija)). Jausena, kad pasirinko teisingą kryptį, susižavėjimas ugdytinių akyse skatino pasitikėti savimi kaip pedagoge („įgijau pasitikėjimo savimi“ (Gabija)).

3.4.2. Nušvitimas

Kaip teigia Merleau-Ponty (2005) – nuo pat savo gimimo momento žmogus savo kūniškame lygmenyje yra susietas su suvokimu, kas jis toks yra ir kaip jaučiasi. Žmogaus kūnas yra nuolat patirtinėje būsenoje ir yra pats patiriamas kitų. Kūnas – tiesiogiai susietas su žmogaus sąmone ir tai, kas joje vyksta galime stebėti tuo metu, kai kūnui atsiveria naujos patirtys ir išgyvenimai.

Žemiau pateikiamoje istorijoje tyrimo dalyvė Orinta dalinasi prisiminimais kaip visą tą laiką, kol įgyvendino inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, jos neapleido jausmas, kad vyksta kažkas ypatingo.

Visos šitos veiklos man buvo kažkas tokio VAU, nes vaiką gali mokyti tokių sunkių dalykų kaip: žemės traukos jėga, Archimedo dėsniai, sunkio jėga, šitaip paprastai ir jie viską supranta. Visą tą laiką, kol vykdžiau veiklas manęs neapleido mintis, kad mano vaikai atsiveria ir išgyvena sėkmės jausmą. Man tai buvo kažkas tokio... Ypač jau paskutinėse veiklose, kai reikėjo surasti galimybę pakilti į antrą aukštą ir sumontuoti liftą. O mano vaikai ne tik liftą padarė, jie ir rampas pritaikė, padarė užvažiavimus, patys ieškojo būdų ir tada pasimatė kiek šitos veiklos jiems daug davė. Net širdis daugiau daužėsi. Stovi, žiūri į vaikus ir atrodo, kad nušvito viskas.

Pamenu, kaip kažkada Austėja Landsbergienė sakė, kad kovo mėnesį mokytojas pamato savo įdirbį ir tada eini su malonumu į darbą, nes jau gauni tai, ko visus metus siekei. Tuo momentu taip ir pagalvojau, kokia Austėja buvo teisi. Man pavyko, aš pasiekiau, pasimatė visas mano įdirbis. Mano vaikai pasitiki savimi, jie nebijo rizikuoti, moka dalintis, nors pradžioje tai sunkiai sekėsi. Jie net sugalvojo panaudoti paprastus siūlus liftui pakelti, tai man tik teko rišti. Tai toks jausmas, kad riši ir su kiekvienu mazgeliu užtvirtini kažką. (Orinta)

Atskleisdama prisiminimus apie savo išgyvenimus, kai buvo įgyvendinamos inovatyvaus ugdymo turinio veiklos, tyrimo dalyvė Orinta buvo itin emocinga ir kūniška. Interviu metu jautėsi pakilus tonas, kalboje vartojama daug išiktukų, akivaizdžiai atskleidžiamos kūniškos patirtys („Net širdis daugiau

daužėsi“, „*toks jausmas, kad riši ir su kiekvienu mazgeliu užtvirtini kažką*“ (Orinta)). Momentą, kai Orinta prisipažįsta suvokusi, kad „man pavyko, aš pasiekiau, pasimatė mano įdirbis“ galima būtų prilyginti nušvitimo momentui. Žodžiui *nušvitimas* dabartinės lietuvių kalbos žodyne priskiriamos trys prasmės, iš kurių viena – *pralinksėti*, pvz. parėjo visas nušvitęs, jam net akys nušvito ir pan. (Lietuvių kalbos žodynas, žr. internetinę prieigą). Taigi nušvitimas, kad tau pavyko, ir tai, ko pasiekė vaikai yra tavo darbo rezultatas – sukelia ne tik emocinį atsaką („*Stovi, žiūri į vaikus ir atrodo, kad nušvito viskas*. (Orinta)), bet ir kūniškus potyrius („*Net širdis daugiau daužėsi*“. (Orinta)), kurie sukelia euforiją ir padidžiavimą savimi, kaip pedagogu.

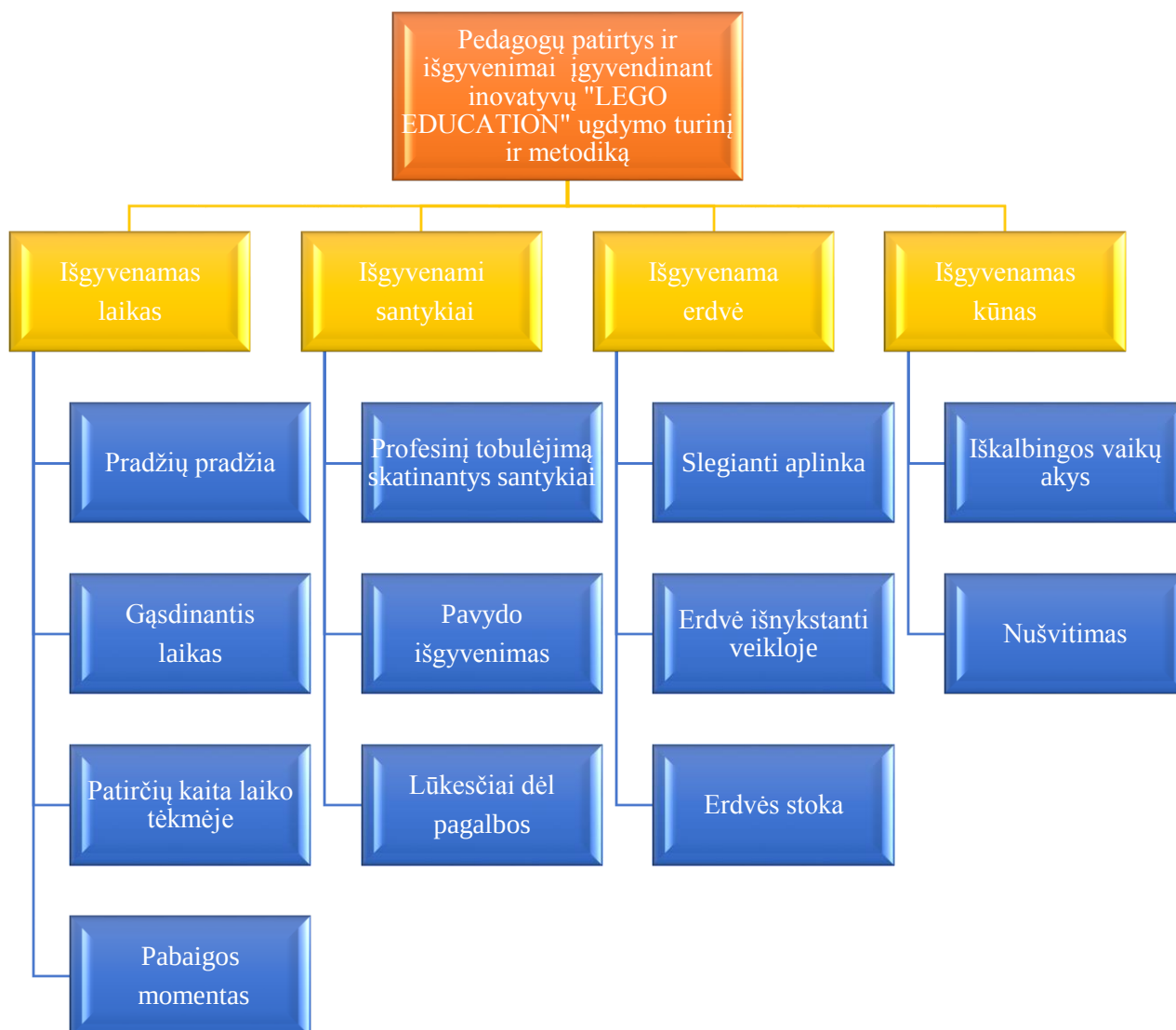
Fenomenologo D. Jonkaus (2009) teigimu – savas kūnas yra ta vieta, kurioje „laikoma“ praeitis ir dabartis. Autorius tai įvardina kaip kūno galią nešioti savo praeitį ir dabartį. Tačiau kūnas tuo ir ypatingas, kad turėdamas šią galią – jis prisimena ne bet ką. Dažniausiai tai susiję su žmogaus sąmonėje užsilikusių potyrių epizodais, kurie dabarties akimirkoje išskyla kaip „mano patirtis“.

Tyrimo dalyvės Orintos patirtinėse būsenose būtent ir pastebime tai, apie ką kalbėjo autorius (2009) - jos kūno galią nešti su savimi praeitį ir dabartį. Momentai, iškilę prisiminimuose, kaip jos asmeninė patirtis sukelia itin teigiamas emocijas dabartyje, kad ypatingai jaučiama iš emocingo pasakojimo ir pakilaus tono, apie kuriuos buvo paminėta potemės pradžioje.

Apibendrinant galima teigti, kad fenomenologinės analizės metu suformuotos keturios fenomenologinei strategijai pagal Van Manen (2014) būdingas temos:

- 1) Išgyvenamas laikas;
- 2) Išgyvenami santykiai
- 3) Išgyvenama erdvė;
- 4) Išgyvenamas kūnas.

Atliekant gilesnę, tyrimo metu gautų duomenų, analizę – šios keturios temos išsiskleidė į dvyliką potemių (žr. 9 paveikslą), kurios leido išsiaiškinti kaip pedagogai patiria ir suvokia inovatyvų ugdymo turinį, naudojant „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką bei kokie pedagogų lūkesčiai dėl pagalbos jį realizuojant.

9 pav. Fenomenologinės analizės metu suformuotos temos ir potemės

Sudarytas autorės

4. MOKSLINĖ TEORINĖ DISKUSIJA

Pastaruoju laikmečiu inovacijos tampa vis dažnesniu tyrimo objektu. Novatoriškais, kaip jau buvo minėta anksčiau, dabar siekia būti visi: vieni tas inovacijas kuria ir diegia, kiti skatina jau sukurtas inovacijas diegti ir įgyvendinti kitus. Inovacijų diegimo ir įgyvendinimo plėtotėje švietimas nėra jokia išimtis, kaip teigia Serdyukov (2017) – būtent pastarasis vaidina lemiamą vaidmenį kuriant tvarią ateitį.

Inovacijų ikimokyklinio švietimo įstaigose esti įvairių. Analizuojant mokslinę literatūrą inovacijų švietimo įstaigose tematika, buvo pastabėta, kad dažniausiai tyrimo objektu tampa pati inovacija (Braslauskienė, 2010), jų skatinimo galimybės ugdymo įstaigoje (Plaušininė, 2013), kūrimo ir įgyvendinimo ypatumai (Mačionienė, 2014), tačiau buvo pasigesta inovacijas įgyvendinančių pedagogų patirčių ištirtumo, kas lėmė tyrimo temos pasirinkimą.

Šiam tyrimui buvo pasirinkta viena iš inovacijų, diegiamų ir plėtojamų ikimokyklinio ugdymo įstaigose – inovatyvus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinys ir metodika, o tyrimo objektu tapo šią inovaciją įgyvendinančių pedagogų patirtys ir išgyvenimai.

Atlikto empirinio tyrimo rezultatuose pedagogų patirtys ir išgyvenimai, įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką labai gražiai atsiskleidė, pagal Van Maneno (2014) rekomenduojamų „universalų“, fenomenologiniuose tyrimuose naudotinų temų, pavyzdį: 1) *išgyvenamas laikas (angl. lived time)*, 2) *išgyvenama erdvė (angl. lived space)*, 3) *išgyvenamas kūnas (angl. lived body)* 4) *išgyvenami santykiai (angl. lived relation)*.

Atsikleidę pedagogų kūrybiškumas (potemė „*Erdvė išnykstanti veikloje*“), pedagogo kompetencijos bei palanki organizacinė terpė (potemė „*Profesinį augimą skatinantys santykiai*“), atvirumas pokyčiams bei inovatyvumas (potemė „*Gąsdinantis laikas*“) stebimas ir Braslauskienės (2010), Lancrin ir kt. (2019) tyrimų kontekstuose.

Kai kurie mokslinės literatūros šaltiniai, paminėti šio darbo literatūros analizės dalyje, atskleidė, kad sėkmingam inovacijų kūrimui ir įgyvendinimui būdingas ryšys tarp novatoriaus ir aplinkos, kurioje įgyvendinama inovacija (Kirkland ir Sucht (2009) cit. Pearson, Detogardi, 2016). Taip pat pastebėta, kad novatoriška veikla vykdoma tose organizacijose, kuriose vadovai skatina ugdymo inovacijas (Cerna, 2014). Atlikto tyrimo rezultatai potemėse „*Profesinį augimą skatinantys santykiai*“ bei „*Pavydo išgyvenimas*“, patvirtina tai, kad dažniausiai inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką pedagogai įgyvendindavo paskatinti būtent įstaigos, kurioje dirba, vadovų.

Potemėje „*Pavydo išgyvenimas*“ atsikleidusi vienos iš tiriamųjų patirtis santykių su kolegomis atžvilgiu, jaučiama įtampa ir priešiškas trukdė visą profesinę energiją skirti inovatyvių veiklų

įgyvendinimui. Teigiama aplinkos, kurioje vyrauja bendradarbiavimas, įtaka novatoriškai pedagogų veiklai stebima ir literatūros analizėje analizuotų tyrimų rezultatuose (Microsoft Partners ir Learning, 2011; Atkočiūnienė, 2016).

Almonaitės (2000) atliktas tyrimas atskleidė, kad pedagogo vidinė motyvacija veikia labiau teigiamai nei išorinė. Atliktas tyrimo rezultatai, kurie aprašyti potemėje „*Profesinį tobulėjimą skatinantys santykiai*“, leidžia sutikti su minėto tyrimo išvadomis, nes Pedagogas ugdomajame procese dalyvauja visa savo esybe: protu, kūnu, jausmais, dvasinėmis ir fizinėmis duotybėmis (Gricevičienė, 2003). Įvertintas, pagarbos vertas pedagogas tampa sektinu pavyzdžiu ne tik savo kolegoms, ugdytiniais, bet ir visai darželio bendruomenei. Būti skatinamam vadovo, jausti jo pasitikėjimą, jaustis įvertintam už atliekamą darbą, motyvuoja pedagogą dar labiau stengtis.

Apibendrinant galima teigti, kad atlikto tyrimo rezultatai išryškino ir patvirtino, kai kurias išvadas, gautas anksčiau atliktų tyrimu metu. Inovacijas įgyvendina tie pedagogai, kurių vadovai jas skatina ir inicijuoja. Pozityvi aplinka, kurioje vyrauja bendradarbiavimas bei palaikymas – teigiamai veikia pedagogus inovacijų įgyvendinimo atžvilgiu. Ir priešingai, jei jaučiama įtampa ir priešiškas iš kolegų – išryškėja neigiamas poveikis inovacijų įgyvendinimui. Tyrimo rezultatai atskleidžia kaip kinta dalyvių patirtys laiko tėkmėje, kaip pedagogai įgauna pasitikėjimo savimi kaip specialistais.

Šiuo tyrimu buvo siekiama aprašyti tyrimo dalyvių patirtis iš *laiko, erdvės, kūno* bei *santykių* perspektyvos. Anksčiau atliktuose tyrimuose buvo keblu surasti pedagogų patirčių aprašymų. Taip galėjo nutikti todėl, kad dažniausiai, kaip jau buvo paminėta anksčiau, buvo tiriamos pačios inovacijos, jų atsiradimo ir įgyvendinimo prielaidos, taip pat dažniau tokiems tyrimams pasirenkama kiekybinė, o ne kokybinė tyrimo paradigma. Pastebėtas kokybinių tyrimų, atskleidžiančių pedagogų patyrimus, trūkumas.

4.1. Rekomendacijos tolimesniems tyrimams

Atlikto tyrimo platesnes pritaikymo galimybes siaurina nedidelis tiriamųjų skaičius, kuris priklauso tam tikrai tikslinei grupei (pedagogai įgyvendinantys inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką), tad išplėsti tiriamųjų gretas nebūtų paprasta. Prie tyrimo galimybes siaurinančių aplinkybių reikėtų pridėti ir taikytą tyrimo metodą.

Dėl susidariusius pandeminės situacijos šalyje bei taikomų ribojimų susitikti dviejų namų ūkiams, visi interviu atlikti nuotoliniu būdu, naudojantis internetinėmis kompiuterinėmis programomis (Zoom, Messenger) arba telefonu. Negalėjimas susitikti ir užmegzti tiesioginio, „gyvo“ ryšio su tyrimo dalyviais

nebuvo naudingas. Sunkiau sekėsi užmegzti gilų ryšį, stebėti emocijas, mimikas, kas kliudė giliau pažvelgti į tiriamųjų patirtis.

Prie tyrimo ribotumų galėjo prisidėti ir tai, kad tyrimo dalyvės inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką įgyvendino ir užbaigė skirtingu metu. Prie šių aplinkybių taip pat prisidėjo pandeminė situacija šalyje. Tai, kad vienos tyrimo dalyvės inovaciją savo ugdymo įstaigoje įgyvendinti baigė dar 2020 metų pavasarį - vasarą, o kitos tik 2021 metų žiemą galėjo turėti įtakos jų prisiminimams apie patirtis, įgyvendinant inovatyvų ugdymo turinį. Svarbu paminėti būtų ir tai, kad būtent dėl šio fakto, viena iš pakviestų tyrime dalyvauti pedagogių, prieš pat interviu atsisakė jame dalyvauti.

Surinktų duomenų analizei įtaką galėjo daryti tai, kad prieš atliekant pagrindinį tyrimą buvo išsamiai analizuota mokslinė literatūra inovacijų tematika bei mokslinė literatūra apie pasirinktą fenomenologinės analizės metodą kokybiniam tyrimui atlikti. Šis teorinis pasiregimas galėjo daryti įtaką formuojant prielaidas, kokios galėjo būti pedagogų patirtys įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką, ir taip sąsąmoningai, fenomenologinės analizės metu, siekti jau žinomų mokslinių tyrimų rezultatų patvirtinimo. Šis faktas galėjo sutrukdyti rasti naujų faktų apie tiriamųjų patirtis ir išgyvenimus (Flowers ir kt., 2009). Siekiant išvengti trukdžių – prieš atliekant giluminį interviu, buvo suformuluoti abstraktūs fenomenologiniam giluminiam interviu tinkantys klausimai, kurie neleido nukrypti nuo tiriamo fenomeno esmės ir patvirtinti tyrėjos išankstinių nuostatų.

Atliktas tyrimas, kiek žinoma darbo autorei, yra pirmasis Lietuvoje, kuriame aprašoma pedagogų, įgyvendinančių inovacijas ikimokyklinio ugdymo įstaigose, patirčių ir išgyvenimų fenomeno esmė. Atliekant tolimesnius tyrimus reikėtų atsižvelgti į tai, kad pedagogai inovacijas ugdymo įstaigas būtų įgyvendinę panašiu laikotarpiu, t.y. apibrėžti tikslesnį laiko tarpą, kiek gali būti laiko nuo tada, kai inovacijos baigtos įgyvendinti. Tai padėtų išvengti rizikos, kad nemažai svarbių tyrimui patirčių nepasiklys tyrimo dalyvių atminties kloduose. Taip pat būtų patartina, pakitus pandeminei situacijai šalyje ir pasikeitus kelių namų ūkių bendravimo rekomendacijoms, giluminį interviu atlikti ne nuotoliniu būdu, o susitinkant su respondentais realiai, siekiant užmegzti gilesnį kontaktą bei surinkti daugiau asmeniškesnių patirčių, leidžiančių giliau aprašyti pasirinktą fenomeną.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros inovacijų tematika analizė atskleidė, kad inovacijos ugdymo įstaigose – tai ne tik technologijos. Inovatyvios ugdymo veiklos kūrimo prielaidos vaikų darželyje, neabejotinai, susietos su inovacine įstaigos kultūra bei inovacijoms palankia aplinka. Pedagogų įsitraukimas į inovatyvios ugdymo veiklos plėtotę esti ne tik itin svarbus, bet ir reikalaujantis tam tikrų žinių, kurias autoriai įvardina XXI amžiaus kompetencijomis. „LEGO EDUCATION“ turinys ir metodika akcentuoja visus STEAM ugdymo principus bei sudaro sąlygas ugdyti(s) XXI amžiui būtinas kompetencijas: kūrybiškumą, kritinį mąstymą, problemų sprendimą, gebėjimą bendradarbiauti.
2. Išanalizavus tyrime dalyvavusių ikimokyklinio ugdymo pedagogų patirtis įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką atskleistos keturios temos ir dvylika potemių:
 - 2.1 *Išgyvenamas laikas*. Analizė laiko perspektyvoje atskleidė, kad pradžios momentas – beveik visada gąsdinantis, išstumiantis pedagogą iš komforto zonos bei priverčiantis abejoti savo profesinėmis kompetencijomis, nepaisant daugiametės pedagoginės patirties.

Bėgantis laikas ir susidariusi pandeminė situacija šalyje ir pasaulyje kelia įtampą bei neleidžia atsiskleisti turimoms pedagogų kompetencijoms.

Patirtys laikui bėgant kinta. Sunki pradžia ir turima aiški galutinio tikslo vizija „sujudina“ vidinius pedagogų resursus – išgyvenama sėkmė.

Pabaigos momentu dažnai išgyvenami dvejopi jausmai. Vienu metu džiaugiamasi pabaiga, įgyvendintais išsikeltais tikslais ir tuo pačiu išgyvenamas tuštumos jausmas, nes stigs inovatyvaus ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo.
 - 2.2 *Išgyvenami santykiai*. Fenomenologinė analizė atskleidė, kad pedagogus imtis inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo ugdymo įstaigoje beveik visada paskatino įstaigos vadovas. Žinojimas, kad yra vertinami vadovų motyvavo pedagogus dar labiau stengtis tapti pavyzdžiu kolegoms, ugdytiniams bei visai darželio bendruomenei.

Išgyvenamas kolegų pavydas neleidžia visų jėgų skirti inovatyvaus ugdymo turinio įgyvendinimui.

Išgyvenamų santykių fone atsiskleidžia pedagogų lūkesčiai dėl pagalbos įgyvendinant inovatyvų „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką. Lūkesčiai sietini su: bendradarbiavimu tarp kolegų, įgyvendinančių šią inovaciją kitose ugdymo įstaigose bei mentoriaus, kuris kuruotų inovacijas įgyvendinančius pedagogus, poreikiu.

2.3. *Išgyvenama erdvė.* Analizės erdvės atžvilgiu metu išryškėjo, kad išgyvenus nesėkmę, inovatyvaus ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo metu – erdvė pedagogą ima slėgti.

Inovatyvaus „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo metu erdvė, tarsi, išnyksta. Dėmesio koncentracija, sąmoningas kelio užkirtimas saviblaškai – lemia veiklos progresą, atrandami būdai, kaip vaikams paprasčiau pateikti sunkiau suprantamus dalykus, o buitiniams daiktams suteikti ugdomąją vertę.

Požiūris į erdvę esti skirtingas iki inovatyvaus ugdymo turinio ir metodikos įgyvendinimo ir ėmus įgyvendinti. Ėmus įgyvendinti „LEGO EDUCATION“ ugdymo turinį ir metodiką ta pati erdvė atrodo mažesnė, jaučiamas jos stygius

2.4. *Išgyvenamas kūnas.* Pastebėta, kad jaučiamas ugdytinių palaikymas suteikia pedagogui pasitikėjimo savimi ir skatina tikėjimą, kad einama teisinga kryptimi.

Nušvitimas, kad tau pavyko, ir tai, ko pasiekė vaikai yra tavo darbo rezultatas – sukelia ne tik emocinį atsaką, bet ir kūniškus potyrius, kurie sukelia euforiją ir pasididžiavimą savimi, kaip pedagogu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aleknevičienė, J. (2013). (Iš) gyvenimas Lietuvoje: prieglobsčio ieškančių ir prieglobstį gavusių užsieniečių patirtis. *Ethnicity Studies/Etniskumo Studijos*, (1).
2. A System for Learning (2014). *Published by LEGO® Education in cooperation with LEGO Learning Institute*. Prieiga per internetą: <https://le-www-live-s.legocdn.com/sc/media/files/marketing-tools/lego-education-manifesto-d218aa7fac50c89c1b307b8f1ab94b16.pdf>
3. Barlow, D. H. (2002). *Anxiety and its disorders: The nature and treatment of anxiety and panic* (2nd ed.). Guilford Press
4. Batuchina, A. (2015). *Vaikų migravimo fenomenologinis tyrimas* (Doctoral dissertation, Daktaro disertacija. Klaipėdos universitetas)
5. Berger, L. P., & Luckmann, T. (1966/1999). *Socialinis tikrovės konstravimas: žinojimo sociologijos traktatas*. Vilnius: Pradai
6. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. I dalis. *Klaipėda: S. Jokužio leidykla – spaustuvė*.
7. Butėnaitė, J., & Bulotaitė, L. (2011). Vyresnio amžiaus moterų gyvenimo prasmės išgyvenimas. *Gerontologija*, 12(4), 240-249.
8. Gauntlett, D., Ackermann, E., Weckstrom, C., Wolbers, T. (2010). Defining systematic creativity in the digital realm. Prieiga per internetą: [http://stager.tv/blog/wp-content/uploads/2017/01/Systematic Creativity In The Digital Realm Report2.pdf](http://stager.tv/blog/wp-content/uploads/2017/01/Systematic-Creativity-In-The-Digital-Realm-Report2.pdf)
9. Akturk, A. A., & Demircan, O. (2017). A Review of Studies on STEM and STEAM Education in Early Childhood. *Ahi Evran Universitesi Kir & ehir Egitim Fakultesi Is (KEFAD)*.
10. Bers, M. U., Seddighin, S., & Sullivan, A. (2013). Ready for robotics: Bringing together the T and E of STEM in early childhood teacher education. *Journal of Technology and Teacher Education*, 21(3), 355-377.
11. Braslauskienė, R. (2010). Inovacijos darželyje: kas tai? Prieiga per internetą: <https://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/Konferencija/III%20darbo%20grupe/3gr.1.%20Rasa%20Braslauskiene.pdf>

12. Bulotaitė, L., & Lepeškienė, V. (2006). MOKYTOJŲ STRESAS IR JO ĮVEIKOS STRATEGIJOS. *Pedagogy Studies/Pedagogika*, (84)
13. Cerna, L. (2014, November). Innovation, governance and reform in education. In *CERI Conference background paper*, 3-5 November 2014.. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Lucie_Cerna2/publication/270902519_The_governance_of_innovation_in_education/links/54b93b6f0cf253b50e290078.pdf
14. Chilvers, D. (2016). Playing to learn: A guide to child-led play and its importance for thinking and learning. Prieiga per internetą: <https://watchmegrow.uk/resources/resource-tools/playing-learn-guide-child-led-play-importance-thinking-learning/>
15. Dabartinės Lietuvių kalbos žodynas (2012). Interaktyvus. Prieiga per internetą: <http://lkiis.lki.lt/dabartinis;jsessionid=61E4C51121B6E36F160B93A0C39156FD>
16. Davies, M., Buisine, S. (2018). Innovation Culture in Organizations. *Science, Technology and Innovation Culture*, 3, 101-115.. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/328263879_Innovation_Culture_in_Organizations
17. DeJarnette, N. K. (2018). Implementing STEAM in the early childhood classroom. *European Journal of STEM Education*, 3(3), 1-18.
18. DiFranza, A. (2019). THE IMPACT OF INNOVATION IN EDUCATION. Prieiga <https://www.northeastern.edu/graduate/blog/education-innovation/>
19. Findıkoğlu*, F., İlhan, D. (2016). Realization of a Desired Future: Innovation in Education. *Universal Journal of Education Research*, 4(11), 2574 – 2580. Prieiga per internetą: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1118708.pdf>
20. Flowers, P., Larkin, M., & Smith, J. A. (2009). Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14780880903340091>
21. Friesen, N. (2012). Experiential evidence: I, we, you. In *Hermeneutic phenomenology in education* (pp. 39-54). Brill Sense.
22. Griffin, P., Care, E., McGaw, B. (2012). The changing role of education and schools. In *Assessment and teaching of 21st century skills* (pp. 1-15). Springer, Dordrecht.
23. Gauntlett, D. (2014). The LEGO System as a tool for thinking, creativity, and changing the world. *LEGO Studies: Examining the Building Blocks of a Transmedial Phenomenon*, 1-16. Prieiga per internetą: <https://davidgauntlett.com/wp-content/uploads/2014/03/Gauntlett-LEGO-tool-for-thinking-chapter.pdf>

24. Godin, B. (2015). Innovation: a conceptual history of an anonymous concept. *Project on the Intellectual History of Innovation*, 1-36. Prieiga per internetą: <http://www.csiic.ca/PDF/WorkingPaper21.pdf>
25. Harkema, S. (2003). A complex adaptive perspective on learning within innovation projects. *The Learning Organization: An International Journal*, 10(6), 340-346. Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/09696470310497177/full/html>;
26. Hunter-Doniger, T., Sydow, L. (2016). A journey from STEM to STEAM: A middle school case study. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 89(4-5), 159-166.
27. Husserl, E. (1999). *The essential Husserl: Basic writings in transcendental phenomenology*. Indiana University Press. Prieiga per internetą: [https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=hC2Ac8VGLacC&oi=fnd&pg=PR7&dq=Husserl,+E.+\(1991\).+Cartesian+meditations:+An+introduction+to+phenomenology.+Translated+by+D.+Cairns.+Dordrecht:+Kluwer+Academic+Publishers.&ots=6pf3iG_X1b&sig=uVvbSDleAAe1GUcEmfXpBdZ4JYY&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=hC2Ac8VGLacC&oi=fnd&pg=PR7&dq=Husserl,+E.+(1991).+Cartesian+meditations:+An+introduction+to+phenomenology.+Translated+by+D.+Cairns.+Dordrecht:+Kluwer+Academic+Publishers.&ots=6pf3iG_X1b&sig=uVvbSDleAAe1GUcEmfXpBdZ4JYY&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
28. Husserl, E. (2001). Analyses concerning passive and active synthesis: lectures on transcendental logic. Dordrecht: Kluwer Academic
29. Jakubavičius, A., Jucevičius, R., Kriaucionienė, M., Jucevičius, G., & Keršys, M. (2008). Inovacijos versle: procesai, parama, tinklaveika:[mokymo priemonė].
30. Janiūnaitė, B. (2000). Edukacinių novacijų diegimo ypatumai Lietuvos švietimo sistemos modernizavimo kontekste: metodologiniai aspektai. *Socialiniai mokslai*, (3), 97-111.
31. Janiūnaitė, B., Bankauskienė, N., Augustinienė, A., & Čiučiulkienė, N. (2013). Edukacinės inovacijos rengiant pedagogus. *Mokomoji knyga., Technologija*.
32. Jiang, L. (2015). Why education innovation is the most important thing you could pursue. *Getting Smart*. Prieiga per internetą: <https://www.gettingsmart.com/2015/04/why-education-innovation-is-the-most-important-thing-you-could-pursue/>
33. Jonkus, D. (2008). Intersubjektyvaus kūno fenomenologija: prisilietimo patirtis. *Problemos*, (74), 129-140. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/problemos/article/view/1991/1221>
34. Jonkus, D. (2009). Patirtis ir refleksija: fenomenologinės filosofijos akiračiai, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla

35. Juodaitytė, A. (2000). Socialiniai-educaciniai pokyčiai ikimokykliniame ugdyme: Rytų, Vidurio Europos šalių, JAV ir Lietuvos patirties lyginamoji analizė // Socialiniai-educaciniai pokyčiai ikimokykliniame ugdyme. Klaipėda: KU leidykla.
36. Kačerauskas, T. (2007). Laikas ir erdvė: Aristotelis, Kantas, Heideggeris. *LOGOS-A Journal of Religion, Philosophy, Comparative Cultural Studies and Art*, (53), 45-55. Prieiga per internetą: http://www.litlogos.eu/L53/L53_45_55_kacerauskas.pdf
37. Kirstukas, J., Vaznonis, B., Serva, E., & Rakštys, R. (2013). Inovacijų ir techninių pokyčių ekonomika
38. Knaus, M., Roberts P. (2017). STEM in early childhood education. *Early Childhood Australia Inc.* ISBN 978-1-86323-051-3
39. Kovacs, H. (2017). Learning and teaching in innovation: why it is important for education in 21st century. *Neveléstudomány*, 2, 45-60.. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/318089803_Learning_and_Teaching_in_Innovation_why_it_is_important_for_education_in_21st_century
40. Labanauskas, L. (2019). NEAPYKANTOS NUSIKALTIMŲ PAŽEIDŽIAMŲ BENDRUOMENIŲ KOKYBINIO TYRIMO METODOLOGIJA. Vilnius. Prieiga per internetą: https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Kokybinio%20tyrimo%20metodologija.pdf
41. Lancrin, S.V., Urgel, J., Kar, S., Jacotin, G. (2019). Measuring Innovation in Education 2019 WHAT HAS CHANGED IN THE CLASSROOM? OECD. Prieiga per internetą: https://read.oecd-ilibrary.org/education/measuring-innovation-in-education-2019_9789264311671-en#page4
42. Lašáková, A., Bajžíková, L., & Dedze, I. (2017). Barriers and drivers of innovation in higher education: Case study-based evidence across ten European universities. *International Journal of Educational Development*, 55, 69-79.
43. Lenktienė, M. (2013). *Inovacijų kūrimo veiksniai ir jų įtakos vertinimas: lyginamoji analizė* (Magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas) <https://vb.vdu.lt/object/elaba:2102700/2102700.pdf>
44. *Lietuvių kalbos žodynas*. Prieiga per internetą: <https://www.lietuviuzodynas.lt/>
45. Mačionienė, I. (2014). *Inovacijų diegimo procesas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje*. Magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga per internetą: <http://gs.elaba.lt/object/elaba:2127441/2127441.pdf>

46. Merleau-Ponty, M. (2005). *Phenomenology of Perception*. London and New York: Routledge Classics. Prieiga per internetą: <https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2016/09/Phenomenology-of-Perception-by-Maurice-Merleau-Ponty.pdf>
47. Marleau - Ponty, M. (2018). „Juslinio suvokimo fenomenologija”. Baltos lankos
48. Marsh, J. (2018). *Programme Evaluation report Executive summary*. FIRST ® LEGO® League Jr. Discovery
49. Matusevičius, M. (2014). *Edukacinių inovacijų bendrojo ugdymo mokykloje vadyba: lyderystės aspektas* (Magistro darbas, Lietuvos Edukologijos universitetas). Prieiga per internetą: <http://gs.elaba.lt/object/elaba:2167256/2167256.pdf>
50. Microsoft Partners in Learning (2011). *Innovative Teaching and Learning Research. 2011 Findings and Implications*. Prieiga per internetą: <https://www.european-agency.org/sites/default/files/itlresearch2011findings.pdf>
51. Murcia, K. (2007). Science for the 21st century: Teaching for scientific literacy in the primary classroom. *Teaching Science: The Journal of the Australian Science Teachers Association*, 53(2).
52. Norkutė, A. (2013). *Inovacijų ikimokyklinio ugdymo įstaigose kūrimo ir įgyvendinimo ypatumai* (Magistro darbas, Lietuvos Edukologijos universitetas). Prieiga per internetą: <http://gs.elaba.lt/object/elaba:2113030/2113030.pdf>
53. Northouse G. P. (2009). *Lyderystė: teorija ir praktika*. Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“.
54. O'Sullivan, D., Dooley, L. (2008). Defining innovation. *Applying innovation*, 3-32. Prieiga per internetą: <https://www.scribd.com/document/283731003/Defining-innovation-O-Sullivan-2008>
55. Pearson, E., Degotardi, S. (2016). Innovative pedagogical approaches in early childhood care and education (ECCE) in the Asia-Pacific region: A resource pack. Prieiga per internetą: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246050>
56. Peña-López, I. (2016). Innovating education and Educating for innovation. *The Power of Digital Technologies and Skills*.
57. Plumb, M., Kautz, K. (2015). Innovation determinants and barriers: A tri-perspective analysis of IT appropriation within an early childhood education and care organisation. Prieiga per internetą: <https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.lt/&httpsredir=1&article=1811&context=buspapers>
58. Psycharis, S. (2018). STEAM in education: A literature review on the role of computational thinking, engineering epistemology and computational science. computational steam pedagogy (CSP). *Sci. Cult*, 4(2), 51-72.

59. Plaušininė, E. (2013). Inovacinės veiklos skatinimo galimybės ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. (Magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas). Prieiga per internetą: <https://vb.vdu.lt/object/elaba:1902052/>
60. Rupšienė, L. (2007). Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/323497804_Kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodologija
61. Salari, N., Hosseinian-Far, A., Jalali, R., Vaisi-Raygani, A., Rasoulpoor, S., Mohammadi, M., Rasoulpoor, S. & Khaledi-Paveh, B. (2020). Prevalence of stress, anxiety, depression among the general population during the COVID-19 pandemic: a systematic review and meta-analysis. *Globalization and Health*, 16(1)
62. Serdyukov, P. (2017). Innovation in education: what works, what doesn't, and what to do about it?. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*.
63. Spurling, L. (1977). *Phenomenology and the Social World. The Philosophy of Merleau-Ponty and its Relation to the Social Sciences*. London, Henley and Boston: Routledge & Kegan Paul.
64. Stepanovas, A., Ostašenkovaite, K. (2013). Multicriteria evaluation of the innovative project effectiveness/Inovatyvių projektų vertinimo problema. *Mokslas–Lietuvos ateitis/Science–Future of Lithuania*, 5(1), 7-12. Prieiga per internetą: [file:///C:/Users/Namu/Downloads/3666-Article%20Text-8009-1-10-20180703%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Namu/Downloads/3666-Article%20Text-8009-1-10-20180703%20(2).pdf)
65. Sukackaitė, R., & Atkočiūnienė, Z. O. (2016). Inovacinės organizacijos kultūros ir lyderystės sąsajos Lietuvos įmonėse. *Informacijos mokslai*, 74, 38-49.
66. Šlekienė, V. (2018). Gamtamokslinio ugdymo iššūkiai: naujos kartos inovatorių ugdymas. *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje*. Prieiga per internetą: <http://oaji.net/articles/2017/1984-1523817212.pdf>
67. *Terminų žodynas*. Prieiga per internetą: <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/E/erdve>
68. Tidikis, R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Prieiga per internetą: <https://www.scribd.com/doc/36462514/Tidikis-Socialiniu-Moksline-Tyrimu-Metodologija>
69. Vaičiūnas, T. (2007). Metodologinių seminarų ciklas. Interpretacijos problema taikant kokybinius metodus. VU
70. Vaivada, S., & Blinstrubas, A. (2011). FENOMENOLOGIJOS, KAIP KOKYBINĖS DIAGNOSTIKOS METODO, TAIKYMAS SOCIALINIUOSE MOKSLUOSE. *Studies in Modern Society*, (2).

71. Valentinavičius, S. (2006). Inovacinio verslo plėtra: problemos ir galimybės. *Ekonomika*, 74, 108-128.
72. Van Manen, M. (1990). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. Albany, N. Y.: State University of New York.
73. Van Manen, M. (2014). *Lectures-Workshop in Klaipėda University*, Spring. Klaipėda University, Lithuania.
74. Vietienė, I. (2015). Tėvų išgyvenimai vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą. *Mokytojų ugdymas*, (25), 97-108, prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2015~1480845002580/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
75. Vitkauskaitė, R. (2010). Inovacijų indekso Lietuvoje analizė Baltijos šalių kontekste. (Magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas). Prieiga per internetą: <https://vb.vdu.lt/object/elaba:2034441/index.html>
76. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/erdve/>
77. Vyriausybė, L. R. (2010). Nutarimas dėl Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategijos. Nr. 163. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.365849>
78. Žydžiūnaitė, V. (2011). Baigiamojo darbo rengimo metodologija. *Mokomoji knyga. Klaipėda: Klaipėdos valstybinė kolegija*. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Baigiamojo_darbo_metodologija.pdf
79. Žydžiūnaitė, V. (2007). Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. *Kaunas: Technologija*, 1, 17-16.
80. Žydžiūnaitė, V. (2005). Komandinio darbo kompetencijos ir jų tyrimo metodologija slaugytojų veiklos požiūriu: monografija. *Kaunas: Judex*.
81. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai tyrimai principai ir metodai. Vadovėlis socialinių mokslų studijų progamų studentams. *Vilnius: Vaga*
82. Лукьянов, О. В. (2009). Готовность быть: Введение в транстемпоральную психологию. Москва. Смысл. Prieiga per internetą: <https://www.dissercat.com/content/samoidentichnost-kak-uslovie-ustoichivosti-cheloveka-v-menyayushchemsya-mire/read>
83. Харт-Дэвис, А. (2012). *Книга о времени. Секреты времени: как оно работает и как мы его измеряем*. Москва: Арт-Родник

PRIEDAI

Priedas Nr.1

GILUMINIO INTERVIU KLAUSIMAI

1. Koks Jūsų amžius? Išsilavinimas? Dabo stažas? Užimamos pareigos?
2. Papasakokite savo istoriją, aplinkybes, kurios paskatino savo darbe taikyti inovatyvaus ugdymo turinio veiklas, pasitelkiant „LEGO EDUCATION“ metodiką.
3. Iš Jūsų pirmųjų veiklų, įgyvendinant inovatyvų turinį („LEGO EDUCATION“ priemonės ir metodą), laikotarpio prisiminkite konkretų ryškų momentą, kuris Jums labiausiai įsiminė.
4. Papasakokite, kas šiuo laikotarpiu įvyko: ką išgyvenote, darėte, kalbėjote, galvojote, ką kalbėjo kiti ir pan.
5. Kaip Jūs **išgyvenote erdvę** tuo momentu, apie kurį pasakojote? Kaip Jums atrodė grupė/laukas (kita erdvė): tokia pati ar kitokia? Kas erdvėje, kurioje buvote tuo momentu, buvo kitaip?
6. Kokia buvo šių išgyvenimų **ugdomoji vertė** (ką išmokote iš šių situacijų?/ Ką Jūs išmokote iš ką tik pasakoto išgyvenimo)
7. **Kaip keitėsi** Jūsų patirtys, išgyvenimai įgyvendinus keletą veiklų?
8. Prisiminkite momentą, kai baigėte įgyvendinti visas veiklas: Ką išgyvenote, darėte, kalbėjote, galvojote?
9. Ką kalbėjo kiti? Kaip jūs dėl to jautėtės?
10. Kaip patyrėte/**išgyvenote save kitų atžvilgiu** tuo momentu? Ar buvome priimti? Pripažinti? Atstumti? Apkaltinti? Kaip dėl susidariusios situacijos jautėtės?
11. Ar tie santykiai keitėsi projekto eigoje? Jei taip, tada kaip konkrečiai?
12. Ar bendravote su kitais projekto dalyviais? Kokie santykiai su jais? Kaip keitėsi? Ką jums reiškė bendravimas su kitais projekto dalyviais?
13. Kokios pagalbos tikėjotės, kad galėtumėt sėkmingai realizuoti inovatyvų ugdymo turinį?
14. Kas vyko kitaip nei galvojote? Kaip jautėtės dėl to, kad kažkas vyko ne taip kaip tikėjotės?

**PEDAGOGŲ REFLEKSIJA ĮGYVENDINANT INOVATYVŲ „LEGO EDUCATION“
UGDYMO TURINĮ IR METODIKĄ**

1. Su kokio amžiaus grupe vykdėte veiklą?
2. Kiek vaikų dalyvavo veikloje?
3. Kaip pavyko įgyvendinti veiklą pagal pateiktą planą? Ar vaikams buvo aišku, ar jie lengvai įsitraukė į veiklą?
4. Ar tiksliai vadovavotės planu? Jeigu modifikavote, parašyti kaip?
5. Su kokiais sunkumais susidūrėte vykdydami veiklą? Kaip juos sprendėte?
6. Kokie vaikų ugdymosi pasiekimai, nepateikti Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2014), atsiskleidė veiklose naudojant Lego education priemones? Trumpai aprašykite situaciją.
7. Kaip vertinate savo pedagoginius gebėjimus organizuoti STEAM krypties veiklą? Kodėl būtent taip?
8. Ar vaikai įnešė savo idėjų, pastebėjimų veiklos metu ar pratęsė panašią veiklą vėliau? Kokių?
9. Kokių turite pasiūlymų veiklos plano tobulinimui?

Refleksiją pildė: